

Evropský sociální fond

Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti

VYSOKÁ ŠKOLA REGIONÁLNÍHO ROZVOJE PRAHA

ORGANIZACE REGIONÁLNÍHO ROZVOJE

Ing. Petr Ponikelský a kol.

PRAHA 2011

Tato studijní opora určená pro studenty kombinované formy studia studijního programu Regionální rozvoj, obor Management a regionální rozvoj byla zpracována v rámci projektu Inovace bakalářského studijního programu v kontextu Boloňského procesu s důrazem na výsledky učení:

Operační program Praha Adaptabilita - CZ.2.17/3.1.00/32599

Autoři:

Ing. Petr Ponikelský je autorem následujících kapitol a subkapitol: 4.

Ing. Václav Kupka, CSc. je autorem následujících kapitol a subkapitol: 2.

Bc. Veronika Vondrová je autorem následujících kapitol a subkapitol: 1., 3.1, 3.4 – 3.9.

Ing. Hana Novotná je autorem následujících kapitol a subkapitol: 3.3.

Ing. Filip Šafařík je autorem následujících kapitol a subkapitol: 3.2.

Recenzent:

Prof. Ing. Jaroslav Veselý, Dr.Sc.

Publikace neprošla redakční úpravou.

Publikace neprošla jazykovou úpravou.

© Vysoká škola regionálního rozvoje, s.r.o.

ISBN 978-80-87174-10-4

OBSAH

OBSAH	3
ÚVOD	5
1 INSTITUCIONÁLNÍ A ORGANIZAČNÍ ZAJIŠTĚNÍ VEŘEJNÉHO SEKTORU	7
1.1 Veřejný sektor, veřejné statky.....	7
1.2 Veřejná správa.....	8
1.2.1 Funkce veřejné správy, veřejná moc	8
1.2.2 Modely veřejné správy	9
1.2.3 Typy veřejné správy	10
1.2.4 Působnost veřejné správy	10
1.2.5 Organizační uspořádání veřejné správy.....	11
1.3 Státní správa.....	14
1.3.1 Stát	14
1.3.2 Státní moc	15
1.4 Samospráva	20
1.4.1 Územní samospráva.....	20
1.4.2 Zájmová samospráva	31
2 REGIONÁLNÍ POLITIKA	35
2.1 Vymezení základních pojmů.....	35
2.2 Veřejné finance	37
2.3 Poskytování veřejných statků.....	39
2.3.1 Zabezpečení „čistých“ veřejných statků.....	39
2.3.2 Zabezpečení „rivalitních“ veřejných statků.....	39
2.3.3 Zabezpečení „smíšených“ statků	40
2.3.4 Vertikální struktura poskytování veřejných statků.....	43
2.4 Regionální politika.....	44
2.4.1 Selhání trhu a politika.....	44
2.4.2 Příčiny a motivy vzniku regionální politiky	44
2.4.3 Aktéři regionální politiky a jejich zájmy	46
2.4.4 Historie vývoje regionální politiky	49
2.5 Nástroje regionální politiky	51
2.5.1 Koncepční dokumenty	51
2.5.2 Finanční nástroje.....	52
2.5.3 Nefinanční nástroje	53
2.6 Regionální politika v Evropské unii	54
2.6.1 Příčiny a motivy regionální politiky	54
2.6.2 Aktéři a jejich zájmy.....	55
2.6.3 Historický vývoj	56
2.6.4 Nástroje a principy regionální politiky	57
3 REGIONÁLNÍ ROZMĚR SEKTOROVÝCH POLITIK.....	61
3.1 Průmysl a obchod.....	61
3.1.1 Podpora podnikání	61
3.1.2 Podnikatelská rada	62
3.1.3 Malé a střední podnikání	63
3.1.4 Živnostenské podnikání	63
3.1.5 Inovace.....	64
3.2 Doprava.....	65
3.2.1 Ministerstvo dopravy České republiky	65

3.2.2	Dopravní politika ČR a EU	65
3.2.3	Dopravní politika ČR - koncepce	67
3.3	Životní prostředí.....	68
3.3.1	Ministerstvo životního prostředí.....	68
3.3.2	Politika životního prostředí České republiky	68
3.3.3	Organizace zřizované MŽP	69
3.3.4	Chráněná území	70
3.3.5	Posuzování vlivů na životní prostředí	72
3.4	Zdravotnictví.....	73
3.4.1	Státní správa ve zdravotnictví.....	73
3.4.2	Samospráva ve zdravotnictví.....	74
3.4.3	Typy zdravotnických zařízení dle poskytované péče	75
3.4.4	Financování zdravotní péče	76
3.5	Kultura	77
3.5.1	Státní správa v kultuře	77
3.5.2	Samospráva v kultuře	78
3.5.3	Kulturní politika ČR	79
3.5.4	Kultura a EU	80
3.6	Vzdělání a tělovýchova.....	81
3.6.1	Vzdělávání	81
3.6.2	Sport a tělovýchova	84
3.7	Sociální péče, politika zaměstnanosti	87
3.7.1	Sociální služby.....	87
3.7.2	Zaměstnanost	90
3.8	Bezpečnost	92
3.8.1	Bezpečnostní politika	92
3.8.2	Struktura bezpečnostního systému ČR	92
3.8.3	Výkonné prvky bezpečnostního systému	93
3.8.4	Krizové řízení	96
3.9	Místní rozvoj.....	98
3.9.1	Ministerstvo pro místní rozvoj	98
3.9.2	Regionální politika	98
3.9.3	Bytová politika	99
3.9.4	Územní plánování.....	100
3.9.5	Cestovní ruch.....	102
4	NEZISKOVÝ SEKTOR	103
4.1	Funkce a význam neziskového sektoru.....	103
4.2	Formy neziskových organizací	103
4.2.1	Občanské sdružení	104
4.2.2	Obecně prospěšná společnost	105
4.2.3	Nadace a nadační fondy.....	105
4.2.4	Zájmové sdružení právnických osob	106
4.2.5	Politické strany a politická hnutí	108
4.2.6	Círky a náboženské společnosti	108
4.2.7	Obchodní společnosti	109
	KLÍČOVÁ SLOVA, KONTROLNÍ OTÁZKY A OPAKOVÁNÍ	110
	SEZNAM LITERATURY	120

ÚVOD

Studijní opora Organizace regionálního rozvoje je určena studentům studijního oboru Management a regionální rozvoj, kteří studují v kombinované formě studia. Kombinovaná forma studia předpokládá zvládnutí části předmětu formou samostudia. Z uvedených důvodů dotčená forma studia vyžaduje přípravu speciálních studijních textů a dalších studijních pomůcek.

Předložená opora nahrazuje přímou výuku vybraných částí kurzu. Obsahuje výkladové texty, klíčová slova k zapamatování a souhrnné kontrolní otázky. Uvedené otázky mají kontrolní funkci, vzhledem k pochopení textu, a jsou zároveň přípravou na zkoušku. Oporu si lze průběžně doplňovat na základě vlastního studia doporučené literatury, osvojených znalostí z předchozího studia, stáží, studijních pobytů, neformálního studia, pracovních zkušeností s cílem vytvořit si vlastní studijní materiál „šitý na míru“.

K práci se studijní oporou a osvojení si poznatků lze doporučit nejprve zběžné seznámení s obsahem jednotlivých kapitol, popřípadě je hrubě prolistovat z důvodů systémových souvislostí jednotlivých témat. Poté je vhodné začít se systematickým učebnicovým studiem.

Studijní text je členěn do čtyř hlavních kapitol, které pokrývají informace vztahující se k řešenému tématu, které autoři dále specifikují a rozdělují do nižších úrovní strukturovaných kapitol. Cílem studijních textů je osvojit si žádoucí základní informace k hlubšímu studiu organizace regionálního rozvoje na všech územních úrovních v ČR. V první části je vyložena problematika institucionálního a organizačního zajištění aktivit veřejného sektoru, v níž se čtenáři seznámí s funkcemi, modely, typy a působností veřejné správy v rozdělení na státní správu a samosprávu. Druhá část se obšírně věnuje problematice regionální politiky, východiskům a cílům regionální politiky, účelu a nástrojům regionální politiky jak v ČR, tak v Evropské unii. Třetí část podrobně analyzuje regionální rozměr klíčových sektorových politik. Poslední kapitola je věnována klíčovému aktérovi regionálního rozvoje, kterým je neziskový sektor – popisuje význam a jednotlivé formy neziskových organizací z pohledu zapojení těchto organizací do regionálního rozvoje. Studijní opora umožňuje nejen získání

základních teoretických znalostí, ale obsahuje i řadu příkladů k získání dovedností a předpokladů pro další hlubší studium.

Autorský tým studijní opory byl veden snahou o přehledný a srozumitelný text, který je přizpůsoben skutečnosti, že většina studentů kombinované formy studia má vlastní zkušenosti z pracovního či služebního procesu.

Srpen 2011

Ing. Petr Ponikelský

1 INSTITUCIONÁLNÍ A ORGANIZAČNÍ ZAJIŠTĚNÍ VEŘEJNÉHO SEKTORU

1.1 Veřejný sektor, veřejné statky

Veřejný sektor má v naší společnosti významnou a nezastupitelnou roli. Zatímco soukromé podniky vyvíjejí aktivity za účelem dosažení maximálních ekonomických efektů, tedy zisku, s jejichž pomocí uspokojují své vlastní potřeby, smyslem fungování organizací veřejného sektoru je především **uspokojování potřeb cizích**, nikoli vlastních, přičemž nad ekonomickými cíli by měly převážet cíle společenské. Těmi jsou především služby, které lidem zajistí základní životní a sociální potřeby, jako je péče o zdraví, bezpečnost, možnost bydlení, vzdělávání, kulturní a společenské vyžití, sociální služby, informování, vzájemná pomoc apod. Veřejný sektor je zastoupen především veřejnou správou, kterou tvoří soustava institucí s centrální nebo územní působností. Hovoříme pak o **státní správě a samosprávě**.

Vedle těchto institucí působí ve veřejném sektoru i další organizace, které jsou financovány z veřejných prostředků a poskytují veřejné služby. Jsou to např. školy, nemocnice, organizace poskytující sociální péči apod. Veřejné statky a služby poskytuje vždy veřejný sektor – jsou to takové statky a služby, které jsou ekonomicky neefektivní, a tedy pro soukromé organizace nezajímavé. Jsou vždy, na rozdíl od soukromých statků a služeb, financovány z veřejných zdrojů, musí být přístupné všem, z jejich spotřeby nemůže být nikdo vyloučen, nejsou poskytovány za účelem zisku a jsou nerivalitní. Tzn., že množství veřejného statku se pro další spotřebitele nesnižuje, jestliže ho již spotřebovává jiný konzument.

Veřejný sektor poskytuje služby především terciárního charakteru, nikdy ne primárního. Jde o služby, nikoli o výrobní činnost. Pro úspěšné naplňování svého poslání musí dobře fungovat komunikace mezi všemi úrovněmi veřejné správy (státní – ústřední, krajské, obecní) a mezi všemi ostatními aktéry, kterým jsou služby primárně určeny.

1.2 Veřejná správa

Veřejná správa je obecně definována jako **správa věcí veřejných ve veřejném zájmu**. Jde především o správu území (státu, kraje, obce), veřejných záležitostí (služby veřejnosti), správu financí (veřejných peněžních prostředků a veřejných rozpočtů), správu veřejných objektů a zařízení, přírodních zdrojů, veřejných informací, ale i komunikací, budov, pozemků atd.¹

Veřejná správa spravuje věci veřejné, takže při svých rozhodování musí brát v úvahu názory a potřeby ostatních regionálních aktérů. Při samotné správní činnosti se tedy v podstatě jedná o vzájemné působení a ovlivňování veřejného sektoru a ostatních aktérů dotčeného správního území.

1.2.1 Funkce veřejné správy, veřejná moc

Veřejná správa má několik funkcí, nejvýraznější z nich je **funkce mocenská**. Veřejná správa disponuje **veřejnou mocí**, tedy schopností autoritativně rozhodovat o právech a povinnostech subjektů. Pro veřejnou moc je charakteristická nerovnost vztahů mezi orgánem veřejné moci a subjektem, o kterém je rozhodováno. Rozhodnutí z moci veřejné není závislé na vůli subjektu. Prvotním nositelem veřejné moci je vždy stát, který však může některé činnosti delegovat na jiné orgány.

Podle způsobu uplatňování veřejné moci dochází ke dvěma formám realizace veřejné správy.

- Vrchnostenská veřejná správa představuje mocenskou formu příkazů a zákazů podle veřejného práva, uplatňuje sankce při jejich nedodržování a je v nadřazeném postavení vůči ostatním subjektům.
- Nevrchnostenská veřejná správa je pak spíše partnerkou občanům, zaujímá rovné, nenadřazené postavení, pečuje o občany a jejich rozvoj s využíváním soukromého práva.

¹ Káňa, P.: *Základy veřejné správy*, s. 10

Vrchnostenská veřejná správa představuje tedy vůči občanům nařizovací vztah a je typická pro státní správu, nevvrchnostenská veřejná správa pak představuje vztah spíše partnerský a je typický především pro samosprávu.²

Další funkcí veřejné správy je **funkce ochranná** – jejím úkolem je zajistit veřejný pořádek a bezpečnost (vnitřní ochrana) a ochránit stát před hrozbami zvenčí (vnější ochrana).

Veřejná správa organizuje státní záležitosti (členění státu na menší územní celky – regiony, kraje, okresy, obce), vytváří organizační struktury dle obsahu činností (např. správa obrany státu, správa soudů, správa katastrů) a organizuje zdravotní a vzdělávací služby a služby sociálního zabezpečení. Má tedy také **funkci organizační**.

Regulační funkce veřejné správy spočívá v tom, že „vytváří v demokratické společnosti systém řízení společnosti založený na politickém pluralismu, na vzájemné komunikaci, solidaritě a toleranci a umožňuje trvalá nebo dočasná sdružení občanů na základě vnitřních stanov samosprávy a umožňuje shromažďování občanů.“³

Veřejná správa dále plní **funkci služeb veřejnosti** (sociální, finanční, pečovatelské, hospodářské...).

1.2.2 Modely veřejné správy

Ve světě jsou uplatňovány 3 modely veřejné správy.

- a) Oddělená státní správa a samospráva (tzv. francouzský model), kdy vedle sebe ve státě existují státní i samosprávné orgány, jež vykonávají správu nezávisle na sobě. Do zrušení okresních úřadů (r. 2002) byl tento model aplikován i u nás. Okresní úřady vykonávaly výhradně státní správu (byly tzv. „prodlouženou rukou ministerstev“).
- b) Smíšená veřejná správa, kdy orgány samosprávných územních celků vykonávají vedle činností v samostatné působnosti i činnosti v přenesené působnosti státní správy. Tento model je aplikován nyní v České republice.

² Koudelka, Z.: *Samospráva*, s. 16

³ Káňa, P.: *Základy veřejné správy*, s. 10-11

- c) Plná samospráva (tzv. anglický model) – při něm je veřejná správa na celém území státu kompletně vykonávána pouze samosprávou. Tento model vznikl v Anglii, obce jsou však pod neustálým parlamentním dohledem a dozorem královny, proto lze spíše hovořit o plné státní správě. Někdy se také setkáme s pojmem „vyvlastněná samospráva“.⁴

1.2.3 Typy veřejné správy

Veřejná správa může být centralizovaná nebo decentralizovaná. „V tradičním pojetí se decentralizací rozumí přenechání části výkonu veřejné správy samostatným subjektům odlišným od státu. Typickým příkladem decentralizace je výkon veřejné správy samosprávnými orgány. Naproti tomu centralizovaný systém představuje systém, v němž jejím výlučným subjektem je stát (jeho orgány). Decentralizace se uplatňuje ve všech demokratických státech, přičemž její rozsah je odvislý od politických a sociálněekonomických faktorů, jakož i od historických tradic.“⁵

1.2.4 Působnost veřejné správy

Působnost je právně vymezený okruh společenských vztahů (předmět, obsah a rozsah činnosti), v nichž územní celek realizuje svoji pravomoc. Veřejná správa může být vykonávána buď v samostatné, nebo přenesené působnosti. **Samostatná působnost** znamená, že subjekt hospodaří a nakládá se svým majetkem samostatně a taktéž samostatně rozhoduje o svých záležitostech – je samosprávný. Stát smí do samostatné působnosti zasahovat jen výjimečně, a to jen způsobem, který je stanoven zákonem. Rozhodovací pravomoc ve věcech samostatné působnosti náleží zastupitelstvu samosprávného orgánu.

Přenesená působnost znamená plnění úkolů státní správy, které byly státem svěřeny samosprávným orgánům (krajům, obcím) a pro jejichž výkon je poskytován příspěvek ze státního rozpočtu. „S přenesenou působností se občan nejčastěji setká při územním nebo

⁴ Koudelka, Z.: *Samospráva*, s. 26

⁵ Svoboda, K.: *Základy správního práva*, s. 26-27

stavebním řízení nebo při jiných správních řízeních v ochraně přírody a krajiny“⁶ (např. stavební úřad, živnostenský úřad).

Výkon státní správy by měl být realizován na **principu subsidiarity**. Subsidiarita předpokládá, že stát více zpřístupní služby veřejnosti tím, že jejich výkon bude delegovat na co nejnižší orgány státní správy a samosprávy, ale pouze tam, kde je to technicky, personálně a kvalitativně možné. Jako příklad lze uvést okamžik zrušení okresních úřadů, které až do konce roku 2002 zcela vykonávaly státní správu. Po jejich zrušení přešly kompetence okresních úřadů na kraje a obce s rozšířenou působností. V té době bylo celkem 73 okresů, obcí s rozšířenou působností je však 205. Tím se výkon státní správy mnohem více přiblížil k občanům.

Podle rozsahu státní správy, kterou vykonávají obce, a rozsahu působnosti, kterou mají, se obce dělí na:

- obce I. stupně – je jí každá obec (6249),
- obce II. stupně – obce s pověřeným obecním úřadem (388 + 5 vojenských újezdů) – až na několik výjimek jsou to především města,
- obce III. stupně – obce s rozšířenou působností (205) – jsou to zpravidla větší města s velkým správním obvodem.

1.2.5 Organizační uspořádání veřejné správy

Veřejná správa se dělí na státní správu a samosprávu a jiné veřejnoprávní korporace. Jak již bylo zmíněno, veřejná správa je představitelkou výkonné moci. Z tohoto hlediska lze vyjádřit její organizační uspořádání následovně:

A) vláda ČR

B) přímí vykonavatelé státní správy = orgány státní správy (STÁTNÍ SPRÁVA)

a. ministerstva

b. jiné správní úřady

⁶ Portál Ekologický právní servis [online]. [cit. 2011-05-08] Dostupné z WWW: <http://www.eps.cz/cz2234199pp/pravni-poradna/>

- c. veřejné sbory
- C) nepřímí vykonavatelé státní správy:
 - a. orgány územní samosprávy (SAMOSPRÁVA)
 - i. kraje
 - ii. obce
 - b. další subjekty veřejné správy, je-li na ně výkon státní správy zákonem nebo rozhodnutím na základě zákona delegován (jiné veřejnoprávní korporace)

Vláda ČR plní ze zákona v rámci veřejné správy především funkci řídicí, koordinační a kontrolní. Svou řídicí činnost uplatňuje vláda vůči přímým nebo nepřímým vykonavatelům státní správy. Usměňuje (koordinuje) činnost nepodřízených nositelů veřejné správy (např. obcí, krajů, vysokých škol) především vydáváním nařízení, vládní politikou (zejména finanční), koordinačními poradami apod.

Ústřední orgány státní správy jsou složky státní moci, které vykonávají správu na věcně vymezeném úseku fungování společnosti. Jsou to správní úřady, které stojí na vrcholu správní hierarchie a jímž není nadřízen žádný jiný správní úřad, ale zpravidla vláda. Postavení ústředního orgánu státní správy nepřísluší automaticky každému správnímu úřadu, který jinému správnímu úřadu nepodléhá, ale toto stanovení mu musí být přiznáno tzv. kompetenčním zákonem, jímž se ústřední orgány státní správy zřizují a jímž se vymezuje jejich působnost a vzájemné vztahy.

Příkladem ústředních orgánů státní správy jsou ministerstva:

- Ministerstvo financí
- Ministerstvo zahraničních věcí
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
- Ministerstvo kultury
- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- Ministerstvo zdravotnictví
- Ministerstvo spravedlnosti
- Ministerstvo vnitra
- Ministerstvo průmyslu a obchodu
- Ministerstvo pro místní rozvoj
- Ministerstvo zemědělství
- Ministerstvo obrany
- Ministerstvo dopravy
- Ministerstvo životního prostředí

Jiné správní úřady jsou:

- Bezpečnostní informační služba (BIS)
- Český statistický úřad (ČSÚ)
- Český úřad zeměměřičský a katastrální (ČÚZaK)
- Český báňský úřad
- Úřad průmyslového vlastnictví
- Úřad pro ochranu hospodářské soutěže
- Správa státních hmotných rezerv
- Státní úřad pro jadernou bezpečnost (SÚJB)
- Národní bezpečnostní úřad (NBÚ)
- Energetický regulační úřad
- Úřad pro zahraniční styky a informace
- Úřad vlády ČR
- Český telekomunikační úřad

Veřejné sbory uskutečňují výkon státní správy především ve věcech správního dozoru a člení se na:

- veřejné sbory ozbrojené, kterými jsou:
 - Policie ČR,
 - Celní správa ČR a
 - Vězeňská služba ČR;
- a neozbrojené, kterým je Hasičský záchranný sbor ČR.

Nepřímí vykonavatelé státní správy jsou orgány jiných právních subjektů než stát, na které byl zákonem nebo rozhodnutím učiněným na základě zákona delegován výkon státní správy. Nejdůležitější formou delegace výkonu státní správy je přenesená působnost, kterou vykonávají orgány obcí a krajů jako územně samosprávných celků.

1.3 Státní správa

Státní správa je **veřejná správa vykonávaná státem**. Je autoritativní a nezastupitelná. Je to činnost státu vykonávaná především státními orgány nebo orgány, na které byl výkon státní správy delegován. Platí zde hierarchické uspořádání – vztah nadřízenosti a podřízenosti.

Státní správa disponuje 4 základními **pravomocemi**:

- výkonnou, kterou reprezentuje vláda ČR složená z ministrů jednotlivých ministerstev jakožto nejvyššími orgány státní správy;
- zákonodárnou, která umožňuje vládě podávat návrhy zákonů;
- nařizovací, která ukládá subjektům práva a povinnosti;
- kontrolní, která umožňuje kontrolovat postupy a procesy uvnitř i vně fungování výkonu státní správy.

Nejvyššími orgány státní správy jsou **ministerstva**. V jejich čele stojí členové vlády (ministři), kteří jsou jmenováni prezidentem na návrh předsedy vlády. Jejich zřízení a působnost je stanoveno kompetenčním zákonem č. 2/1969 Sb. Stejně tak tento zákon zřizuje a stanovuje působnost **jiným ústředním orgánům státní správy** (např. ČSÚ, ČÚZaK, SÚJB a další – viz kapitola Organizační uspořádání veřejné správy). Český statistický úřad má specifické postavení vůči veřejnosti, vůči orgánům státní správy i vůči orgánům samosprávy. Všichni jsou povinni reagovat na výzvy ČSÚ – poskytnout data, vyplnit dotazníky apod. Za neposkytnutí údajů lze vyměřit pokutu.

Ústřední orgány tvoří základní pilíř výkonné moci ve státě.

1.3.1 Stát

Stát je institucí, která má moc vládnout, soudit a vytvářet zákony společnosti. Svrchovaný stát není podřízen žádné jiné moci, představuje organizační uspořádání lidské společnosti. Je vymezen **státní mocí** (výkonnou, zákonodárnou a soudní), stálým obyvatelstvem a **územím státu**.

Stát plní několik **funkcí**:

- bezpečnostní – chrání občany, majetek, stát,
- organizační – zajišťuje organizační členění státu,
- výkonnou – zajišťuje svou činnost prostřednictvím výkonných orgánů,
- zákonodárnou – vydává zákony, pomocí kterých usměrňuje jednání a chování obyvatelstva a svého administrativního aparátu,
- společenskou,
- sociální – zajišťuje potřeby občanů ve stáří, nemoci nebo jiných sociálních problémech,
- kulturní – zajišťuje péči o kulturní dědictví, pečuje o rozvoj vzdělanosti, vědy, výchovy, duchovní a hmotné kultury,
- ekonomickou – zajišťuje chod národního hospodářství.

Česká republika jako samostatný stát vznikla v roce 1993, je suverénním právním státem s demokratickým volebním systémem založeným na principu nepřímé demokracie (tzn. s možností podílu na rozhodování formou volby zástupců do zastupitelských orgánů). Demokracii ve státě zaručuje Ústava ČR (zákon č. 1/1993 Sb.), práva občanů pak chrání Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.).⁷

1.3.2 Státní moc

Ústava České republiky rozděluje moc ve státě na moc zákonodárnou, výkonnou a soudní. Parlament se svými dvěma komorami, Poslaneckou sněmovnou a Senátem, představuje moc zákonodárnou, nezávislé soudy vykonávají moc soudní a veřejná správa je představitelkou moci výkonné.

1.3.2.1 Moc výkonná

⁷ Káňa, P.: *Základy veřejné správy*, s. 16 - 18

Vrcholným orgánem výkonné moci je vláda, která disponuje sítí institucí a orgánů, jejichž prostřednictvím je veřejná správa vykonávána. To jsou tzv. přímí vykonavatelé státní správy nebo také ústřední orgány státní správy. Nepřímými vykonavateli veřejné správy jsou pak zejména orgány územně samosprávných celků (krajů, obcí), které v přenesené působnosti vykonávají i státní správu.

Do moci výkonné spadá i prezident, i když svými pravomocemi zasahuje do moci zákonodárné (právo vetovat zákony) i do moci soudní (právo udělovat amnestie). Je volen na 5 let, maximálně však na 2 volební období. Ze své funkce není nikomu odpovědný, není odvolatelný a má imunitu. Jediné, za co může být prezident stíhán, je velezrada, o níž rozhoduje ústavní soud. Trestem však může být pouze zbavení funkce prezidenta a nemožnost znovuzvolení.

1.3.2.2 Moc zákonodárná

Zákonodárná moc v České republice náleží **Parlamentu**, který je tvořen dvěma komorami – **Poslaneckou sněmovnou** a **Senátem**. Poslanecká sněmovna má 200 poslanců volených na dobu 4 let; Senát má 81 senátorů, kteří jsou voleni na dobu 6 let – každé dva roky se volí jedna třetina senátorů. Každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let, a nebyl zbaven svéprávnosti, má právo volit, tzn., že mu náleží tzv. aktivní volební právo. Pasivní volební právo znamená právo být volen. Poslancem může být zvolen každý občan ČR s právem volit, pokud již dosáhl věku 21 let, senátorem se může stát občan ČR až po dosažení věku 40 let.

Parlament vyvíjí zákonodárnou iniciativu, tzn., že členové Parlamentu (poslanci a senátoři) mohou podávat návrhy zákonů (tuto pravomoc mají ještě kromě poslanců a senátorů i krajská zastupitelstva a vláda, která výhradně předkládá návrh zákona o státním rozpočtu a o státním závěrečném účtu). Procesu schvalování zákonů se říká **zákonodárný proces**. Při něm je nejprve předložen návrh zákona do poslanecké sněmovny. Pokud je sněmovnou schválen, je postoupen k projednání do Senátu. Senát návrh zákona buď vrátí k přepracování, nebo ho zamítne anebo schválí. Pokud je schválen, je předložen k podpisu prezidentovi. Ten může zákon vetovat (s výjimkou zákona ústavního). V tom případě je vrácen zpět do Poslanecké sněmovny. Sněmovna však může prezidenta přehlasovat nadpoloviční většinou hlasů všech

poslanců. Pokud prezident zákon nevetuje, ale naopak schválí, je zákon vydán ve sbírce zákonů a podepsán předsedou vlády, předsedou sněmovny a prezidentem.

1.3.2.3 Moc soudní

Soudní moc vykonávají nezávislé **soudy**. Soudci jsou nezávislí a nestranní, do funkcí jsou jmenováni prezidentem republiky se souhlasem Senátu.

Specifické postavení při výkonu soudní moci má **Ústavní soud**, jako soudní orgán ochrany ústavnosti, jehož postavení a kompetence jsou zakotveny přímo v Ústavě České republiky. Sídlem Ústavního soudu je Brno.⁸ Skládá se z 15 soudců, kteří jsou jmenováni na dobu 10 let. Jmenován soudcem Ústavního soudu může být pouze ten, kdo je bezúhonný, má vysokoškolské právnické vzdělání a nejméně 10letou praxi v právnickém povolání. Ústavní soud mj. rozhoduje o zrušení zákonů, jestliže jsou v rozporu s ústavním pořádkem, o stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu, o stížnosti proti neoprávněnému zásahu státu do ústavně zaručených základních práv a svobod, řeší spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy nebo rozhoduje o žalobě proti prezidentu republiky. Další rozhodovací pravomoci stanovuje Ústava ČR, čl. 87.

Vedle Ústavního soudu jsou v ČR vykonavateli soudní moci **obecné soudy**. Strukturu obecných soudů tvoří:

- Nejvyšší soud
- Nejvyšší správní soud
- Vrchní soudy
- Krajské soudy
- Okresní soudy

Obecné soudy zřizuje Ministerstvo spravedlnosti, které je zároveň financuje (tvoří až 60% rozpočtu MS).

⁸ Portál Ústavní soud České republiky [online]. [cit. 2011-09-08] Dostupné z WWW: <http://www.concourt.cz/clanek/2023>

Nejvyšší soud ČR se sídlem v Brně je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení s výjimkou záležitostí, o nichž rozhoduje Ústavní soud ČR a Nejvyšší správní soud ČR.

Nejvyšší správní soud sídlí v Brně a je soudním orgánem specializovaným výlučně pro oblasti správního soudnictví. Posuzuje stížnosti proti pravomocným rozhodnutím krajských soudů ve správním soudnictví, jimiž se stěžovatelé domáhají zrušení napadených rozhodnutí. Posuzuje tedy o zákonnosti či nezákonnosti rozhodnutí správních orgánů. Řeší kompetenční spory, jakému správnímu orgánu jsou spory příslušné řešit, rozhoduje ve věcech volebních, ve věcech rozpuštění politických stran a politických hnutí, pozastavení nebo znovuoobnovení jejich činnosti. Nejvyšší správní soud je také kárným soudem pro řízení ve věcech soudců, státních zástupců a exekutorů.⁹

Vrchní soudy jsou dva – v Praze a Olomouci. Rozhodují jako soudy druhého stupně ve věcech, v nichž rozhodoval v prvním stupni krajský soud.

Krajské soudy:

- přijímají žádosti o zápis, změnu, výmaz v obchodním rejstříku,
- rozhodují jako soud druhého stupně ve věcech, v nichž rozhodoval v prvním stupni okresní soud,
- rozhodují jako soud prvního stupně v určitých věcech trestních, občanskoprávních a obchodních,
- vedou obchodní rejstřík a řízení ve věcech obchodního rejstříku,
- vedou seznam znalců a tlumočnicků, vydávají úředně ověřené opisy zápisu nebo listiny uloženého ve sbírce listin.

Okresních soudů je celkem 86 (76 v sídlech bývalých okresních měst, 10 v Praze). Přijímají žádosti o informace podle zákona č.106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím a provádí soudní řízení v prvním stupni ve věcech trestních, občanskoprávních, exekučních, dědických a ve věcech opatrovnictví.

⁹ Portál Nejvyšší správní soud [online]. [cit. 2011-10-08] Dostupné z WWW: <http://www.nssoud.cz/Uvod/art/1>

1.4 Samospráva

Samospráva je **veřejná správa vykonávaná jinou institucí než státem**. Je relativně samostatná, nezávislá na státu. Relativnost samostatnosti však vyplývá ze skutečnosti, že stát vytváří pro samosprávu podmínky pro její fungování, takže její nezávislost z tohoto důvodu není absolutní. Samospráva vzniká ze sebeomezení státu – omezuje držitele státní moci (proto totalitní režimy samosprávu nepřipouštějí). Stát bez samosprávy může existovat, samospráva bez státu však ne. Některá mocenská rozhodnutí samosprávy jsou vykonatelná jen za pomoci státního donucení (policie, armády). Stát zasahuje do samosprávy tím, že tvoří zákony, do samotných rozhodnutí samosprávných orgánů však zasahovat nemůže. Zasáhnout může pouze v případě, vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem.

Samospráva se dělí na územní a zájmovou.

1.4.1 Územní samospráva

Územní samospráva je dána Ústavou. Ta určuje za základní územní samosprávné celky obce a jako vyšší územní samosprávné celky kraje. Územní samosprávou rozumíme **prostorově ohraničený funkční celek, který má právo samostatně hospodařit, nakládat se svým majetkem a samostatně rozhodovat o svých záležitostech**. Pokud je toto právo ze strany státu porušeno, mohou územní samosprávy proti nezákonnému vměšování podat ústavní stížnost k Ústavnímu soudu ČR (podle Ústavního zákona č. 1/1993 Sb., čl. 87, odst. 1, písm. c) a podle Zákona o Ústavním soudu č. 182/1993 Sb., § 72, odst. 1, písm. b)).

1.4.1.1 Obce

Obec je základním územním samosprávným celkem, jehož zřízení a fungování se řídí zákonem o obcích č. 128/2000 Sb. **Charakteristickými znaky** obce jsou:

- Vlastní území (územní základ) - území obce tvoří jedno nebo více katastrálních území. Obce se mohou podle zákona o obcích č. 128/2000 Sb. slučovat nebo rozdělovat.

- Vlastní obyvatelstvo (personální základ) – je tvořeno osobami s trvalým bydlištěm v dané obci nebo osobami, kterým bylo uděleno čestné občanství obce.
- Vlastní majetek a hospodaření dle rozpočtu (ekonomický základ) – obcím byl předán majetek státu dle zákona č. 172/1991 Sb. (zákon o přechodu některých věcí z majetku ČR do vlastnictví obcí). Do té doby byl veškerý majetek státní a byl spravován prostřednictvím národních výborů. Obce si sestavují vlastní rozpočet a hospodaří podle něj.
- Právní subjektivita a právotvorba (právní základ) – obce jsou veřejnoprávními korporacemi, jsou právnickými osobami, které vystupují v právních vztazích svým jménem a nesou odpovědnost vyplývající z těchto vztahů. Obce mohou vydávat právní předpisy – nařízení obce (v přenesené působnosti) a obecně závazné vyhlášky (v samostatné působnosti).
- Právo na samosprávu – obcím právo na samosprávu zaručuje Ústava. Jde o právo spravovat své vlastní záležitosti samostatně prostřednictvím přímé nebo zastupitelské demokracie (místní referendum nebo obecní zastupitelstvo).
- Soustava orgánů – prostřednictvím soustavy orgánů je zajišťován chod obce. Tvoří ji:
 - Zastupitelstvo obce
 - Rada obce
 - Výbory zastupitelstva
 - Komise rady
 - Starosta
 - Obecní úřad

Zastupitelstvo je nejvyšší rozhodovací orgán obce. Je to jediný orgán obce, který je ústavně zakotven. Členové zastupitelstva jsou voleni na 4 roky tajným hlasováním ve volbách, jež vyhlašuje prezident, a veškeré náklady s nimi spojené jsou hrazeny ze státního rozpočtu dle zákona č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí. Počet členů zastupitelstva je nejméně 5 a nejvíce 55. Rozhodujícím kritériem pro stanovení počtu členů je stav obyvatel obce k 1. lednu roku, v němž se konají volby (do 500 obyvatel: 5-15 členů, 501-3000 obyvatel: 7-15 členů, 3001-10000 obyvatel: 11-25 členů, 10001-50000 obyvatel: 15-35 členů, 50001-150000 obyvatel: 35-55 členů). Přesný počet zastupitelů určí zastupitelstvo 85 dní před konáním voleb.¹⁰

Zastupitelstvo rozhoduje ve věcech v samostatné působnosti obce. Dle zákona o obcích je zastupitelstvu vyhrazeno:

- schvalovat program rozvoje obce,
- schvalovat rozpočet obce a závěrečný účet obce,
- zřizovat a rušit příspěvkové organizace a organizační složky obce, schvalovat jejich zřizovací listiny,
- vydávat obecně závazné vyhlášky obce,
- rozhodovat o vyhlášení místního referenda,
- navrhopvat změny katastrálních území uvnitř obce, schvalovat dohody o změně hranic obce a o slučování obcí
- zřizovat a rušit výbory, volit jejich předsedy a další členy a odvolávat je z funkce,
- volit z řad členů zastupitelstva obce starostu, místostarosty a další členy rady obce (radní) a odvolávat je z funkce, stanovit počet členů rady obce,
- zřizovat a zrušovat obecní policii,
- rozhodovat o spolupráci obce s jinými obcemi a o formě této spolupráce,
- rozhodovat o zřízení a názvech částí obce, o názvech ulic a dalších veřejných prostranství, udělovat a odnímat čestné občanství obce a ceny obce,
- rozhodovat o zrušení usnesení rady obce,
- rozhodovat v dalších věcech, které si podle zákona o obcích vyhradí, s výjimkou pravomocí vyhrazených radě obce.

¹⁰ Koudelka, Z., *Samospráva*, s. 170 - 171

Zastupitelstvo je povinno zřizovat **finanční a kontrolní výbory**. Finanční výbor především hospodaří s majetkem a finančními prostředky obce, „kontrolní výbor kontroluje plnění usnesení zastupitelstva a rady, dodržování právních předpisů ostatními výbory a obecním úřadem na úseku samostatné působnosti a plní další úkoly dané zastupitelstvem.“¹¹ Výbory jsou poradní orgány zastupitelstva, jejich rozhodnutí jsou pouze doporučující, nikoli závazná. Jsou složeny z nečlenů zastupitelstva, ale předseda výboru musí být členem zastupitelstva, nesmí to však být předseda nebo místopředseda.

Rada obce je jako výkonný orgán zastupitelstva zřizována vždy s výjimkou menších obcí (zpravidla do 1000 obyvatel), jejichž zastupitelstvo čítá méně než 15 členů. Členové rady jsou starosta, místostarosta a radní, kteří se volí z řad zastupitelů. Jejich počet je lichý a nesmí přesáhnout 1/3 počtu zastupitelstva. Tvoří ji nejméně 5 a nejvíce 11 členů. Rada obce připravuje podklady pro zastupitelstvo, schvaluje body k jednání, je přípravným orgánem zastupitelstva. Rada obce pak může zřizovat iniciační a poradní orgány, tzv. **komise** (např. přestupkovou komisi apod.).

Obec vždy reprezentuje **starosta**. Ze své činnosti se však zodpovídá zastupitelstvu a radě obce. V rámci přenesené působnosti zřizuje starosta zvláštní orgány obce (např. přestupkovou nebo povodňovou komisi). Zastupitelské výbory a komise rady vykonávají činnosti pouze v rámci samostatné působnosti. Zákon však ukládá nejen vznik nebo zřízení určitých organizačních jednotek v rámci fungování obce, ale vymezuje také oblasti jejich působnosti, kompetence a pravomoci.

Každá obec musí mít **obecní úřad**, který tvoří starosta, jeho zástupce (místostarosta), tajemník obecního úřadu, jestliže je tato funkce zřízena, a úředníci. Úřad je zpravidla členěn na odbory, které mají pod sebou oddělení.

Zákon o obcích rozlišuje **samostatnou a přenesenou působnost obce**. Do samostatné působnosti obce patří zejména záležitosti uvedené v § 84, 85 a 102 zákona o obcích (pravomoci zastupitelstva a rady obce), s výjimkou vydávání nařízení obce. Obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu dále pečuje o vytváření podmínek pro

¹¹ Koudelka, Z., *Samospráva*, s. 211

rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku. V přenesené působnosti plní obce úkoly, které jim zákonem svěřil stát, jsou tedy v určitém rozsahu závislé na výkonné moci.

Orgány obce mají reprezentativní úlohu (zejména ty volené – zastupitelé, radní, starosta). Vyjadřují se do médií, organizují setkání a vytváří podmínky k rozvoji vztahů s vnějším okolím. Úřednická složka vykonává v samostatné působnosti úlohy, které rozhodli zastupitelé, a v přenesené působnosti zajišťuje úřednickou agendu, tzn. běžný každodenní styk s veřejností.

Rozeznáváme několik **typů obcí**.

- Vesnice je menší obec zpravidla zemědělsky zaměřená.
- Historickou kategorií obce je městys. Původně to byly obce s právem pořádání týdenních a dobytčích trhů pro místní občany i obyvatele okolních vesnic. Městysem se už nemůže žádná obec stát, pokud jím dodnes není.
- Obec, která má alespoň 3 000 obyvatel, je městem, pokud tak stanoví předseda Poslanecké sněmovny po vyjádření vlády.
- Statutární město je město zvláštního významu. Charakteristickým znakem statutárních měst je, že se dělí na obvody a části, které jsou samosprávné. Nejstarším statutárním městem v ČR je Liberec (1849), v roce 1850 se statutárním městem stala i Plzeň a také Praha. Praha má specifické postavení – je statutární město, kraj a zároveň i hlavní město. Neřídí se zákonem o obcích, ale zákonem o hlavním městě Praze č. 131/2000 Sb. Obecní úřad statutárních měst se nazývá magistrát, v jeho čele stojí tajemník, jen v Praze je to ředitel. Česká republika má celkem 24 statutárních měst vč. Prahy.

1.4.1.2 Kraje

Kraje jsou vyššími územními samosprávnými celky, jejichž fungování se řídí zákonem o krajích č. 129/2000 Sb. Jsou označovány jako střední článek veřejné správy, mají **4 základní funkce**:

- Integrační a koordinační. Kraje mají integrační a koordinační funkci ve vztahu k ostatním subjektům na svém spravovaném území.
- Dozorová a poradní. Kraje disponují rozsáhlým administrativním aparátem a personálním, technickým zázemím, fungují pro obce jako poradní orgán.
- Redistribuční. Přerozdělují veřejné finanční prostředky ve svém vlastním správním území. Mají vlastní grantové prostředky, administrují strukturální fondy, vytváří dotační programy.
- Reprezentační a zprostředkovatelská funkce vůči ústřední státní správě. Kraje hájí zájmy svého území na nejvyšších místech.

Kraje mají podobné charakteristické **znaky** jako obce:

- Vlastní (resp. správní) území (územní základ) – území krajů jsou vymezena ústavním zákonem č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Z Ústavy vyplývá pro obce obecná působnost, tzn., že územní správou je obec. Má-li kraj potřebu v obci něco realizovat, je povinen to s obcí projednat. Obec v samostatné působnosti není nikomu podřízena, tedy ani kraji. V přenesené působnosti je však odpovědná podle agend nadřazenému správnímu orgánu.
- Obyvatelstvo (personální základ) – občanem kraje je každý obyvatel s trvalým bydlištěm na území obce v územním obvodu kraje.
- Právní subjektivita a právotvorba (právní základ) – kraje mají jednu pravomoc, kterou obce nemají, a to právo předkládat návrhy zákonů Poslanecké sněmovně.
- Vlastní majetek a hospodaření podle rozpočtu (ekonomický základ)
- Právo na samosprávu
- Soustava orgánů

Území České republiky je rozděleno do 14 krajů vč. hlavního města Prahy (viz následující obr.):

Obr.: Mapa krajů v ČR

Zdroj: Wikipedie, dostupný z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Kraje_v_%C4%8Cesku

Nejvyšším rozhodovacím orgánem kraje je **zastupitelstvo kraje**. Kritériem pro stanovení počtu členů zastupitelstva je počet obyvatel kraje k 1. lednu v roce, v němž se konají zastupitelské volby (do 600 tis. ob.: 45, od 600 tisíc do 900 tis.: 55 a nad 900 tis. ob.: 65). Zastupitelé jsou voleni na období 4 let a rozhodují především ve věcech své samostatné působnosti:

- předkládají návrhy zákonů Poslanecké sněmovně;
- předkládají návrhy Ústavnímu soudu na zrušení právních předpisů, mají-li za to, že jsou v rozporu se zákonem;
- vydávají obecně závazné vyhlášky kraje;
- koordinují rozvoj územního obvodu, schvalují programy rozvoje územního obvodu kraje, zajišťují jejich realizaci a kontrolují jejich plnění;
- schvalují koncepce rozvoje cestovního ruchu na území kraje, zajišťují jejich realizaci a kontrolují jejich plnění;
- volí zástupce kraje do regionálních rad regionů soudržnosti;
- stanovují rozsah základní dopravní obslužnosti pro území kraje;
- rozhodují o spolupráci kraje s jinými kraji a o mezinárodní spolupráci;
- schvalují rozpočet kraje a závěrečný účet kraje;

- zřizují a ruší příspěvkové organizace a organizační složky kraje; k tomu schvalují jejich zřizovací listiny;
- rozhodují o založení a rušení právnických osob, schvalují jejich zakladatelské listiny, společenské smlouvy, zakládací smlouvy a stanovy, rozhodují o účasti v již založených právnických osobách;
- delegují zástupce kraje na valnou hromadu obchodních společností, v nichž má kraj majetkovou účast;
- navrhuje zástupce kraje do ostatních orgánů obchodních společností, v nichž má kraj majetkovou účast, a navrhuje jejich odvolání;
- volí a odvolávají hejtmana, náměstka (náměstky) hejtmana a další členy rady z řad svých členů a odvolávají je z funkce;
- stanovují počet uvolněných členů rady, jakož i funkce, pro které budou členové zastupitelstva uvolněni, a od kterého dne;
- zřizují a zrušují výbory, volí a odvolávají jejich předsedy a členy;
- rozhodují o odměnách neuvolněným členům zastupitelstva;
- stanovují zásady pro poskytování cestovních náhrad členům zastupitelstva;
- rozhodují o peněžitých plněních spojených s výkonem funkce členů výborů, komisí a zvláštních orgánů fyzickým osobám, které nejsou členy zastupitelstva;
- udělují ceny kraje;
- plní další úkoly stanovené zákonem a rozhodují o majetkoprávních úkonech kraje.

Výkonným orgánem zastupitelstva je **rada kraje**. Tvoří ji hejtman, náměstek (nebo náměstci) hejtmana a další členové rady. Počet členů je 9 (v krajích do 600 tis. ob.) nebo 11 (nad 600 tis. ob.). Rada připravuje podklady a návrhy pro jednání zastupitelstva a zajišťuje plnění přijatých rozhodnutí. Rada zabezpečuje hospodaření podle schváleného rozpočtu, stanovuje počet zaměstnanců krajského úřadu vč. objemu finančních prostředků na jejich platy. Radní mohou na návrh ředitele krajského úřadu jmenovat nebo odvolávat vedoucí jednotlivých odborů, zřizovat a zrušovat komise, ukládat úkoly krajskému úřadu ve věcech samostatné působnosti a kontrolovat jejich plnění, vyřizovat připomínky a návrhy obcí v územním obvodu kraje, stanovit pravidla pro přijímání a vyřizování petic a stížností, vydávat nařízení kraje a vykonávat další záležitosti stanovené zákonem o krajích.

Hejtman zastupuje kraj navenek. Není však statutárním zástupcem kraje, ale plně se zodpovídá zastupitelstvu. Koná pouze to, co předtím zastupitelstvo schválilo. Hejtmani a jejich náměstci jsou voleni zastupitelstvem z řad zastupitelů. Hejtman spolu s náměstkem podepisuje právní předpisy kraje. Dále jmenuje a odvolává ředitele krajského úřadu, dává mu úkoly a stanovuje mu plat. Odpovídá za informování veřejnosti o činnosti kraje, vede bezpečnostní a záchranné akce v případě mimořádných událostí – může požádat o nasazení armády k záchranným pracím a o humanitární pomoc osobám postiženým krizovou situací. Řídí zasedání zastupitelstva a rady a podepisuje zápisy z jednání. V případech stanovených zákony zřizuje pro výkon přenesené působnosti zvláštní orgány, které nejsou součástí krajského úřadu.

Krajský úřad plní úkoly, které mu v samostatné působnosti svěřilo zastupitelstvo nebo rada, a pomáhá činnosti výborům a komisím. V čele úřadu stojí ředitel. Úřad se zpravidla člení na odbory a oddělení. Krajský úřad mj. poskytuje odbornou a metodickou pomoc obcím a kontroluje zákonnými prostředky výkon přenesené působnosti orgánů obcí. V přenesené působnosti vykonává úkoly stanovené zákonem.

Zastupitelstvo může zřídit jako iniciační a poradní orgány **výbory**. Finanční výbor, kontrolní výbor a výbor pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost jsou zřizovány vždy. Finanční výbor je zřízen za účelem kontroly hospodaření s majetkem a finančními prostředky kraje, dále za účelem kontroly využití dotací z rozpočtu kraje obcemi a plnění dalších finančních činností kraje. Kontrolní výbor kontroluje plnění usnesení rady a zastupitelstva a dodržování právních předpisů. Výbor pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost posuzuje v návaznosti na demografický vývoj síť škol, navrhuje zkvalitnění služeb poskytovaných školami nebo školských zařízení, které zřizuje kraj, a plní další úkoly v oblasti výchovy a vzdělávání, jimiž jej pověřil zastupitelstvo. V krajích, kde žije nejméně 5% obyvatel jiné národnosti, než české, se povinně zřizuje i výbor pro národnostní menšiny.

Rada kraje může jako své poradní a iniciační orgány zřídit **komise**.

Mezi kraji má zvláštní postavení **Praha**. Je to obec se statusem statutárního města, zároveň hlavního města, také kraje a současně i regionu soudržnosti. Jako jediná se neřídí zákonem o obcích, ale zákonem o hlavním městě Praze č. 131/2000 Sb. Stejně jako ostatní statutární města se i Praha dělí na městské části, ale pouze v Praze mají tyto městské části právní

subjektivitu. Pražský magistrát není organizován jako obecní úřad, ale jako krajský úřad, tzn., že nemá tajemníka, ale ředitele, a primátor a místostarostové nejsou součástí magistrátu.

1.4.1.3 Regiony soudržnosti

Pro potřeby koordinace hospodářské a sociální soudržnosti, tedy snahy o vyrovnávání rozdílů mezi regiony, a za účelem čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie na jejich realizaci byly zákonem č. 248/2000 Sb. vymezeny tzv. regiony soudržnosti. Jejich územní vymezení je totožné s územními statistickými jednotkami NUTS II. Dle klasifikace těchto územních statistických jednotek EU (velikostně srovnatelných) se Česká republika člení na:

- NUTS I – území celé České republiky
- NUTS II – regiony soudržnosti
- NUTS III – kraje
- LAU I (původně NUTS IV) – okresy
- LAU II (původně NUTS V) – obce

Zákon vymezuje 8 regionů soudržnosti:

- **Praha** (území hl. města Prahy se sídlem v Praze)
- **Střední Čechy** (území Středočeského kraje se sídlem v Praze)
- **Jihozápad** (území Českobudějovického a Plzeňského kraje se sídlem v Českých Budějovicích)
- **Severozápad** (území Karlovarského a Ústeckého kraje se sídlem v Ústí nad Labem)
- **Severovýchod** (území Libereckého, Pardubického a Královéhradeckého kraje se sídlem v Hradci Králové)
- **Jihovýchod** (území Brněnského a Jihlavského kraje se sídlem v Brně)
- **Střední Morava** (území Olomouckého a Zlínského kraje se sídlem v Olomouci)
- **Moravskoslezsko** (území Moravskoslezského kraje se sídlem v Ostravě)

Obr.: Mapa regionů soudržnosti

Oblasti (NUTS 2) a kraje (NUTS 3) České republiky

Zdroj: ČSÚ, dostupný z:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/oblasti_%28nuts_2%29_a_kraje_%28nuts_3%29_ceske_republiky

V každém regionu soudržnosti je zákonem o podpoře regionálního rozvoje zřízena **Regionální rada**. Regionální rada je právnickou osobou. Je řídicím orgánem regionálního operačního programu příslušného regionu soudržnosti. Má za úkol vypracovávat programy spolufinancované z fondů a rozhodovat o efektivním využití finančních prostředků na realizaci jednotlivých projektů vč. kontroly hospodaření a samotné realizace. Regionální rady jsou v tomto případě přeneseným orgánem státní správy. Pokud se kraje, které tvoří region soudržnosti, domluví na spolupráci, mohou zastupitelstva krajů svěřit regionální radě projednávání a rozhodování ve věcech této vzájemné spolupráce. Kraje pak poskytnou radě ze svých rozpočtů finanční prostředky na plnění těchto úkolů.

Orgány regionální rady jsou výbor Regionální rady, předseda Regionální rady a úřad Regionální rady.

Výbor Regionální rady. Členy výboru volí ze svých členů zastupitelstva krajů, které tvoří region soudržnosti. Je-li region soudržnosti tvořen jedním krajem, má výbor 15 členů. Je-li region soudržnosti tvořen více kraji, je každý kraj ve výboru zastoupen 8 členy. Výbor je rozhodovacím orgánem Rady. Je zodpovědný za řízení a provádění regionálního operačního programu. Jeho úlohou je rozhodovat o přidělení dotací a do jakých operačních oblastí budou peníze z dotací vypsány. Sleduje realizaci projektů a předkládá Regionální radě návrhy a doporučení pro úpravu programového dokumentu a prováděcího dokumentu. Členové výboru ze svých řad volí předsedu a místopředsedy Regionální rady. **Předseda** je statutárním orgánem regionu soudržnosti, zastupuje region navenek a ze své činnosti je odpovědný výboru.

Výkonným orgánem Regionální rady je **úřad Regionální rady** v čele s ředitelem. Ředitele jmenuje a odvolává výbor na návrh jeho předsedy. Funkce ředitele výboru je podřízená předsedovi výboru. Úřad zabezpečuje veškeré úkoly spojené s funkcí řídicího orgánu Regionálního operačního programu s výjimkou těch záležitostí, které jsou svěřeny výboru. Úřad dále plní úkoly spojené s odborným, organizačním a technickým zabezpečením činnosti Regionální rady.

Regiony soudržnosti spolu s orgány regionálních rad vznikly před začátkem programovacího období EU 2000 – 2006 a nyní jsou výkonné v programovacím období 2007 – 2013. V současné době se již připravuje další programovací období (2014+), jehož základním dokumentem bude kontrakt mezi ČR a EU o poskytování finančních prostředků do vymezených oblastí podpor. Předpokládá se, že objem peněz bude menší než v programovacím období 2007 – 2013.

1.4.2 Zájmová samospráva

Nejen územním celkům bylo dáno právo rozhodovat samostatně o vlastních záležitostech. Subjektům, které spojuje určitý společný zájem, může být toto právo svěřeno také – jedná se o zájmovou (nebo také profesní) samosprávu. Na rozdíl od samosprávy územní však zájmová samospráva není ústavně zakotvena. Je svěřena jednotlivým zájmovým subjektům na základě zákonů, které je zřizují. Zájmová samospráva je v ČR reprezentována:

- **komorami s povinným členstvím,**

- **komorami s nepovinným členstvím a**
- **vysokoškolskou samosprávou.**

V současné době působí v ČR tyto zájmové komory: Česká lékařská komora, Česká stomatologická komora, Česká lékárnická komora, Komora veterinárních lékařů ČR, Hospodářská komora ČR, Agrární komora ČR, Česká advokátní komora, Notářská komora ČR, Komora daňových poradců ČR, Komora auditorů ČR, Česká komora architektů, Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě.

Z hlediska složení komor můžeme rozlišovat komory **stavovské a profesní**. Mezi stavovské patří např. Česká lékařská komora nebo Česká stomatologická komora. Mezi profesní komory řadíme např. Komoru daňových poradců nebo Českou advokátní komoru. U většiny komor je členství povinné, pouze členství v Hospodářské a Agrární komoře je dobrovolné.

Všechny komory mají právní subjektivitu, jsou veřejnoprávními korporacemi, mají vlastní působnost a pravomoc vymezené příslušnými zákony, mají svůj vlastní majetek, s nímž samostatně hospodaří a vytvářejí si své vlastní orgány: jsou zastupovány prezidentem (předsedou), nejvyšším (rozhodovacím) orgánem (sněmem, valnou hromadou, shromážděním delegátů), výkonným orgánem (prezidiem) a kontrolními orgány.

Komory spolupracují s orgány státní správy, vydávají osvědčení a licence pro výkon daného povolání, stanovují pravidla pro výkon povolání a vykonávají dohled nad výkonem povolání svých členů. Mají disciplinární pravomoc vůči svým členům, kteří poruší své povinnosti. Mohou ukládat sankce – napomenutí, pokutu, pozastavení činnosti nebo vyškrtnutí ze seznamu členů komory.

Vysokým školám je samospráva dána zákonem o vysokých školách č. 111/1998 Sb. Vysoké školy si určují vlastní vnitřní organizaci, rozhodují o počtu přijímaných uchazečů, o podmínkách pro přijetí ke studiu a rozhodují v přijímacím řízení. Tvoří a uskutečňují studijní programy, organizují studium, rozhodují o právech a povinnostech studentů, volí si zaměření a organizaci vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké nebo další tvůrčí činnosti, určují si pracovněprávní vztahy a počet akademických pracovníků a ostatních zaměstnanců. Vedou habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem, spolupracují s jinými vysokými školami a právníckými osobami (i zahraničními), stanovují výši poplatků spojených se

studiem. Vysoké školy ustanovují samosprávné akademické orgány, jimiž jsou: akademický senát, rektor, vědecká rada, disciplinární komise, správní rada a kvestor.

- Akademický senát veřejné vysoké školy je jejím samosprávným zastupitelským akademickým orgánem. Má nejméně jedenáct členů, z toho nejméně jednu třetinu a nejvýše jednu polovinu tvoří studenti. Členy akademického senátu veřejné vysoké školy volí ze svých řad členové akademické obce školy. Akademický senát mj. schvaluje:
 - vnitřní předpisy školy,
 - rozpočet předložený rektorem a využívání finančních prostředků školy,
 - výroční zprávu o činnosti a hospodaření školy,
 - hodnocení činnosti vysoké školy předložené rektorem,
 - na návrh rektora jmenování a odvolání členů vědecké rady a disciplinární komise,
 - podmínky pro přijetí ke studiu v programech, které se neuskutečňují na fakultách,
 - dlouhodobý záměr vzdělávací, vědecké a výzkumné činnosti a jeho každoroční aktualizaci

Dále se akademický senát usnává na návrhu jmenování či odvolání rektora a mění nebo ruší vnitřní předpisy, pokud jsou v rozporu s jinými vnitřními předpisy školy.

- V čele vysoké školy stojí rektor, který je jejím statutárním zástupcem a rozhoduje o věcech školy. Jako své zástupce jmenuje prorektory. Dále jmenuje či odvolává členy vědecké rady z řad významných představitelů oborů, v nichž vysoká škola uskutečňuje svůj studijní program. Nejméně jedna třetina členů nesmí být součástí akademické obce příslušné vysoké školy. Vědecká rada schvaluje studijní programy, vede habilitační řízení a projednává dlouhodobý záměr školy.
- Disciplinární komise složená z poloviny ze studentů a z poloviny z členů akademické obce projednává disciplinární přestupky studentů.
- Správní rada vysoké školy je složena z představitelů veřejného života, územní samosprávy a státní správy. Musí mít minimálně 9 členů, jejich počet musí být dělitelný třemi. Členy nemohou být zaměstnanci příslušné vysoké školy. Správní rada se vyjadřuje k zamýšleným právním úkonům, k dlouhodobému záměru školy a jiným záležitostem, které jí k projednání předloží rektor nebo ministr školství, mládeže a

tělovýchovy, vyjadřuje se k rozpočtu školy a výročním zprávám. Správní rada vyjadřuje stanoviska k činnosti školy.

- Kvestor řídí hospodaření a vnitřní správu vysoké školy a vystupuje jejím jménem v rozsahu stanoveném opatřeními rektora. Je jmenován a odvoláván rektorem.

2 REGIONÁLNÍ POLITIKA

2.1 Vymezení základních pojmů

Politika (z řeckého *polis* - město, *politiké techné* - správa obce) je mnohoznačný pojem. V rámci našeho předmětu se omezíme na politiku ve smyslu **správy věcí veřejných**, tedy věcí, které se dotýkají zájmů velkých skupin obyvatelstva resp. celého společenství a o kterých obyvatelstvo zprostředkovaně, prostřednictvím voleb, rozhoduje. Výkon veřejné správy je ovšem svěřen institucím, o kterých pojednával úvodní blok, tj. orgánům veřejné správy a dalším specializovaným institucím jako je správa veřejné infrastruktury a jejích služeb, veřejné školství, zdravotnictví a kulturní instituce atd. Struktura těchto veřejných institucí a jejich aktivity představují veřejný sektor společnosti a ekonomiky na rozdíl od soukromého sektoru (který tvoří soukromé firmy), domácností a neziskových, zájmových organizací.

Veřejný sektor je blíže vymezen několika dalšími charakteristikami: vedle již zmíněných veřejných institucí, jejich pravomocí a odpovědnosti je to veřejný majetek (tj. majetek státu, krajů a obcí), který tyto instituce spravují a nakládají s ním, a veřejné finance, které se vyznačují některými specifiky na rozdíl od soukromých financí. Aktivity veřejného sektoru lze pak rozdělit do dvou bloků:

- vytváření rámcových podmínek fungování společnosti a ekonomiky (legislativa),
- zásahy (politika) ve veřejném zájmu.

Veřejné finance představují relativně samostatnou disciplínu - a také samostatný předmět výuky. Bez jejich základního vymezení však nelze pochopit další výklad, proto budeme veřejným financím věnovat přiměřenou pozornost už v této kapitole.

Zásahy (politika) ve veřejném zájmu. Nemusíme zastávat žádnou ideologii, abychom věděli, že v některých momentech soukromé rozhodování a tržní mechanismus selhávají,

tzn., nejsou sto řešit problém efektivní alokace omezených zdrojů. Ve stručnosti tyto případy připomeneme.¹² Patří sem:

- ochrana hospodářské soutěže,
- zajišťování makroekonomické stability,
- problematika externalit,
- poskytování veřejných statků,
- zmírňování sociálních a regionálních nerovností.

V uvedených případech tak vzniká oprávnění k zásahům (intervencím) státu, veřejné správy resp. veřejného sektoru do rozhodování soukromého sektoru a fungování trhu. Jakkoliv by to bylo zajímavé, nebudeme se na tomto místě zabývat všemi případy „selhání“ trhu, omezíme se pouze na dva poslední.

Veřejný zájem. Nejprve se zastavíme u tohoto frekventovaného pojmu. Veřejné instituce zpravidla konají „ve veřejném zájmu“. Potíž je v tom, že ne všechna rozhodnutí mohou být v zájmu všech. Častějším případem jsou rozhodnutí ve veřejném zájmu - většiny, takže ne každý z něho má prospěch. Některá rozhodnutí jsou dokonce v bezprostředním zájmu pouze menšiny, i když v širších souvislostech odrážejí většinový zájem (např. sociální opatření). Špatná jsou pak rozhodnutí, která jsou za veřejný zájem pouze vydávána, nebo ze kterých nemá prospěch nikdo.

Poskytování veřejných statků (zboží a služeb), jejich zabezpečení, je základní povinností veřejné správy, třebaže stále častěji se v praxi můžeme setkat s tím, že aktivity veřejné správy - počínaje obcemi a konče státem - expandují do dalších sfér, které se obvykle nazývají „rozvojové“, zatímco na zabezpečení veřejných statků se nedostává peněz. I touto problematikou se budeme níže zabývat.

Soukromý sektor a trh nemůže veřejné statky efektivně zabezpečit (dovedete si představit, že by veřejné pouliční osvětlení poskytovala občanům soukromá firma na tržním principu?). V reálném životě však zdaleka ne všechny statky (zboží a služby) mají charakter tzv. čistých veřejných statků, kdy podle definice „prospěch z jejich užívání je nedělitelný a nikoho nelze

¹² Srov.: Stiglitz, J.: Ekonomie veřejného sektoru, 1997

vyloučit“. V ostatních případech se dostáváme do oblasti „politiky v pravém slova smyslu“, v níž soutěží různé zájmy, a uplatňuje se spíše kompromis než optimalizace.

Regionální politika. Jedním z politických cílů je i úsilí o zmírnění regionálních rozdílů. Rovnost sice není ekonomickou kategorií, demokratická společnost však více či méně usiluje o zmírnění sociálních event. regionálních nerovností, jak je plodí tržní mechanismus. Výkladu příčin a historického vývoje cílů a nástrojů regionální politiky, vč. aktuálních problémů bude věnována rozhodující část tohoto bloku.

2.2 Veřejné finance

Finanční toky jsou „cévami“ celého systému, jeho „srdcem“ je veřejný rozpočet.

Veřejný rozpočet. Jak už bylo řečeno výše, pochopení problematiky veřejného sektoru a jeho hlavních úkolů není možné bez vymezení podstaty a role veřejného rozpočtu a veřejných financí vůbec.

Veřejný sektor a jeho instituce mají svůj rozpočet, stejně jako jakýkoliv subjekt soukromého sektoru (firma, domácnost či neziskové organizace). Zásadní rozdíly ovšem spočívají v tom, že:

- rozhodující část příjmů veřejného rozpočtu má svůj původ v **daních** a jim podobných odvodech soukromých subjektů, které jsou dány zákonem či jiným předpisem;
- rozhodující část výdajů veřejného rozpočtu má charakter **dotace** a jim podobných výdajů, proti kterým stojí nárok vyplývající opět ze zákona či jiných předpisů;
- většina výdajů je předurčena zákony apod. jsou to tzv. **mandatorní výdaje**, ale část veřejných příjmů slouží již zmíněným „rozvojovým aktivitám“;
- nicméně podstatou veřejného rozpočtu je **transfer** (přerozdělování) prostředků za nějakým účelem;
- veřejný sektor v zásadě nehošpodaří s vlastními, ale cizími prostředky, a proto musí být jeho rozpočet **veřejný** i ve smyslu „přístupný veřejnosti“ na rozdíl od soukromých rozpočtů;

- všechny veřejné rozpočty (rozpočty všech veřejných institucí) tvoří **soustavu** vzájemných, horizontálních a vertikálních vazeb mezi nimi, v níž rovněž probíhá řada transferů (např. dotace státního rozpočtu rozpočtům státních fondů či rozpočtům krajů a obcí atd.);
- **správa** veřejných peněz je vždy velmi nákladná a jejich vynakládání z definice často neefektivní, proto je legitimní i otázka rozsahu přerozdělování a tedy velikosti veřejného rozpočtu.

Tím se ovšem téma nevyčerpává. Od státu, veřejné správy, veřejného sektoru se očekává stále více, takže veřejné výdaje mají tendenci růst dlouhodobě rychleji než veřejné příjmy.

Veřejný dluh. Veřejný sektor se v důsledku výše uvedeného tlaku na něj může stále více zadlužovat, což se donedávna považovalo za možné specifikum tohoto sektoru resp. státu – na rozdíl od soukromého sektoru a domácností. Taková myšlenka byla založena na nepochopení (či zneužití) sedmdesát let staré Keynesovy teorie¹³.

PPP. Známe ovšem i pokus, jak uniknout z reality, mladšího data. Je jím princip Public Private Partnership, kdy veřejný sektor dostojí svým závazkům tak, že uzavře smlouvu se soukromou firmou na zabezpečení určitých veřejných statků s tím, že veřejný sektor poté, co soukromé firmě zaplatí náklady, investici převezme a bude ji dále provozovat. Je zřejmé, že i v ideálním případě (který v praxi nemusí nastat) nejde o nic jiného než svého druhu zadlužení veřejného sektoru.

Prodej veřejného majetku. Konečně je možnost, že veřejný sektor prodá část veřejného majetku, aby získal dodatečné peníze na financování svých aktivit. Jistě, konkrétně náš stát má z historických příčin stále mnoho nemovitostí a pozemků, které nepotřebuje a jejichž přeměna na hotové peníze je řešením. Je to ovšem řešení dočasné, mající své meze a není vždy efektivní.

¹³ Keynes, J. M.: Obecná teorie zaměstnanosti úroku a peněz, 1963

2.3 Poskytování veřejných statků

První povinností veřejného sektoru je zabezpečení veřejných statků.

2.3.1 Zabezpečení „čistých“ veřejných statků

Jaké aktivity veřejného sektoru splňují zabezpečení tzv. **čistých veřejných statků**, jejichž prospěch je nedělitelný a nikoho nelze vyloučit, neboli jaká odvětví veřejného sektoru lze zahrnout? Evidentně jsou to především:

- **výkony veřejné správy**, čili institucí, zabezpečujících chod společnosti a ekonomiky podle přijatých pravidel;
- **obrana, bezpečnost** v širokém smyslu slova (vč. integrovaného záchranného systému, IZS) a **výkon spravedlnosti**;
- **některé další služby** (jako např. veřejné osvětlení aj.).

Souhrnně můžeme konstatovat, že jsou to základní funkce státu, jeho státní správa, že však jejich výkon je zčásti decentralizován, neboli tyto funkce jsou naplňovány po vertikální ose, od úrovně centra, přes kraje až po obce. Říkáme, že výkon státní správy je zčásti svěřen regionálním a lokálním orgánům veřejné správy.

Náklady spojené s výkonem státní správy logicky plně hradí veřejné rozpočty.

2.3.2 Zabezpečení „rivalitních“ veřejných statků

Mezi veřejné statky zahrnujeme i zboží a služby, u kterých je sice účelné, aby je poskytoval veřejný sektor, ale kde z povahy věci nelze zaručit nedělitelnost prospěchu z nich. Jde o tzv. **statky rivalitní**, jejich potenciální uživatelé jsou totiž „rivalové“, neboť užitek pro jednoho může - vzhledem k omezené kapacitě - vyloučit užitek pro druhého.

Typickým příkladem je:

- **veřejná infrastruktura**, konkrétně např. silniční či železniční sítě, či parkoviště a nádraží,
- **veřejná doprava** osob, zboží a informací (pošta aj.).

U tohoto typu statků nemusí veškeré náklady hradit veřejný rozpočet, řešením je částečné zpoplatnění služeb, tedy vyloučení osob, které nezaplatily. Rozhodnutí o zavedení poplatků a jejich konkrétní podoba je však už politickým rozhodnutím, jak bylo výše definováno.

2.3.3 Zabezpečení „smíšených“ statků

Zásadní problém pro veřejný sektor ovšem představuje zabezpečení tzv. **smíšených statků**, tj. takových statků, které se sice vyznačují některými znaky statků soukromých – jejich spotřeba je individuální, ale užitek je i společný. Nejsou přísně vzato ani soukromé, ani výlučně veřejné. Mezi taková odvětví patří především:

- **veřejné školství,**
- **veřejné zdravotnictví,**
- **veřejné kulturní instituce a aktivity** (vč. sportu a cestovního ruchu),
- **veřejná věda a výzkum.**

Zde se již plně nacházíme v oblasti politiky, v oblasti soutěže různých zájmových skupin a v lepším případě hledání kompromisního řešení. Jde navíc o aktuální téma, i proto se mu budeme věnovat více.

2.3.3.1 Veřejné školství

Jednotlivec získává vzdělání a znalosti, což záleží na jeho individuální volbě, uspokojuje to jeho soukromé přání a zpravidla zvyšuje pravděpodobnost jeho uplatnění v profesionálním životě, tedy i výše finančního ocenění jeho práce. Takže máme argument pro zpoplatnění veřejného školství. Zároveň ovšem je více vzdělaný člověk zpravidla i přínosem pro

společnost, což je naopak argument pro bezplatné školství, tj. plně hrazené z veřejných rozpočtů. K tomu lze přičíst další argument, rovnost příležitostí. Přístup ke vzdělání by neměl být omezen sociální slabostí jednotlivce a jeho rodiny. (Pravda, prakticky jde v diskusi o vysokoškolské vzdělání, neboť volný přístup k základnímu event. střednímu stupni vzdělání patří k základním právům občana.)

Do jaké míry (a zda vůbec) má být tedy studium zpoplatněno, je otázkou pro volební kampaň, jejíž odpověď nemá sama o sobě jasnou racionalitu a je pouze věcí veřejné volby. Určitou míru racionality bychom však mohli odvodit z faktu, že prudce roste počet vysokoškoláků, což výrazně zatěžuje veřejný rozpočet, ale zároveň nutně vede k poklesu jejich průměrné odborné úrovně. Pak se společenský užitek snižuje a jde více o soukromou záležitost - zpoplatnění se stává aktuálním.

Je třeba připomenout, že stále hovoříme o veřejném školství, přičemž vedle něho roste rychleji soukromé školství, tj. za úplatu (pravda, hlavně v tzv. měkkých oborech). Ale i to je další argument pro školné na veřejných školách.

2.3.3.2 Veřejné zdravotnictví

Třebaže formálně jsme v podobné situaci jako v případě školství, přeci jen jde o úlohu složitější, a to hned v několika směrech.

Jistěže je řeč o zdraví jednotlivce, který o něj různou měrou pečuje, a co víc různou měrou na ně do veřejného rozpočtu (tzv. zdravotního pojištění) přispívá. V té souvislosti má péče o zdraví dosti individuální, soukromý charakter. Ale zdravá populace je svého druhu veřejný statek, z něhož má prospěch celá společnost. Připomeneme-li navíc rozšířený princip solidarity zdravých s nemocnými, bohatších s chudšími, posilujeme argumenty pro „bezplatné“ veřejné zdravotnictví, tzn. hrazené plně z veřejných rozpočtů.

Je nutno opět připomenout, že jde řeč o „veřejném“ zdravotnictví, neboť paralelně existují i soukromé zdravotní služby, pravda spíše jen pro vybrané obory, ale obyvatelstvo je obecně ochotno vydávat na zdravotní péči, především léky, stále větší částky z vlastního rozpočtu.

Racionální hranice mezi tzv. bezplatnou zdravotní péčí a péčí placenou vede mezi tzv. standardní péčí, která je hrazena z veřejných rozpočtů, a nadstandardní péčí, kterou pacient hradí zčásti přímo. Stanovení této hranice je politikum „par excellence“. Ale na druhou stranu to nemusí být drama, jestliže např. stávající návrh takovou hranici vede mezi dnes běžně dostupnou úrovní péče a maximální péčí v nejbližší budoucnosti v důsledku nákupu dokonalejších přístrojů a léčiv.

Jak v případě zdravotnictví, tak dříve zmíněného školství jde o to, že rychle rostoucí představy o veřejných službách hrazených z veřejných rozpočtů převyšují příjmy těchto rozpočtů, jaké je obyvatelstvo ochotno odvádět, resp. jím volení zástupci schválit. Zbývá pak řešení obecně zmíněné vpředu, veřejný dluh nebo co?, myšlenka PPP zde asi není na místě.

2.3.3.3 Veřejné kulturní instituce a aktivity

Dopředu uvádíme, že do této skupiny zahrnujeme i oblast sportu a cestovního ruchu.

Do jaké míry má však veřejný sektor financovat resp. dotovat tuto oblast? Kultura má samozřejmě svůj společenský význam, přispívá k celkovému rozvoji společnosti. Ale jaká kultura a v jaké míře, tady se nacházíme na tenkém ledě. Historicky existují instituce a jejich služby, které sem jistě v nějaké míře patří (Národní divadlo, Česká filharmonie, Národní museum, kulturní památky aj.) a které by navíc bez dotací musely zvýšit vstupné tak, že by byly dostupné jenom úzké vrstvě populace. Veřejnoprávní rozhlas a televize, podpora mládežnického sportu aj. sem jistě patří také. Ale co dál a podle jakého klíče?

Nedá se nic dělat. Této oblasti je bližší soukromé sponzorství než veřejné dotace.

2.3.3.4 Veřejná věda a výzkum

Stojíme před dalším oříškem veřejného sektoru. Nikdo nepochybuje, že věda a výzkum mají stále větší význam pro rozvoj společnosti a její konkurenceschopnost, že jsou v tomto smyslu veřejným statkem prospěšným pro všechny. Ale opět se vynořuje přímo hamletovská otázka – jaká věda a výzkum. Stát může stanovovat priority, pokud to umí, nebo má k tomu aspoň odvahu.

Častější je však autonomie, a v tomto smyslu v podstatě soukromý vývoj vědy a výzkumu se všemi riziky, které s tím souvisejí. Do jaké míry se mají podílet veřejné rozpočty a podle jakých kritérií? Nicméně je obvyklé, že státy vydávají určité procento svých veřejných rozpočtů na vědu a výzkum.

2.3.4 Vertikální struktura poskytování veřejných statků

Všechny veřejné statky lze poskytovat na různých úrovních vertikály veřejné správy. Případ od případu se však toto rozložení liší, neboť se tu uplatňuje **princip subsidiarity**, podle kterého se rozhoduje o každém druhu veřejného statku na té úrovni, která má pro to nejlepší předpoklady (informace, kvalifikaci a vybavení, optimální lokalizaci z hlediska vzdálenosti, dostupnosti apod.). Konkrétní rozdělení odpovědnosti je dáno zákonem a v zásadě mu odpovídá i rozdělení materiálního vybavení (kapacit), čili veřejného majetku.

Tak např. za základní školství nesou odpovědnost obce (a školní zařízení je jejich majetkem), za střední školství odpovídají kraje a za vysoké školství stát (Ministerstvo školství). Podobně je to se zdravotnictvím, máme např. městské nemocnice, krajské i státní (fakultní). Za dálnice a silnice 1. třídy odpovídá stát, Ministerstvo dopravy a jím řízené Ředitelství silnic a dálnic a Fond dopravní infrastruktury. Za silnice 2. a 3. třídy odpovídají kraje, za místní komunikace nesou odpovědnost obce. Atd.

2.4 Regionální politika

2.4.1 Selhání trhu a politika

Zmírňování nerovností mezi sociálními skupinami společností nebo mezi regiony vyššího celku spadá do druhé oblasti vztahů veřejného sektoru a ostatních sektorů, tj. do politiky. Do politiky lze však zařadit i **problematiku externalit** (resp. ochranu a zmírňování škod na životním prostředí), **ochranu konkurence** (obecněji fungování trhu), či **podporu slabých komponentů trhu** (podporu MSP, podporu bydlení aj.). Všechny tyto aktivity mají totiž jedno společné – řeší nebo se snaží řešit různé případy možného selhání trhu, čemuž odpovídá existence dalších institucí veřejné správy¹⁴ a nástrojů, které užívají k dosažení svých cílů.

V této kapitole se zaměříme pouze na jednu z uvedených oblastí, čili na jednu z uvedených aktivit, na **regionální politiku**. K hlubšímu pochopení významu a smyslu této aktivity se dostaneme v několika krocích.

2.4.2 Příčiny a motivy vzniku regionální politiky

Připomeňme si nejprve, že **region** je relativně samostatný celek v prostoru, část vyššího celku, např. státu, který je vymezen geograficky, sociálně ekonomicky, zpravidla určitou mírou **samosprávy** (suverenity), a větší či menší mírou **sounáležitosti** (identitou) obyvatelstva. Jde tak o entitu, která má své vnitřní vazby a specifika a relativně samostatný vývoj, o kterém zčásti sama rozhoduje. Vnitřní a hlavně vnější vazby této entity však způsobují, že její vývoj není přímočarý (střídají se příznivé etapy s méně příznivými) a není ani shodný s vývojem sousedních regionů.

¹⁴ Ministerstvo životního prostředí a jemu podřízený Fond životního prostředí a Státní inspekce životního prostředí; Úřad na ochranu hospodářské soutěže; Ministerstvo průmyslu a obchodu a jeho podřízené organizace, či Ministerstvo pro místní rozvoj a jím řízený Fond rozvoje bydlení, Centrála cestovního ruchu aj.

Z toho také vyplývá, že mezi regiony existují rozdíly, podobně jako mezi lidmi. Některé rozdíly vnímáme příznivě, to v případě, jde-li o **rozmanitost** neboli **diversitu**. Jiné rozdíly vnímáme negativně, jsou-li to **nerovnosti** neboli tzv. **disparity**. Hlavní příčiny negativních rozdílů můžeme přitom shrnout do několika typů:

Existují tzv. **slabé regiony**, jejichž „slabost“ je dána jejich **vnitřními** podmínkami:

- regiony nedostatečně vybavené přírodními zdroji, infrastrukturou (zejména dopravní) nebo tzv. lidským kapitálem (práceschopným, vzdělaným obyvatelstvem);
- regiony s nedostatečným využitím vlastních zdrojů v důsledku nedostatku kapitálu (peněz).

Ale jsou také regiony, jejichž „slabost“ je relativní, a je způsobena především změnou **vnějších** podmínek jejich fungování - jsou to tzv. **strukturálně postižené regiony**:

- regiony s nevyhovující strukturou nabídky své produkce, která neodpovídá změnám v poptávce;
- regiony se zastaralými kapacitami, které neodpovídají stávající úrovni technického pokroku.

K vytváření regionálních rozdílů přispívá trh. Hendikepované regiony nejsou sto obstát v konkurenci, takže se rozdíly dále prohlubují. Proto se veřejná správa snaží zmírňovat příčiny tohoto stavu, a podobně jako se snaží pomáhat slabším, chudším, zkrátka nějak hendikepovaným sociálním skupinám obyvatelstva, má snahu zmírnit i regionální disparity. Stejně jako u obyvatelstva je jejím prvním motivem **solidarita** se slabšími. Ale ta se nevylučuje s motivem neméně závažným, a tím je **soudržnost**. Není totiž pochyb o tom, že integrace nějakých celků, např. států, je tím silnější, čím menší jsou disparity mezi jejími částmi, jejími regiony, zatímco rostoucí rozdíly mezi regiony vyvolávají pnutí.

A problém má i svou čistě ekonomickou dimenzi, která se stala dnes velmi aktuálním tématem. Udržet fungování ekonomiky vyššího celku s jednotným trhem a hospodářskou politikou, jehož jednotlivé části se rozvíjejí odlišně, vyžaduje trvalé **přerozdělování zdrojů** prostřednictvím veřejných rozpočtů od bohatší ve prospěch chudších částí celku. Proto je účelnější přispět k rozvoji slabých a strukturálně postižených částí (regionů), než trvale dotovat jejich zaostávání.

Dostáváme se k pracovní **definici regionální politiky**. Tato politika přerozděluje veřejné zdroje, aby přispěla ke zmírnění disparit mezi regiony. Může tak činit dvěma způsoby:

- buďto pouze **pasívně** (kompenzací), asi jako v sociální oblasti funguje podpora nezaměstnaných,
- nebo **aktivně** (ovlivňováním), podobně jako jsou přijímána opatření k rekvalifikaci nezaměstnaných.

Někdy se tyto dva přístupy regionální politiky označují poněkud vágně jako „tradiční“ a „nový“¹⁵, nebo poněkud nepřesně jako „disparitní“ a „akcelerační“¹⁶.

2.4.3 Aktéři regionální politiky a jejich zájmy

Regionální politika je výrazným příkladem vztahů veřejné správy resp. celého veřejného sektoru k soukromému sektoru, tzn. soukromým firmám, domácnostem a neziskovým organizacím. Jací jsou její hlavní aktéři?

2.4.3.1 Veřejný sektor

Na ústřední, celostátní úrovni je za regionální politiku a její koordinaci zodpovědná **vláda**, v rámci dělby práce pak **Ministerstvo pro místní rozvoj**. Jeho pravomoci nevyplývají pouze z tzv. kompetenčního zákona, č. 272/96 Sb. (pravomoci ministerstva jsou mimochodem širší), ale také ze **zákona o podpoře regionálního rozvoje**, č.248/2000 Sb. Důsledně vzato, ministerstvo:

- je zodpovědné za přípravu strategie regionálního rozvoje, kterou schvaluje vláda, a která je tudíž závazná pro celou veřejnou správu;
- koordinuje aktivity ostatních resortů a krajů z pohledu takové strategie;
- realizuje některé programy a uplatnění některých nástrojů na podporu regionálního rozvoje;

¹⁵ Kolektiv autorů: Úvod do regionálních věd, 2008, s. 105

¹⁶ Ponikelský, P., Koštejnová, Z.: Úvod do regionalistiky, 2007

- je partnerem Evropské komisi v přípravě a realizaci programů regionálního rozvoje EU;
- neméně důležitá jako strategie regionálního rozvoje je politika územního rozvoje, za níž ministerstvo rovněž odpovídá¹⁷.

Vzhledem k tomu, že rozhodujícím nástrojem regionální politiky je transfer (přerozdělování zdrojů, je dalším významným aktérem regionální politiky **Ministerstvo financí**. Ostatně ministerstvo je zodpovědné za celou soustavu veřejných rozpočtů a vztahy mezi nimi, tedy i za rozdělování prostředků na nižší úrovně veřejné správy – na kraje a obce v souladu se **zákonem o rozpočtovém určení daní** č. 243/2000 Sb. a **zákonem o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů** č. 250/2000 Sb.

Ostatní resorty sledují svoji politiku – průmyslovou a dopravní, ekologickou, sociální, vzdělanostní a kulturní apod.¹⁸ Avšak každá z těchto politik má nutně i svou (třeba nezamýšlenou) **regionální dimenzi**. Má různé dopady v podmínkách různých regionů. Proto koordinace těchto politik z pohledu regionálního je velmi důležitá. A někdy velmi obtížná.

Regionální politika je poměrně mladou disciplínou s širokým zájmovým spektrem zasahujícím do prakticky všech ostatních jednoznačně vymezených a samostatně řízených resortů. Pro faktický úspěch regionální politiky je nezbytné, aby všechny tyto resorty úzce participovaly a jejich kroky byly účinně koordinovány v celém systému aktivit. Pozice Ministerstva pro místní rozvoj vůči ostatním resortům (tj. úsekovým, sektorovým), které svým charakterem a ve své působnosti přispívají (pozitivně nebo negativně) k regionálnímu rozvoji, však reálně není dost silná. A tak **resortismus** oslabuje účinnost regionální politiky.

Kraje, přesněji řečeno orgány krajské samosprávy a krajské úřady (pověřené výkonem státní správy) jsou dalším aktérem regionální politiky. V současné době existuje v ČR 14 krajů (vč. Prahy), jejich kompetence mj. vyplývají ze **zákona o krajích**, č.129/2000 Sb. Kraje jsou mj. zodpovědné za svoje, krajské strategie rozvoje, které jsou jedním z východisek regionální politiky. Reprezentace krajů vytvořily **Asociaci krajů**, která je nepominutelným subjektem regionální politiky a do značné míry i oponentem vlády.

¹⁷ Na rozdíl od komplexní strategie regionálního rozvoje se územní rozvoj zabývá důležitou podmínkou takového rozvoje - optimálním využitím prostoru.

¹⁸ Podrobněji se aktivitami ostatních resortů zabývá další část textu.

Obce (jejich samospráva a obecní úřady) jsou neméně významným aktérem regionální politiky. Přitom je jich víc než 6000. Jejich kompetence jsou dány **zákonem o obcích**, č.128/2000 Sb. Rozptýlenost osídlení v ČR je závažným faktorem uplatnění regionální politiky i jejích problémů. I obce by měly mít své strategie rozvoje a územní plány. I obce se mohou sdružovat a vznikají tak sdružení obcí ke konkrétnímu regionálnímu účelu, ale také celostátní **Sdružení měst a obcí**.

Instituce poskytující veřejné statky (veřejné školy, nemocnice, kulturní zařízení) rovněž patří mezi aktéry regionální politiky. Přitom nejde jen o instituce realizující nějakou zadanou strategii, neboť i ty zároveň uplatňují své dílčí zájmy.

2.4.3.2 Soukromý sektor

Soukromý sektor není pasívním příjemcem určité regionální strategie a jejích nástrojů, má také své zájmy. Zpravidla se však organizuje podle věcného nikoliv regionálního principu. Na celostátní úrovni jsou jeho aktivity v regionální politice zastřešeny v tzv. tripartitě různými **profesními a odvětvovými svazy a Hospodářskou komorou**. Na regionální a lokální úrovni je identifikace soukromého sektoru v regionální politice a jeho zájmů obtížnější. Komora má sice svoji regionální reprezentaci, ale logicky rozhodujícím hráčem v regionu je spíše **místní velká firma** a její zájmy.

Do soukromého sektoru patří i **lobbying**, čili subjekty a aktivity, které se snaží ovlivnit rozhodování veřejné správy způsobem legálním nebo méně legálním, ale prakticky vždy způsobem poněkud skrytým před zraky veřejnosti, aby prosadily své zájmy.

2.4.3.3 Obyvatelstvo

Občané jsou rovněž nepominutelnými aktéry regionální politiky, nejen jejími pasívními příjemci. Někdy se píše o veřejnosti, ale co je to „veřejnost“, jaké má zájmy a kvalifikaci? Mohou jí být sice aktivní jednotlivci na různých veřejných shromážděních, na což pamatují

příslušné zákony, ale účinnější je, když jednotlivci vytvoří **občanská sdružení**. Na hlavní z nich opět pamatuje zákon – jsou to odbory (sdružení zaměstnanců), ekologické iniciativy, profesní sdružení a odborné komory, různé zájmové organizace (ve smyslu sdružení lidí, kteří mají v dané problematice společný zájem) a konečně nejrozumnější tzv. neziskové organizace založené za účelem nějaké aktivity.

Organizovaná „veřejnost“ má určitě větší šanci se uplatnit v regionální politice, avšak existuje i riziko, že některá sdružení budou tvrdě prosazovat nějaký zájem, aniž by bylo zřejmé, koho zastupují a jakou chtějí nést odpovědnost. Proto, ať se nám to líbí nebo ne, nevhodnějším reprezentantem zájmů různých skupin veřejnosti jsou **politické strany**. Přeci jen jsou čitelnější než jiné „iniciativy“ a mají šanci své představy obhájit ve volbách a poté realizovat. A odpovědnost nesou přinejmenším v tom, že jejich zástupci již nemusí v příštích volbách uspět.

2.4.4 Historie vývoje regionální politiky

2.4.4.1 Praktické výzvy v Evropě

V literatuře se připomíná, že kolébkou regionální politiky je Velká Británie¹⁹, kdy míra nezaměstnanosti v regionech s koncentrací tradičních průmyslových odvětví dosahovala za hospodářské krize v 30. letech minulého století extrémních hodnot. Jiným příkladem je poválečná politika v Itálii a Francii, usilující zvrátit přirozený vývoj, který vedl k výrazné dichotomii mezi severem a jihem Itálie či mezi Pařížským regionem a ostatním územím Francie. Z druhé poloviny dvacátého století lze připomenout politiku Německa zaměřenou mj. na restrukturalizaci starých regionů (Porúří), politiku severských zemí na pomoc málo obydleným regionům za polárním kruhem atd.

Postupně se měnily motivy a cíle regionální politiky. Zpočátku šlo pouze o sociální důsledky regionálních rozdílů. Později to byla snaha vytvořit předpoklady vyšší ekonomické výkonnosti resp. konkurenceschopnosti postižených regionů, jež vygenerovala více možných

¹⁹ Kolektiv autorů: Úvod do regionálních věd, 2008, s. 101

cílů, které se navzájem nevylučují – tvorbu nových pracovních míst (což vhodně spojuje sociální a ekonomické motivy), budování infrastruktury a konečně zvyšování vzdělanosti populace regionu. Ještě později se začala uplatňovat motivace, která bezprostředně nesouvisela ani se sociálními, ani ekonomickými cíli – ekologická motivace minimalizovat regionální dopady nepříznivého vývoje životního prostředí. Ale koneckonců vždy byly všechny tyto cíle víceméně doprovázeny politickými motivacemi, které sledují buď parciální úspěch ve volbách či obecnější snahu upevnit soudržnost vyššího celku.

2.4.4.2 Teoretická východiska

Vývoj cílů a motivů regionální politiky je také odrazem vývoje ekonomického myšlení.²⁰ **Neoklasická ekonomie** nemá potřebu opravovat trh, spíše přijímat opatření k tomu, aby trh mohl dobře fungovat. Konkrétně klade důraz na pružné fungování trhu práce, jehož případným nepružností připisuje řadu regionálních problémů. **Keynesiánská ekonomie** naopak respektuje nepružnosti trhu a snaží se je řešit veřejnými výdaji korigujícími soukromou poptávku. Také některé **další směry ekonomie** připouštějí vhodnost zásahů, ale na rozdíl od keynesiánců zdůrazňují opatření na straně nabídky, např. podporu malých a středních podniků apod. Je možné konstatovat, že současná regionální politika má z teoretického hlediska více méně **eklektický** charakter.

Ať tak či jinak, zpočátku byla regionální politika realizována pouze na úrovni centrálních vlád jednotlivých států. Dnes ovšem hovoříme o **několika úrovních aktérů** regionální politiky. Spolu s probíhající decentralizací veřejné správy se regionální politika uplatňuje i na úrovni regionů (u nás krajů) a na úrovni obcí či sdružení obcí. Zároveň ovšem se regionální politika stala velmi významnou aktivitou Evropské unie, tedy se uplatňuje také z nadnárodní úrovně.²¹

²⁰ Srov.: Blažek, J., Uhlíř, D.: *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace*, 2002

²¹ Nadnárodní dimenzi regionální politiky je věnována samostatná kapitola 6 této části.

2.4.4.3 Česká zkušenost

Svoji zkušenost s regionální politikou mělo i Československo a jeho politika vyrovnávání úrovně českých zemí a Slovenska, ale také měst a venkova, vnitrozemí a pohraničí (byť se jí neříkalo regionální) přinesla evidentní pozitivní výsledky. (Možná i proto, že role trhu byla v centrálně řízené ekonomice oslabena a politika mohla působit snáze proti jeho logice.)

V důsledku toho se ovšem v České republice v 90. letech - v nových podmínkách - regionální politika nestala prioritou. Nebyla jí i proto, že v počátečním období politické a ekonomické transformace byla regionální dimenze a respektování regionálních specifik nutně spíše komplikací než akutní potřebou. A konečně, v devadesátých letech ještě nebyla dovršena ani decentralizace veřejné správy, ještě neexistovaly kraje. Ale již v devadesátých letech se některé prvky regionální politiky uplatňovaly, např. regionálně diferencovaná podpora malého a středního podnikání aj. Postupně byl přístup k regionální politice ovlivňován tzv. přístupovými jednáními s Evropskou komisí a od roku 2004 členstvím ČR v Evropské unii.

2.5 Nástroje regionální politiky

Stát (veřejný sektor) má k dispozici různé nástroje, jimiž ovlivňuje regionální rozvoj. Rozdělují se do několika skupin.

2.5.1 Koncepční dokumenty

Předpokladem jakékoliv politiky je jasná koncepce, formulace cílů na základě analýzy. V roce 2000 schválila vláda svoji první národní **Strategii regionálního rozvoje ČR**. Další, aktuální verze byla schválena vládou v roce 2006. Z její struktury lze odvodit účel dokumentu:

- strategie se v úvodu přihlašuje k cílům a principům regionální politiky EU, je chápána jako s ní komplementární²²,
- následuje analýza hlavních faktorů regionálního rozvoje, která má standardní strukturu,
- zásadní je analýza regionální struktury ČR, jejích disparit a vývojových tendencí,
- v souladu se zákonem o podpoře regionálního rozvoje jsou vytipovány regiony vyžadující soustředěnou podporu státu a naznačeno zaměření podpory.

Ve stejném roce (2006) byla také schválena **Politika územního rozvoje ČR** jako strategický nástroj územního plánování, který:

- stanoví republikové priority,
- vymezuje oblasti se zvýšenými požadavky, tzv. rozvojové oblasti rozvojové osy,
- vymezuje oblasti se specifickými problémy, tzv. specifické oblasti,
- plochy a koridory dopravní a technické infrastruktury,
- stanoví podmínky a kritéria pro rozhodování o variantách či alternativách změn v území.

2.5.2 Finanční nástroje

Výše bylo uvedeno, že podstatou regionální politiky je transfer (přerozdělování) veřejných prostředků. Fiskální nástroje jsou základním prostředkem realizace regionální politiky. V první řadě na výdajové straně veřejných rozpočtů, prostřednictvím **dotací** neboli nevratných příspěvků konkrétním aktérům na realizaci konkrétních projektů. Během času se však stále více prosazuje i alternativní nástroj – **půjčky či zvýhodněné úvěry**, čili návratná forma příspěvku. U té je třeba se podrobněji zastavit.

Na první pohled je výhodnější nenávratná forma než návratná forma podpory, a to pro příjemce i poskytovatele podpory. Naproti tomu však zvýhodněný úvěr vede k větší obezřetnosti obou stran a co víc – podstatná část takto poskytnutých prostředků se posléze

²² Zároveň se odvolává na další strategické dokumenty české vlády jako je Strategie udržitelného rozvoje a Strategie hospodářského růstu.

vrací a může být znovu využita. Tento fakt už uznává i Evropská komise ve svých dokumentech. Institucí, která v ČR slouží poskytování zvýhodněných úvěrů, je **Českomoravská záruční a rozvojová banka, a.s.** zřízená státem již v roce 1994 především na podporu malého a středního podnikání.

Tím se ovšem výklad finančních nástrojů nevyčerpává. Přesouváme se na příjmovou stranu veřejných rozpočtů, konkrétně se soustředíme na **daně**, čili na odvody finančních prostředků soukromého sektoru a domácností do veřejného rozpočtu. Výklad celé problematiky zdanění a daňové soustavy je předmětem jiných kurzů, nás v souvislosti s regionální politikou zajímají jen vybrané problémy. V první řadě využití daňového systému k diferencované motivaci soukromého sektoru poskytováním různých **daňových úlev** či dokonce časově omezených „daňových prázdnin“.

Oba přístupy - dotace i daňové úlevy - zasahují do fungování nepružného trhu a vedou k prostorové realokaci zdrojů (pracovních sil a kapitálu) v zájmu nějak vymezené podpory. Dotace (a zvýhodněný úvěr) lze spojovat spíše s keynesiánskou ekonomikou, tj. především podporou poptávky, a někdy je nazýváme **přímými nástroji** regionální politiky. Naproti tomu daňové úlevy mají svůj teoretický základ v teorii strany nabídky a označujeme je jako **nepřímé nástroje**, neboť daný subjekt nezíská finanční podporu přímo ale zprostředkovaně.

Zkušenost přitom ukazuje omezené možnosti tzv. nepřímých nástrojů v dosahování cílů regionální politiky, neboť snížení daní je pouze jeden z řady faktorů ovlivňujících nezávislé rozhodování soukromých subjektů.

Pro úplnost lze doplnit, že přinejmenším teoreticky je možné uvažovat takovou soustavu veřejných rozpočtů, která by svou **regionální diferenciací** odvodů a výdajů přímo vyrovnávala poptávku v jednotlivých regionech. Prakticky se však takové řešení neuplatňuje, protože by vyvolalo řadu jiných problémů.

2.5.3 Nefinanční nástroje

Mezi nefinanční nástroje regionální politiky se zpravidla zahrnuje pomoc jednotlivým aktérům v oblasti **informací a poradenství**, a také některá **infrastruktura**. Často se zapomíná, že do této kategorie patří především **vytváření příznivého prostředí** pro podnikání nebo pro život vůbec. Rozumí se tím kvalitní, jednoduchá a srozumitelná veřejná správa a legislativa.

2.6 Regionální politika v Evropské unii²³

2.6.1 Příčiny a motivy regionální politiky

Obchodní vztahy mezi suverénními státy jsou v zásadě založeny na fungování trhu a již klasická ekonomie poznala, že i stát s méně rozvinutou ekonomikou může na takovém obchodě profitovat, neboť se uplatňuje princip tzv. komparativních výhod²⁴ a odtud odvozená specializace jednotlivých zemí. Během času se však podmínky fungování trhu v jednotlivých státech vyvíjely různě a často byla přijímána taková opatření, která vzájemný obchod znesnadňovala či vůbec znemožňovala (cla apod.). Proto u zrodu evropské integrace stála vedle politické motivace i ekonomická myšlenka – společný, jednotný trh. V míře, v jaké takový trh neexistuje, nebo nefunguje dokonale, jsou uplatňovány zásahy, čili intervence iniciované a spolufinancované **nadnárodními institucemi**, především Evropskou komisí. Tak se postupně rozvinula i masívní regionální politika EU.

Motivy a cíle regionální politiky EU jsou v zásadě stejné jako uvnitř jednotlivých států, jsou však závažnější, protože hůře realizovatelné:

- základní příčina je dána faktem regionálních **disparit**, tentokrát na úrovni suverénních států;
- základní motivace spočívá v posilování **soudržnosti** Unie států narůstajícím počtem členů s odlišným historickým vývojem.

Oba základní momenty jsou komplikovány několika **dilematy**:

²³ Problematika Evropské unie tvoří samostatný předmět výuky. Nelze ji ovšem pominout ani zde, v souvislosti s naším tématem.

²⁴ Viz Ricardo, D.: *Zásady politické ekonomie a zdanění*, 1956.

- integrace vs. suverenita členských států,
- míra přerozdělování prostředků (rozpočet Unie),
- regionální politika vs. ostatní politiky EU, zejm.
- společná zemědělská politika,
- politika rozvoje a konkurenceschopnosti,
- měnová politika v rámci měnové unie.

První dvě dilemata jsou navýsost politická, byť mají i významné sociálně ekonomické souvislosti. Třetí dilema v podstatě představuje konflikt cílů různých politik a je tématem odborným, byť má výrazné politické implikace. Vztah regionální politiky a měnová unie je pak tématem aktuálním ekonomicky a zásadním v politickém smyslu slova.

2.6.2 Aktéři a jejich zájmy

V souvislosti s Evropskou unií přibyli další aktéři regionální politiky. Především je to **Evropská komise**, výkonný orgán integrace, a jeho útvar **DG Regio** (lze jej zhruba přirovnat k ministerstvu) v čele s komisařem pro regionální politiku EU. Ten je především partnerem našich dvou resortů, **Ministerstvu pro místní rozvoj** a **Ministerstvu financí**. První resort koordinuje přípravu cílů, pravidel a podmínek poskytování finančních prostředků EU, druhý pak odpovídá za konkrétní finanční toky z rozpočtu EU do státního rozpočtu ČR a dále ke konečným příjemcům.

Sjednocení představ českých a unijních představitelů není jednoduché. Regionální politika EU sleduje dvojjediný cíl: v souladu s domácí politikou zmírnit rozdíly mezi regiony Česka, ale zároveň a především přispět k vyšší výkonnosti celé české ekonomiky a její společnosti. Přitom nereflektuje jen pasivně naše zájmy, ale porovnává naši úroveň, výkonnost a potřeby s ostatními členskými státy. Je také třeba mít na mysli, že prostředky, které Česká republika takto získává, mají původ ve výnosu daní členských států EU, že jde o transfer „od bohatších k chudším“.

Samozřejmě, že i **ostatní aktéři** (domácí) regionální politiky se zúčastňují přípravy a realizace. Mnozí dokonce zřídili v Bruselu svá zastoupení (kraje i soukromé subjekty).

Je tu však také jeden nový subjekt. Specifické podmínky implementace programů EU si vynutily vytvoření tzv. **regionů soudržnosti**, v podstatě regionů, jejichž kritéria řada krajů nesplňuje, takže vznikly na základě jednoho, nebo spojením dvou či tří krajů. Kraje jsou však zodpovědné i za fungování regionů soudržnosti, neboť na této úrovni žádná samospráva neexistuje, pouze odvozená **Rada** složená ze zastupitelů dotčených krajů.

Základními úrovněmi regionální politiky tak podle nomenklatury územních statistických jednotek, NUTS jsou:

- Česká republika, NUTS 1
- regiony soudržnosti, NUTS 2
- kraje NUTS 3
- pověřené obce (dříve okresy), NUTS 4
- obce, NUTS 5

2.6.3 Historický vývoj

Zpočátku se regionální politika i v rámci evropské integrace odehrávala pouze na úrovni národních vlád. Důvody, proč se postupně posunula i na úroveň nadnárodních institucí integrace, jsou v zásadě dva:

- jak se rozšiřoval počet členů Evropské unie, prohlubovaly se disparity mezi zakládajícími členy a novými, méně rozvinutými členy a rostl i počet regionů uvnitř těchto států, kde byly disparity ještě výraznější než mezi státy;
- druhou neméně závažnou pohnutkou k regionální politice na úrovni Unie byl spíše politický, v jistém smyslu kompenzovat jinou významnou strukturální politiku, totiž výraznou podporu zemědělství.

Mezníkem **regionální** politiky EU se stal rok 1975, kdy došlo mj. k ustavení Evropského fondu regionálního rozvoje (viz níže). Další mezníkem pak bylo rozhodnutí přijaté v roce 1988 o integraci regionální politiky s částí sociální a agrární politiky a posun do tzv.

strukturální politiky. V roce 1994 byl schválen dokument Evropa 2000+, který si kladl ještě ambicióznější cíl - **rozvojovou** politiku konkurenceschopného evropského prostoru²⁵.

Konkrétní cíle regionální politiky (spíše jejich formulace a jejich počty) se částečně měnily, jak vyplývá z jejich znění v jednotlivých programovacích obdobích.

Tak pro období **2000 – 2006** to byl:

- Cíl 1 - podpora rozvoje regionů, které zaostávají za ostatními
- Cíl 2 – podpora konverze regionů, které čelí strukturálním problémům
- Cíl 3 – podpora vzdělání a zaměstnanosti

Pro období **2007 – 2013**, čili v současné době:

- Cíl 1 - konvergence (78 %)
- Cíl 2 - regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost (18 %)
- Cíl 3 – evropská územní spolupráce (4 %)

Česká republika se stala členem Evropské unie v roce 2004, uprostřed rozpočtového období 2000 – 2006, ale přesto se již částečně podílela na přínosech (i nákladech) regionální politiky EU, v plném rozsahu pak v současném období 2007 – 2013. (Pro toto období byl také rozšířen počet domácích aktérů o již zmíněné regiony soudržnosti, neboť projekty orientované pro úroveň NUTS 3 resp. 4 již nebyly řízeny centrálně z ministerstva.) Ale již v tzv. předvstupním období, kdy se Česká republika připravovala na vstup do Unie a sjednávala podmínky přijetí, zúčastnila se některých předvstupních programů (PHARE, SAPARD, ISPA aj.).

2.6.4 Nástroje a principy regionální politiky

Účast ČR v regionální politice EU je podmíněna přípravou dokumentu, který vychází z národní strategie regionálního rozvoje, ale zároveň respektuje unijní přístupy. Takovým dokumentem je **Národní strategický referenční rámec**, jehož odsouhlasení Evropskou komisí bylo podmínkou pro získání prostředků Evropské unie v rámci její politiky.

²⁵ V současné době disponuje EU nejnovější strategií Evropa 2020.

Pro bližší pochopení smyslu dokumentu uvádíme jeho strukturu a strukturu cílů pro aktuální období 2007 – 2013:

- analytická část vychází z národní strategie regionálního rozvoje, ale lze říci, že tuto analýzu prohlubuje a shrnuje příčiny regionálních disparit;
- shrnuje dopady realizace programů z minulého rozpočtového období;
- především jasně formuluje vizi a globální cíl pro období 2007 – 2013, ten je poté specifikován v několika strategických cílech:
 - **konkurenceschopná česká ekonomika,**
 - **otevřená, flexibilní a soudržná společnost,**
 - **atraktivní prostředí,**
 - **vyvážený rozvoj území;**
- každý cíl je dále strukturován do několika priorit a jim odpovídajícím opatřením operačních programů, ze kterých se financují konkrétní projekty.

Nástroje regionální politiky EU jsou v zásadě finanční a mají vesměs podobu **dotací**²⁶ na konkrétní programy a projekty v rámci programů. Jejich zdrojem jsou tzv. **strukturální fondy** EU (Evropský fond regionálního rozvoje a Evropský sociální fond) a **fond soudržnosti** (kohezní fond):

- **Evropský fond regionálního rozvoje** (ERDF - European Regional Development Fund), který je nejvýznamnější a slouží financování tzv. tvrdých projektů, investic apod.
- **Evropský sociální fond** (ESF - European Social Fund), který je dnes součástí regionální (strukturální) politiky a slouží (měkkým, neinvestičním) projektům na snižování nezaměstnanosti a zvyšování vzdělanosti.
- **Fond soudržnosti** (Cohesion Fund), který slouží k financování velkých projektů na rozvoj dopravní infrastruktury a ochrany životního prostředí.²⁷

²⁶ Zejména v předvstupním období hrály významnou roli i nefinanční nástroje, především poradenství.

²⁷ Dále existuje:

- Evropský zemědělský podpůrný a garanční fond (EAGGF – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund), který - jak název napovídá – slouží podpoře zemědělství
- Finanční nástroj na podporu rybolovu (FIGF – Financial Instrument for Fisheries Guidance)

Kromě fondů existují speciální Iniciativy Společenství, z nich na prvním místě je třeba uvést **Interreg** iniciativu zaměřenou na podporu příhraniční spolupráce.

Prostřednictvím uvedených strukturálních fondů EU se přerozděluje významná část rozpočtu EU (konkrétně 35 %, nejvíc po zemědělské politice) a v současném rozpočtovém období (2007 – 2013) má Česká republika získat 752 mld. Kč, tj. 2/3 ročního státního rozpočtu. Tyto prostředky se transferují do republiky jednotlivým uchazečům přes **Národní fond** spravovaný Ministerstvem financí.

Česko postupně naplňuje cíl národní i evropské regionální politiky, dlouhodobě konverguje k průměru zemí EU, měřeno řadou indikátorů, především HDP/obyv.), v současné době dosahuje cca 82 % průměru EU 27. Bylo by odvážné tvrdit, že se tak děje díky uvedeným prostředkům ze strukturálních fondů, ale zároveň by bylo korektní uvést, že i díky jim.

Na tomto místě je vhodné také připomenout hlavní **principy**, které byly postupně vygenerovány a na nichž stojí celá architektura této politiky:

- **Princip programování.** Prostředky jsou vynakládány na základě víceletého komplexního programu, aby se vyloučily izolované, nahodilé projekty.
- **Princip koncentrace.** Prostředky jsou koncentrovány na větší projekty, aby se zvýšil jejich efekt a nebyly rozměňovány na drobné a méně významné akce.
- **Princip partnerství** akcentuje spolupráci institucí EU a národních regionálních i lokálních institucí, vylučuje jednostranný pohyb od nadnárodní úrovně dolů.
- **Princip adicionality** zároveň požaduje, aby část projektu byla spolufinancována, čili prostředky EU nenahrazovaly domácí zdroje a naopak aby byly podle předem daných pravidel doplněny prostředky národními (veřejnými nebo soukromými).

Nástroje měnové politiky²⁸ a jejich role v regionální politice se donedávna moc nezmiňovaly. Vycházelo se mlčky z předpokladu, že předmětem zájmu je regionální politika v rámci státu, který má jednotnou měnu a měnovou politiku. Teprve spojení regionální politiky s Evropskou měnovou unií a pozdější krize si vynutily pozornost tomuto tématu,

²⁸ Nejsou jimi tzv. zvýhodněné úvěry, neboť zvýhodnění spočívá v dotování úroků apod., čili patří do oblasti finančních nástrojů. Nástroji měnové politiky rozumíme především měnový kurs a základní úrokové sazby stanovované centrální bankou.

kteřé je ovšem natolik „živé“, že je nelze jednoznačně shrnout do učebnicového textu. Co je tedy podstatné a více méně nesporné?

Měnová unie je užitečným nástrojem, pokud ekonomické přínosy společné měny a měnové politiky převyšují jejich náklady. Podmínky byly ekonomickou teorií zformulovány již dávno.²⁹ S jistou dávkou zjednodušení můžeme říci, že tzv. **optimální měnová zóna** předpokládá ekonomiky s přibližně stejnými parametry fungování (úroveň, struktura, pružnost, priority), jinak neposiluje konvergenci, ale naopak způsobuje rozevírání nůžek mezi jednotlivými částmi celku, tedy rostoucí disparity, řešitelné jen nákladným finančním transferem.

Není úkolem těchto řádků dát jednoznačnou odpověď na otázku, do jaké míry nebyly objektivní předpoklady v případě Měnové unie EU splněny, protože především nebyla v řadě členských zemí dodržena fiskální kázeň, zadlužily se do té míry, že v nastavených podmínkách měnové politiky nemohou dále fungovat. Řešení je však v zásadě dvojí: setrvání v unii za cenu transferů peněžních prostředků od ostatních členů nebo vystoupení z měnové unie a nové nastavení nástrojů měnové politiky (devalvace měny, úroková sazba) způsobem odpovídajícím podmínkám země.

Evropská měnová unie není samozřejmě jedinou unií na světě. Připomeňme jen dvě, o kterých máme větší povědomí. Sjednocení Německa a přijetí jednotné měny způsobily, že již více než dvacet let se tato měnová unie udržuje prostřednictvím masivních transferů finančních prostředků ze západní části do východní. Rozdělení Československa naopak přerušilo podobný transfer ze západní do východní části státu, ale osamostatnění Slovenska spolu s devalvací jeho měny přispěly k tomu, že se slovenská ekonomika i bez minulého transferu úspěšně rozvíjí.

²⁹ Mundel, R.: Theory of Optimum Currency Areas, American Economic Review, 1961 aj.

3 REGIONÁLNÍ ROZMĚR SEKTOROVÝCH POLITIK

3.1 Průmysl a obchod

Pro věci státní průmyslové a obchodní politiky, ochrany zájmů spotřebitelů, podpory malého a středního podnikání, energetiky a elektronické komunikace a poštovních služeb bylo zákonem č. 2/1969 Sb. zřízeno **Ministerstvo průmyslu a obchodu** jako ústřední orgán státní správy v těchto oblastech. MPO dle tohoto zákona mj. koordinuje zahraničně obchodní politiku ČR, sjednává obchodní a ekonomické dohody, v rámci mezinárodního obchodu spolupracuje s mezinárodními organizacemi a integračními seskupeními, řídí licenční politiku v obchodním styku se zahraničím a přijímá opatření proti dovozu dumpingového zboží. Ministerstvu průmyslu a obchodu náleží dohled nad Českou energetickou inspekcí, Českou obchodní inspekcí, Puncovním úřadem a Licenčním úřadem.

3.1.1 Podpora podnikání

Jednou z úloh Ministerstva průmyslu a obchodu je podpora podnikání. Do těchto aktivit je zahrnuta podpora malého a středního podnikání, živnostenského podnikání, podpora výzkumu a vývoje a inovací, podpora průmyslových zón a technologických center, podpora investic a rozvoj lidských zdrojů. Na podporu těchto aktivit zřídila Evropská unie komunitární rámcový program Konkurenceschopnost a inovace 2007 – 2013, z něhož je 60% finančních prostředků určeno na podporu malého a středního podnikání, a další operační programy, z nichž jsou uvolňovány peníze do oblastí souvisejících s podnikáním.

Významnou institucí v oblasti podpory podnikání je agentura pro podporu podnikání a investic **CzechInvest**, která je jako státní příspěvková organizace podřízena Ministerstvu průmyslu a obchodu. Agentura CzechInvest má ve 13ti krajských městech otevřeny své pobočky, které poskytují informace o možnostech podpory pro malé a střední podnikatele, zprostředkovávají dotace z evropských i národních dotačních programů, poskytují poradenství

k projektům, spravují databázi podnikatelských nemovitostí a českých dodavatelských firem, poskytují pomoc při realizaci investičních projektů, zprostředkovávají státní neinvestiční podporu a poskytují služby pro zahraniční investory. „*Regionální kanceláře agentury CzechInvest poskytují informace o službách agentury a možnostech podpory podnikání ze strukturálních fondů EU, pomáhají firmám, které mají zájem realizovat svou investici v daném regionu a spolupracují se zástupci místní správy a samosprávy, školami a dalšími regionálními institucemi při hledání příležitostí rozvoje podnikatelského prostředí regionu.*“³⁰

Podnikatelskou veřejnost zastupuje dle zákona č. 301/1992 Sb. **Hospodářská komora České republiky**. Jejím posláním je vytvářet podmínky pro podnikání a prosazovat taková opatření, která k rozvoji podnikání přispívají. HK ČR poskytuje zejména informace o ekonomických podmínkách a vývoji, o právních předpisech týkajících se podnikatelské činnosti, poradenské a konzultační služby, organizuje vzdělávací činnost vč. rekvalifikací, spolupracuje s orgány státní správy a samosprávy, propaguje činnost svých členů či zprostředkovává obchodní styk se zahraničím.

3.1.2 Podnikatelská rada

Za účelem zlepšení spolupráce veřejné správy s podnikatelským sektorem zřídilo v roce 2007 Ministerstvo průmyslu a obchodu jako svůj poradní orgán **Podnikatelskou radu**. Rada má 26 členů, polovina je tvořena zástupci podnikatelské sféry a polovina je složena ze zástupců ústředních orgánů státní správy. Orgány Rady tvoří předseda, místopředseda, plénum, pracovní skupiny a sekretariát. Předsedou Rady je ministr průmyslu a obchodu.

Ačkoli je Rada orgánem MPO, působí meziresortně, tzn., že spolupracuje s ostatními ministerstvy a jinými ústředními orgány státní správy. Soukromý sektor v Radě zastupují Sdružení podnikatelů a živnostníků, Asociace inovačního podnikání ČR, Svaz podnikatelů ve stavebnictví, Asociace malých a středních podniků a živnostníků ČR, Unie malých a středních podniků ČR, Potravinářská komora ČR, Agrární komora ČR, Svaz obchodu a cestovního ruchu ČR, Svaz českých a moravských výrobních družstev, Svaz průmyslu a dopravy ČR a Hospodářská komora. Veřejný sektor je v Radě reprezentován zástupci Ministerstva průmyslu

³⁰ Portál CzechInvest [online]. [cit. 2011-29-09] Dostupné z WWW: <http://www.czechinvest.org/o-czechinvestu>

a obchodu, Ministerstva financí, Ministerstva zahraničních věcí, Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva pro místní rozvoj, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva životního prostředí, Ministerstva vnitra, Ministerstva dopravy, Ministerstva spravedlnosti, Ministerstva zemědělství, Ministerstva zdravotnictví a Českého statistického úřadu. Kromě zefektivnění vzájemné spolupráce je hlavním cílem Podnikatelské rady snížit administrativní zátěž podnikatelů. Podnikatelé se mohou prostřednictvím Rady vyjadřovat k problémům a navrhnout možnosti jejich řešení.³¹

3.1.3 Malé a střední podnikání

Z pohledu Evropské unie jsou malí a střední podnikatelé stabilizačním faktorem v sociální a ekonomické oblasti – mají významnou úlohu při vytváření nových pracovních příležitostí. EU proto ve svém aktuálním programovacím období 2007 – 2013 zaměřila pozornost na jejich podporu a v rámci operačních programů (OP Podnikání a inovace, OP Průmysl a podnikání) a Rámcového programu Konkurenceschopnost a inovace 2007 – 2013 jim vymezila finanční prostředky ze Strukturálních fondů. MPO zpracovalo **Koncepci rozvoje malého a středního podnikání na období 2007 – 2013**, která navázala na myšlenky EU s možností využití nabízených peněžních prostředků. Cílem je, aby se malí a střední podnikatelé stali početně výrazně převažujícím prvkem podnikatelského sektoru a jako celek zabezpečovali zaměstnanost nadpoloviční většiny práceschopného obyvatelstva. Měly by se zlepšit podmínky pro podnikání, kvalita služeb i výrobků a expandovat na evropské trhy.³² MPO zpracovává každý rok zprávu o stavu vývoje malého a středního podnikání.

3.1.4 Živnostenské podnikání

Živnostenské podnikání upravuje živnostenský zákon č. 455/1991 Sb. Úkolem Ministerstva průmyslu a obchodu je poskytovat poradenskou podporu živnostníkům – českým i zahraničním fyzickým a právnickým osobám. Agendu živnostníků vedou živnostenské úřady.

³¹ Portál Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky [online]. [cit. 2011-29-09] Dostupné z WWW: <http://www.mpo.cz/cz/podpora-podnikani/rpp/>

³² Koncepce rozvoje malého a středního podnikání na období 2007 – 2013, s. 10 [online]. [cit. 2011-20-09] Dostupné z WWW: <http://www.mpo.cz/cz/podpora-podnikani/msp/>

3.1.5 Inovace

Evropská komise definuje inovace jako „*obnovu a rozšíření škály výrobků a služeb a s nimi spojených trhů, vytvoření nových metod výroby, dodávek a distribuce, zavedení změn řízení, organizace práce, pracovních podmínek a kvalifikace pracovní síly.*“³³ Výchozím dokumentem na národní úrovni pro podporu inovací je **Národní inovační strategie České republiky** z roku 2004, která vychází ze základních doporučení Evropské unie. Podpora inovací je proces tvořený čtyřmi základními komponenty, jimiž jsou řídicí složky (státní a veřejná správa, vláda, ministerstva, regionální a místní správa), vzdělávací systém (celoživotní učení, zahrnující počáteční a další vzdělávání), finance (rizikový kapitál, rizikové financování, předstartovní kapitál) a inovační podnikání. Cílem je rozšíření spolupráce vysokých škol a výzkumných ústavů, zakládání nových technologicky zaměřených podniků a vývojových pracovišť, financování inovací, vytváření daňových pobídek na podporu podnikových investic do inovací, rozvoj konzultací se zaměstnanci a podpora regionálních sítí zaměřených na podporu inovací.

Pro období 2009 – 2015 byla schválena **Národní politika výzkumu, vývoje a inovací ČR**, jejímiž hlavními cíli je:

- Zavést strategické řízení výzkumu, vývoje a inovací na všech úrovních,
- Zacílit veřejnou podporu výzkumu a vývoje na potřeby udržitelného rozvoje,
- Zvýšit efektivitu systému veřejné podpory výzkumu, vývoje a inovací,
- Využívat výsledky výzkumu a vývoje v inovacích a zlepšit spolupráci veřejného a soukromého sektoru v této oblasti,
- Zlepšit zapojení ČR do mezinárodní spolupráce ve výzkumu, vývoji a inovacích,
- Zajistit kvalitní lidské zdroje pro výzkum, vývoj a inovace,
- Vytvořit v ČR prostředí stimulující výzkum, vývoj a inovace,
- Zajistit účinné vazby na politiky v jiných oblastech,
- Důsledně hodnotit systém výzkumu, vývoje a inovací.³⁴

³³ Portál Ministerstva průmyslu a obchodu České republiky [online]. [cit. 2011-19-09] Dostupné z WWW: <http://www.mpo.cz/dokument11662.html>

³⁴ Zdroj: Portál Ministerstva průmyslu a obchodu [online]. [cit. 2011-19-09] Dostupné z WWW: <http://www.mpo.cz/dokument65230.html>

3.2 Doprava

3.2.1 Ministerstvo dopravy České republiky

Ústředním orgánem státní správy ve věcech dopravy je **Ministerstvo dopravy České republiky**, které odpovídá za tvorbu státní politiky v oblasti dopravy a v rozsahu své působnosti za její uskutečňování.

Z hlediska druhů dopravy se jedná o:

- silniční dopravu,
- drážní dopravu,
- leteckou dopravu,
- vodní dopravu.

Ministerstvo dopravy bylo zřízeno zákonem č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky. Později však bylo na určitou dobu zrušeno a v té době působnost v oblasti dopravy vykonávalo Federální ministerstvo. Po svém obnovení fungovalo jako Ministerstvo dopravy a spojů ČR. Od 1. ledna 2003, kdy byla část působnosti převedena na nové Ministerstvo informatiky ČR, má současný název Ministerstvo dopravy České republiky.³⁵

3.2.2 Dopravní politika ČR a EU

„Cílem dopravní politiky EU je konkurenceschopná, bezpečná a k životnímu prostředí šetrná doprava, která zajistí mobilitu obyvatel plně v souladu s revidovanou lisabonskou agendou pro pracovní příležitosti a růst a s revidovanou strategií udržitelného rozvoje.“³⁶

³⁵ Portál Ministerstvo dopravy [online]. [cit. 2011-28-09] Dostupné z WWW: <http://www.ministerstvodopravy.cz/>

³⁶ Portál Euroskop.cz [online]. [cit. 2011-28-09] Dostupné z WWW: <http://www.euroskop.cz/8949/18040/clanek/dopravni-politika/>

Dopravní odvětví odpovídá asi 7 % evropského HDP a asi 5 % zaměstnanosti v EU. Doprava sama o sobě je důležitým průmyslovým odvětvím a zásadním způsobem přispívá k fungování evropského hospodářství jako celku a v nejbližších letech lze očekávat její prudký rozvoj (viz následující tabulka).

Tabulka: Pravděpodobný růst dopravy

Pravděpodobný růst dopravy v EU-25 v období 2000-2020	2020/2000
HDP	52%
- Celková nákladní doprava	50%
- Celková osobní doprava	35%
- Silniční nákladní doprava	55%
- Železniční nákladní doprava	13%
- Námořní doprava na krátké vzdálenosti	59%
- Vnitrozemská vodní doprava	28%
- Osobní automobily	36%
- Železniční osobní doprava	19%
- Letecká doprava	108%

Zdroj: www.euroskop.cz (vlastní zpracování)

Na dopravní politiku ČR má vliv **dopravní politika EU** (také některé mezinárodní závazky vyplývající z členství v OSN a OECD), která je jedním ze základních východisek pro tvorbu naší národní dopravní politiky. Udává a stanovuje hlavní směry vývoje sektoru dopravy, a to ve střednědobém horizontu. V současné době je z hlediska rozpočtového období 2007-2013 tento základní koncepční dokument dopravní politiky EU platný do 2013.

V rámci dopravní politiky EU jsou odpovědné instituce:

- Evropská komise – Generální ředitelství pro dopravu a energetiku
- Rada EU – Rada pro dopravu, telekomunikace a energetiku
- Evropský parlament – Výbor pro dopravu a cestovní ruch

3.2.3 Dopravní politika ČR - koncepce

Dopravní politika České republiky pro léta 2005 – 2013 je základním strategickým sektorovým dokumentem, který má vliv na dopravně-politický proces. Jedná se o vrcholový dokument vlády pro sektor dopravy, který stanovuje cíle a opatření týkající se celého sektoru a určuje základní směry jeho vývoje. Tento dokument byl již dvakrát aktualizován, poslední aktualizace proběhla v roce 2011.

V rámci rozpočtového období dopravní politika ČR pružně reaguje (jednotlivé aktualizace) na vývoj komplementárních sektorů a jejich strategických dokumentů, a to jak na úrovni Evropské, tak národní.

Do konce roku 2012 bude zpracována nová koncepce Dopravní politiky České republiky pro léta 2014 – 2020, což logicky odpovídá rozpočtovému období EU. Na této koncepci spolupracují i další resorty, např. MPO, MŽP, MMR, MZ.

Základní témata, kterými se Dopravní politika České republiky pro léta 2005 – 2013 v rámci dosažení svých cílů především zabývá, jsou:

- harmonizace podmínek na přepravním trhu,
- modernizace,
- rozvoj a oživení železniční dopravy,
- zlepšení kvality silniční dopravy,
- omezení vlivů dopravy na životní prostředí a veřejné zdraví,
- provozní a technická interoperabilita evropského železničního systému,
- rozvoj panevropské dopravní sítě včetně prioritních projektů EU,
- zvýšení bezpečnosti dopravy,
- výkonové zpoplatnění dopravy,
- práva a povinnosti uživatelů dopravních služeb,
- podpora multimodálních přepravních systémů,
- rozvoj městské, příměstské a regionální hromadné dopravy v rámci IDS,

- zaměření výzkumu na bezpečnou, provozně spolehlivou a environmentálně šetrnou dopravu včetně využití nejmodernějších dostupných technologií a globálních navigačních družicových systémů (GNSS).

Globálním cílem dopravní politiky je vytvořit podmínky pro zajištění kvalitní dopravy založené na principech hospodářské soutěže a zaměřené na její ekonomické, sociální a ekologické dopady v rámci principů udržitelného rozvoje a položit reálné základy pro nastartování efektivních změn proporcí mezi jednotlivými druhy dopravy.³⁷

3.3 Životní prostředí

3.3.1 Ministerstvo životního prostředí

Orgánem vrchního státního dozoru ve věcech životního prostředí je **Ministerstvo životního prostředí** (dále MŽP), které je zároveň také ústředním orgánem státní správy. Kompetence MŽP, jeho postavení a působnost jsou dány kompetenčním zákonem³⁸. Cílem působení MŽP je maximální ochrana životního prostředí v souladu s udržitelným rozvojem společnosti.³⁹

3.3.2 Politika životního prostředí České republiky

Koncepci státní politiky životního prostředí stanovuje vláda. V roce 2004 schválila **Státní politiku životního prostředí ČR 2004 – 2010**. Tento dokument vymezuje základní rámec pro

³⁷ Dopravní politika České republiky pro léta 2005 – 2013. [online]. [cit. 2011-28-09] Dostupné z WWW: http://www.mdcz.cz/NR/rdonlyres/652F57DA-5359-4AC6-AC42-95388FED4032/0/MDCR_DPCR20052013_UZweb.pdf

³⁸ Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ Portál Ministerstva životního prostředí. Environmentální politika [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: http://www.mzp.cz/cz/environmentalni_politika_mzp

dlouhodobé a střednědobé směřování environmentální politiky a zastřešuje všechny ostatní koncepční materiály v oblasti životního prostředí (např. politiky týkající se jednotlivých složek životního prostředí) a zároveň má poskytnout vodítko pro rozhodování a aktivity na mezinárodní, celostátní, krajské a místní úrovni.

Obecným cílem státní politiky životního prostředí je uchovat a vylepšit kvalitu životního prostředí a života i zdraví obyvatel při respektování požadavku udržitelného rozvoje. Směřuje proto:

- k dosažení dalšího zlepšení kvality životního prostředí;
- k uplatnění principů udržitelného rozvoje k pokračující integraci hlediska životního prostředí do sektorových politik;
- ke zvyšování ekonomické efektivnosti a sociální přijatelnosti environmentálních programů, projektů a činností.

Koncepce definovala jako **prioritní oblasti**:

- ochranu přírody, krajiny a biologické rozmanitosti;
- udržitelné využívání přírodních zdrojů, materiálové toky a nakládání s odpady;
- ochranu životního prostředí a kvalitu života (snižování zátěže toxickými kovy, snižování zátěže ovzduší emisemi, hluk, omezování průmyslového znečištění a rizik) a
- ochranu klimatického systému Země a omezení dálkového přenosu znečištění.

Zároveň také stanovila cíle a opatření nejen v těchto vyjmenovaných prioritních oblastech, ale i jednotlivých odvětvových politikách (energetika, průmysl a obchod, zemědělství, lesní hospodářství, vodní hospodářství, doprava a turistika).

Nástroje státní politiky životního prostředí jsou různé – od např. normativních, ekonomických, institucionálních po organizační, informační, dobrovolné a další. Účinnost a efektivnost politiky je sledována pomocí sady indikátorů, které odpovídající ukazatelům sledovaným v rámci EU a OECD.

3.3.3 Organizace zřizované MŽP

Do resortu životního prostředí patří také celá řada **organizací zřizovaných MŽP**:

- Agentura ochrany přírody a krajiny ČR – je organizační složkou státu a jejím hlavním posláním je péče o přírodu a krajinu na území České republiky;
- CENIA, česká informační agentura životního prostředí – jejím hlavním posláním je poskytování informací z oblasti životního prostředí tak, aby byly pro všechny občany České republiky snadno dostupné;
- Česká geologická služba - Geofond – jejím úkolem je výkon státní geologické služby;
- Česká inspekce životního prostředí – je odborným orgánem státní správy, jehož úkolem je v oblasti životního prostředí dozor nad respektováním zákonných norem a dodržování závazných rozhodnutí správních orgánů;
- Český hydrometeorologický ústav – základním úkolem ústavu je vykonávat funkci ústředního státního ústavu ČR pro obory čistota ovzduší, hydrologie, jakost vody, klimatologie a meteorologie;
- Správa jeskyní ČR – jejím úkolem je kvalitní péče a prezentace jeskyní, rozšiřování odborných činností ve sféře průzkumu, výzkumu, dokumentace a ochrany krasu, jeskyní i dalších podzemních prostor;
- Správy národních parků: Správa Krkonošského národního parku, Správa NP a CHKO Šumava, Správa NP České Švýcarsko a Správa NP Podyjí;
- Státní fond životního prostředí ČR je institucí se specifickým zaměřením, je významným finančním zdrojem při ochraně a zlepšování stavu životního prostředí.
- Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví – veřejná výzkumná instituce pro zahradnický obor v systému ochrany a tvorby životního prostředí;
- Výzkumný ústav vodohospodářský T. G. Masaryka – účelem ústavu je výzkum stavu, užívání a změn vodních ekosystémů a jejich vazeb a odborná podpora ochrany vod, protipovodňové prevence a hospodaření s odpady a obaly.⁴⁰

3.3.4 Chráněná území

Ochrana území je jedním z nejvýznamnějších nástrojů ochrany přírody a krajiny. Cílem je obvykle udržení či zlepšení dochovaného stavu území nebo ponechání území samovolnému

⁴⁰ Portál Ministerstva životního prostředí. Organizace zřizované MŽP [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: http://www.mzp.cz/cz/organizace_zrizovane_mzp

vývoji. Ochrana je prováděna prostřednictvím **zvláště chráněných území** – za ty se vyhláší přírodovědecky nebo esteticky významná nebo jedinečná území. Územní ochrana je zakotvena v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a jeho prováděcích vyhláškách č. 395/1992 Sb. a 64/2011 Sb. Celkově se zvláště chráněná území rozkládají na 15,8% území ČR, což představuje ca 1.248.071 ha.

Území se dělí na:

- velkoplošná chráněná území, což jsou:
 - národní parky (NP) a
 - chráněné krajinné oblasti (CHKO);
- maloplošná zvláště chráněná území, což jsou:
 - národní přírodní rezervace,
 - přírodní rezervace,
 - národní přírodní památky a
 - přírodní památky.

V souvislosti se vstupem do Evropské unie má Česká republika také povinnost vymezit soustavy chráněných území Natura 2000, které se dělí na dvě kategorie:

- evropsky významné lokality a
- ptačí oblasti.

Omezení a stupeň ochrany závisí na kategorizaci daného území, v případě NP a CHKO také na jejich zóně. Další omezení, tzv. bližší ochranné podmínky, může stanovit orgán, který zvláště chráněné území vyhlásil, popřípadě může být vyhlášeno proti rušivým vlivům okolí ochranné pásmo.

Národní parky jsou v České republice v současné době 4 a pokrývají 1,51% území státu (119.489 ha). Jsou to:

• Národní park Šumava	• Národní park České Švýcarsko
• Krkonošský národní park	• Národní park Podyjí

Chráněných krajinných oblastí je v ČR 25 a rozkládají se na 13,78% území (1.086.737 ha).

Jsou to:

- CHKO Beskydy
- CHKO Bílé Karpaty
- CHKO Blaník
- CHKO Blanský les
- CHKO Broumovsko
- CHKO České středohoří
- CHKO Český kras
- CHKO Český les
- CHKO Český ráj
- CHKO Jeseníky
- CHKO Jizerské hory
- CHKO Kokořínsko
- CHKO Křivoklátsko
- CHKO Labské pískovce
- CHKO Litovelské Pomoraví
- CHKO Lužické hory
- CHKO Moravský kras
- CHKO Orlické hory
- CHKO Pálava
- CHKO Poodří
- CHKO Slavkovský les
- CHKO Šumava
- CHKO Třeboňsko
- CHKO Žďárské vrchy
- CHKO Železné hory

3.3.5 Posuzování vlivů na životní prostředí

V rámci ochrany životního prostředí jsou, s cílem zmírnění nepříznivých vlivů na životní prostředí a veřejné zdraví, zkoumány a hodnoceny záměry a koncepce. Zákonná úprava těchto procesů je obsažena v zákoně č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, v platném znění.

- Proces **posuzování vlivů záměrů** na životní prostředí se nazývá **EIA**. V rámci EIA jsou posuzovány stavby, činnosti a technologie vymezené v příloze č. 1 zákona, např.: komunikace, stavby, přehrady, kafilérie, těžby nerostných surovin atd. Tato procedura probíhá vždy před povolením záměrů a před jejich realizací.
- Proces **posuzování vlivů koncepcí** na životní prostředí se nazývá **SEA**. V rámci SEA jsou posuzovány koncepce uvedené v § 10a odst. 1) zákona, příp. jejich změny. Jsou to v zásadě koncepce, které stanoví rámec pro budoucí povolení záměrů vymezených pro posuzování EIA. V praxi se to dotýká koncepcí jak na celostátní, tak na regionální

a místní úrovni (např. Strategie regionálního rozvoje ČR pro léta 2007 – 2013, Koncepce dopravy Plzeňského kraje atd.). Vydané stanovisko je neopominutelným podkladem pro konečný návrh koncepce, bez kterého nemůže být koncepce právoplatně schválena.⁴¹

3.4 Zdravotnictví

Zdravotnictví je soubor opatření, postupů a zařízení tvořící systém organizace zdravotní péče. **Zdravotní péčí** se rozumí prevence, ošetřování a léčení nemocí a ochrana duševního a fyzického zdraví.

3.4.1 Státní správa ve zdravotnictví

Zdravotnictví je veřejnou službou. Dle kompetenčního zákona⁴² bylo zřízeno **ministerstvo zdravotnictví** jako ústřední orgán státní správy v této oblasti. Zákon definuje hlavní činnosti ministerstva, jimiž jsou především zdravotní péče, ochrana veřejného zdraví, zdravotnická a vědeckovýzkumná činnost, zacházení s návykovými látkami, vyhledávání, ochrana a využívání přírodních léčivých zdrojů, léčení lidí, zdravotní pojištění a prevence.

V čele ministerstva stojí ministr, který je členem vlády ČR.

Na základě principu subsidiarity deleguje ministerstvo některé úkoly na kraje. V rámci přenesené působnosti kraje evidují zdravotnickou dokumentaci (v případě ukončení činnosti jednoho lékaře až do doby převzetí jiným lékařem nebo v případě převodu zdravotnického

⁴¹ Portál Ministerstva životního prostředí. Posuzování vlivu na životní prostředí [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: http://www.mzp.cz/cz/posuzovani_vlivu_zivotni_prostredi

⁴² Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů

zařízení), vedou registr nestátních zdravotnických zařízení a organizují výběrová řízení zdravotních pojišťoven.

Všichni občané mají dle zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu a dalších souvisejících předpisů právo na poskytnutí zdravotní péče, která je zajišťována zdravotnickými zařízeními. Ta lze dělit dle různých hledisek. Z hlediska správy a fungování zdravotnických zařízení je klíčovým hlediskem pro dělení vlastnická struktura. Podle této struktury rozlišujeme zdravotnická zařízení na státní a nestátní. **Státní zdravotnická zařízení** jsou organizace přímo řízené Ministerstvem zdravotnictví. Jsou jimi například fakultní nemocnice, různé typy léčeben ve vlastnictví státu (psychiatrické léčebny, některé lázně,...) a specializované ústavy (např. Státní zdravotní ústav, Státní ústav pro kontrolu léčiv, Ústav pro péči o matku a dítě, Ústav zdravotnických informací a statistiky – ÚZIS, a další).⁴³ Do státních zdravotnických zařízení spadají také **hygienické stanice**, které mají decentralizovanou strukturu do úrovně krajského uspořádání. Dle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů, jsou zřizovány v krajských městech hygienické stanice, v jejichž čele stojí ředitel. Hlavní hygienik je zároveň náměstkem ministra zdravotnictví.

3.4.2 Samospráva ve zdravotnictví

Nestátní zdravotnická zařízení jsou zřizována samosprávnými celky (kraji, obcemi), soukromými právníky a fyzickými osobami nebo církvemi. Příkladem krajského zdravotnického zařízení je Krajská nemocnice Liberec, a. s., kde akcionáři jsou Liberecký kraj a město Liberec. Město Jablonec n. Nisou například zřizuje svou nemocnici jako příspěvkovou organizaci (zdravotnické zařízení zřízené obcí). Příkladem zdravotní péče poskytované církvemi mohou být hospice pro nevléčitelně nemocné občany.

Kraje a obce plní v této oblasti zřizovatelskou a zakladatelskou funkci a podílejí se na financování těchto zařízení mimo systém zdravotního pojištění.

⁴³ Komplettní seznam organizací přímo řízených Ministerstvem zdravotnictví lze nalézt na portálu Ministerstva zdravotnictví.

3.4.3 Typy zdravotnických zařízení dle poskytované péče

Kromě dělení podle vlastnické struktury na státní a nestátní můžeme zdravotnická zařízení rozlišovat dle typu poskytované péče na zařízení zajišťující:

- ambulantní péči,
- nemocniční (ústavní) péči,
- závodní preventivní péči,
- pohotovostní a záchrannou službu,
- zdravotnickou logistiku,
- odborné léčebné ústavy, lázně,
- zařízení hygienické služby,
- zařízení zajišťující léčiva, zdravotní pomůcky a stomatologické výrobky,
- lékárny.

Ambulantní péče je poskytována buď jako primární, kterou zajišťují praktičtí lékaři pro děti a dorost a dospělé, stomatologové a gynekologové, nebo jako sekundární. Tu poskytují lékaři specialisté.

Nemocniční péče je rozdělena na ambulantní a lůžkovou. Podle posloupnosti průběhu léčby poskytuje nemocniční zařízení následující typy péče:

- emergentní – neodkladná přednemocniční péče poskytovaná pacientovi před předáním,
- intenzivní – pacientům převzatým od záchranné služby,
- intermediární – pacientům, kteří už nepotřebují intenzivní péči, ale je vyžadován neustálý dohled nad jejich zdravotním stavem (pacienti přitom nejsou napojení na život udržující přístroje),
- standardní,
- následnou – pro doléčení a rehabilitaci.

Pohotovostní a záchrannou službu zajišťují:

- lékařská služba první pomoci (tj. lékařská pohotovost, které fungují mimo běžnou pracovní dobu běžných ordinací, za zajištění pohotovostní služby pro své občany odpovídá kraj),

- rychlá zdravotnická pomoc (bez lékaře, s vyškoleným záchranářským personálem),
- rychlá lékařská pomoc (s lékařem),
- letecká zdravotnická záchranná služba (bez lékaře, zajišťuje okamžitý transport nemocného do nejbližšího zdravotnického zařízení).

3.4.4 Financování zdravotní péče

Zdravotnické služby jsou **financovány z nepřímých nebo přímých zdrojů**. Nepřímé zdroje, tzv. bezplatné poskytování zdravotní péče, představují úhrady z povinného zdravotního pojištění v rozsahu stanoveném zvláštními předpisy nebo smluvního (dobrovolného) pojištění anebo platby ze státního rozpočtu, charitativních, církevních a dalších právnických či fyzických osob. Přímé zdroje financování zdravotnických služeb představují přímé platby od příjemců služeb (pacientů), a to buď v plné, nebo částečné výši. Za plnou nebo částečnou finanční úhradu je podle zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů poskytována zdravotní péče přesahující rámec stanovený zvláštními předpisy, např. vyšetření nebo prohlídky prováděné v osobním zájmu pacienta, které nesledují léčebný účel, léky, zdravotnické potřeby a potraviny pro zvláštní lékařské účely nad rámec stanoveného zvláštními předpisy, zaopatření v zařízeních ústavní péče, v dětských domovech, kojeneckých ústavech a jeslích, hygienické služby objednané fyzickými nebo právnickými osobami nebo pobyt v zařízeních ústavní péče z jiných než zdravotních důvodů, nejedná-li se o sociální péči.

Současný systém našeho zdravotnictví je postaven na modelu **standardní a nadstandardní zdravotní péče**. Standardní péče je poskytována bezplatně, nadstandardní je hrazena pacientem. Dosud není jednoznačně stanovena hranice mezi tím, co je standardní péčí a co už není. Výklad těchto pojmů se u jednotlivých zdravotnických zařízení může různit a neexistuje tedy jednotnost při uplatňování požadavků na úhradu některých zdravotnických úkonů.

3.5 Kultura

Kultura vychází z poznatků, tradic, zvyklostí, které se předávaly mezigeneračně, je kolektivním a často anonymním dílem nastřádaným mnoha generacemi. Kultura je přejímaná, sami si ji většinou nevytváříme, není vrozená, je třeba se jí naučit. Kultura je tedy společenský proces, který se neustále vyvíjí a který slouží k mnohostranné kultivaci jedince i společnosti. Kultura je to, co dané společenství lidí spojuje a zároveň odlišuje od jiných. Je nutné posilovat pozici kultury jako významného ekonomického sektoru s přihlédnutím k jeho podílu na tvorbě HDP, regionálním rozvoji a zaměstnanosti v odvětví.⁴⁴

3.5.1 Státní správa v kultuře

Péči o kulturu v jejím hmotném i nehmotném smyslu zastřešuje dle kompetenčního zákona (zák. č. 2/1969 Sb., v platném znění) v ČR **Ministerstvo kultury** jako ústřední orgán státní správy pro umění, kulturně výchovnou činnost, kulturní památky, pro věci církví a náboženských společností, pro věci tisku, včetně vydávání neperiodického tisku a jiných informačních prostředků, pro rozhlasové a televizní vysílání, dále pro provádění autorského zákona a pro výrobu a obchod v oblasti kultury.

Ministerstvo kultury kromě těchto činností podporuje umění, kulturní aktivity a péči o kulturní dědictví poskytováním dotací a příspěvků ze státního rozpočtu a zřizuje příspěvkové organizace národního nebo mezinárodního významu.⁴⁵

V současné době je zřízeno celkem 30 příspěvkových organizací v oblasti památkové péče (Národní památkový ústav), muzeí (např. Národní muzeum, Národní technické muzeum, Památník národního písemnictví), galerií (Národní galerie v Praze a Brně), knihoven (např.

⁴⁴ Halásek, D., Lenert, D.: *Ekonomika veřejného sektoru (vybrané kapitoly)*, 2008, s. 143

⁴⁵ Státní kulturní politika České republiky 2009 – 2014, Ministerstvo kultury, 2009

Národní knihovna ČR), divadla a hudby (Národní divadlo, Státní filharmonie ad.) a dalších oblastí kultury.⁴⁶

Národní památkový ústav (NPÚ) je v ČR správcem národních kulturních objektů, v současné době jich spravuje přes 270. Pro kontrolu činnosti NPÚ byla zřízena památková inspekce jako kontrolní orgán Ministerstva kultury v oboru státní památkové péče.

Státní správu v oblasti kultury zajišťují i krajské úřady, jejichž nejdůležitější činností v přenesené působnosti jsou obsaženy v zákoně č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, v platném znění. Z činností realizovaných krajem v přenesené působnosti lze na úseku památkové péče jmenovat například metodické řízení a kontrolu výkonu státní správy v řešené oblasti památkové péče nebo vedení seznamu kulturních památek v příslušném kraji či vedení správního řízení, které se týká kulturních památek.

3.5.2 Samospráva v kultuře

Samosprávu v oblasti kultury zajišťují v územním vymezení **kraje a obce**. Kraje a obce podporují rozvoj kultury ze svých rozpočtů, zřizují knihovny, muzea, galerie, divadla atd. Kraje spoluvytváří finanční, koncepční a legislativní předpoklady pro rozvoj kultury v kraji. Rozvojové koncepce v oblasti kultury jsou součástí programů rozvoje jednotlivých krajů.

Velká pozornost je věnována rozvoji aktivit volného času, kde nezastupitelnou roli představuje spolková a zájmová činnost obyvatel podporována grantovými programy.

Obce ve své samostatné působnosti realizují kulturní aktivity, z nichž jako základní lze vymezit financování a propagování určitých kulturních akcí a spolků a také jejich organizování.

Samostatně mohou na poli kultury působit i **soukromé subjekty**, např. obchodní společnosti, které pořádají převážně ziskové kulturní akce (koncerty, festivaly) či neziskové organizace,

⁴⁶ Kompletní seznam příspěvkových organizací zřízených Ministerstvem kultury lze nalézt na portálu Ministerstva kultury.

kteře realizují kulturní akce převážně na neziskovém principu s využitím prostředků ze sponzorských darů, příspěvků, apod.

Společným cílem institucí a subjektů v oblasti kultury je mapování kultury na celém území státu (analýza, jakou kulturu máme), uchování kulturních vzorců, aktivit a jejich prezentace tak, aby byla zapojena širší veřejnost ať už aktivně jako realizátor, či pasivně jako konzument. V neposlední řadě je cílem snažení všech kulturních institucí a organizací celkový rozvoj kultury v naší společnosti.

3.5.3 Kulturní politika ČR

Cíle strategie kulturní politiky České republiky jsou uvedeny v dokumentu **Státní kulturní politika České republiky 2009 – 2014**⁴⁷, který zpracovalo Ministerstvo kultury pro aktuální období. Mezi hlavní úkoly patří: (i) zintenzivnění ekonomizace kultury na našem území, (ii) ochrana kulturního dědictví, (iii) výchova a osvěta (souvisí s charakterem kultury, že je naučená, nikoli vrozená), (iv) rozšíření náročnějších odvětví kultury i do menších obcí a její dostupnost pro širší okruh lidí.

Ekonomika kultury představuje jeden z nejvýznamnějších segmentů světové ekonomiky. Mnoha analýzami bylo prokázáno, že investice do kultury se vyplácí, neboť kulturní hodnoty a kulturní dědictví neztrácejí svoji hodnotu. Aktivita vyvíjené v této oblasti představují značné možnosti na trhu práce a maximalizují tak okamžitý ekonomický efekt z realizace kulturních činností. Zásady rozvoje kultury České republiky vychází z předpokladu zachování kulturních památek, péče o kulturu a ekonomických aspektů v této oblasti. Česká republika má bohaté kulturní dědictví jak na národní, tak regionální úrovni a zároveň i značný potenciál dalších kulturních zdrojů. Slabinou kulturního rozvoje je v současné době nízká kvalifikace kulturního managementu na všech úrovních. Prioritou by proto mělo být vzdělávání a výchova pracovníků pro oblast kultury ve veřejné správě, neziskových organizací apod.

⁴⁷ Kompletní informace o dokumentu Státní kulturní politika je k dispozici na: portálu Ministerstva kultury, dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-politika/statni-kulturni-politika-na-leta-2009-2014-4892/>

Koncepce kulturní politiky ČR je rozdělena do 4 oblastí – muzejnictví, lidové kultury, rozvoje knihoven a účinnější podpory umění. Všechny tyto oblasti, promítneme-li je do regionálního vymezení, se mohou týkat i malých území. I v malé obci může být muzeum – je to způsob, jak udržovat kulturu a historii na daném místě. Lidová kultura je typická pro venkovský prostor a znamená tradiční devizu ČR a zároveň i velký potenciál pro územní rozvoj. Význam knihoven roste i v malých obcích, kde může suplovat význam školy a také zřizovat funkční zájmové kroužky. Účinnější podpora umění spočívá v ochraně tvůrčí svobody a organizaci financování kultury.

Cíle kulturní politiky jsou realizovány pomocí **legislativních, ekonomických a manažerských nástrojů**. Kulturu vnímáme jako veřejnou službu, i když některé projekty jsou ziskové a jsou i za tímto účelem realizované. Ve většině případů je však nutné k rozvoji kultury použít legislativních nástrojů pro jejich uskutečnění. Příímým ekonomickým nástrojem jsou dotace. Nepřímé nástroje spočívají ve vytváření podmínek pro provozování kulturních akcí a činností (např. daňové úlevy pro neziskové organizace). Manažerské nástroje spočívají v institucionálním zajištění, řízení kultury a metodice aktivit spojených s kulturní oblastí. Platí, že dobrý manažer znamená dobře fungující systém.

3.5.4 Kultura a EU

Evropská unie podporuje kulturu svými speciálními programy, z nichž dva se týkají i České republiky. Jsou to evropské **programy Culture a Media**, určené pro částečné financování především mezinárodních projektů z oblasti kultury. Podmínkou pro získání dotace je minimálně třístranné partnerství (zapojení partnerů z minimálně 3 zemí).

Dalším projektem EU na podporu kultury je **Evropské hlavní město kultury**. Tento titul je vždy na jeden rok udělován jednomu nebo více evropským městům, které mohou po celý rok představovat evropské veřejnosti svůj kulturní život a jeho rozvoj. Hlavním cílem je zajišťovat výměnu poznatků mezi hlavními městy kultury a pomáhat budoucím hlavním městům kultury. Evropská unie tato města podporuje finančními dotacemi. Evropským městem kultury 2000 byla Praha, pro rok 2015 se jím stala Plzeň.

3.6 Vzdělání a tělovýchova

3.6.1 Vzdelávání

Článek 33 Listiny základních práv a svobod přiznává každému občanovi **právo na vzdělání**. Listina dále stanoví právo na bezplatné základní a střední vzdělání a podle schopností každého občana i na vzdělání vysokoškolské. Připouští možnost dosáhnout vzdělání i za úplatu na školách soukromých, jejichž vznik a podmínky fungování stanoví zvláštní zákon.

3.6.1.1 Vzdělávací soustava ČR

Vzdělávací soustavu České republiky tvoří vzdělávací instituce a školská zařízení. Vzdělávací instituce jsou všechny typy škol, které poskytují společensky uznávaný stupeň vzdělání. Školská zařízení neposkytují společensky uznávaný stupeň vzdělání, ale poskytují služby a vzdělávání, které doplňují nebo podporují vzdělávání ve školách, zajišťují ústavní výchovnou výchovu a preventivní výchovnou péči.

Vzdělávací instituce

- **Základní školy** představující primární vzdělávání – zajišťují plnění povinné školní docházky. Až 95% absolventů základních škol pokračuje v sekundárním vzdělávání, což je vysoko nad evropským průměrem. Vzdělávání na ZŠ probíhá na základě rámcových vzdělávacích programů (dříve osnovy), ze kterých si školy zpracovávají své vlastní výukové programy. Školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb.) stanovuje délku povinné školní docházky na 9 let.
- **Střední školy** představující sekundární stupeň vzdělávání. Jsou to gymnázia, střední odborné školy, střední odborná učiliště a integrované školy zakončené maturitou. Do tohoto stupně vzdělávání spadají i učiliště (bez maturity), nejsou však středními školami.

- **Speciální školy** – pro postižené s takovým stupněm postižení, který neumožňuje integraci do běžné školy.
- **Vyšší odborné školy** představující nižší terciární stupeň vzdělávání – poskytují absolventům středních škol zakončených maturitou další zvyšování kvalifikace. Obory vyššího studia jsou zaměřeny na praktickou profesní orientaci, trvají zpravidla 3 roky a jsou zakončeny absolutoriem a získáním titulu diplomovaný specialista (DiS.) uváděného za jménem. Vyšší odborné školy jsou zařazeny do české vzdělávací soustavy od roku 1995 a na rozdíl od jiných zemí EU není v ČR vyšší odborné vzdělání považováno za vysokoškolské.
- **Konzervatoře** – jsou zaměřené především na umělecké vzdělávání. Studium je buď čtyřleté zakončené maturitní zkouškou, nebo šestileté zakončené absolutoriem a získáním titulu DiS.
- **Vysoké školy představující vyšší terciární stupeň vzdělávání** – jsou nejvyšším článkem naší vzdělávací soustavy. Vyznačují se akreditací studijních programů, které uděluje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Vysoké školy poskytují 2 typy vzdělávacích programů:
 - bakalářský, magisterský, doktorský studijní program
 - programy celoživotního vzdělávání – absolventi získávají certifikát, osvědčení, nezískávají však vysokoškolské vzdělání.

Vysoké školy jsou buď univerzitního, nebo neuniverzitního typu. Na univerzitách se přednáší ve více oborech, podle nichž se univerzity člení na fakulty a ty pak dále na katedry nebo ústavy. Neuniverzitní vysoké školy uskutečňují především bakalářské studijní programy (ale mohou poskytovat i magisterské). Nečlenění se na fakulty, jsou převážně prakticky zaměřené. Neuniverzitního typu je většina soukromých vysokých škol.

Školská zařízení

Školskými zařízeními jsou:

- **Mateřské školy** – zřizují je obce, církve, případně právnické osoby. Dohled nad MŠ zajišťuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které stanovuje obsah předškolní výchovy. Zřizovatelem speciálních mateřských škol je kraj.

- **Základní umělecké školy a jazykové školy** – zajišťují zájmové vzdělávání.
- **Školská výchovná zařízení** – stejně jako umělecké a jazykové školy poskytují zájmové vzdělávání (družiny, školní knihovny), dále pak ústavní a ochrannou výchovu (dětské domovy a diagnostické ústavy), řadíme sem i zotavovací zařízení (školy v přírodě).
- **Školská účelová zařízení** – zajišťují služby výchovného poradce, školní stravování, školní hospodářství, vzdělávání pedagogických pracovníků.

3.6.1.2 Státní správa ve školství

Státní správa ve školství je realizována na 3 úrovních – ústřední, regionální a místní. **Nejvyšším orgánem státní správy** v oblasti školství je **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)** zřízené kompetenčním zákonem jako ústřední orgán státní správy pro oblast školství, výchovy a vzdělávání. MŠMT vytváří školskou koncepci, formuluje obsah vzdělávání, tvoří rámcové vzdělávací programy, vede rejstřík škol. Má funkci zřizovatele škol (ústavní a ochranné výchovy). Z hlediska vysokých škol rozhoduje o akreditaci studijních programů.

Dalším orgánem na ústřední úrovni školství je **Česká školní inspekce**, jejímž úkolem je hodnocení kvality a výsledků vzdělávání (obsah vzdělávání, pracovní podmínky učitelů, kontrola materiálně technického zabezpečení výuky, kontrola financí, které jsou poskytovány ze státního rozpočtu). Vedle tohoto orgánu působí pro oblast vysokého školství na ústřední úrovni ještě Akreditační komise. **Akreditační komise** pečuje o kvalitu vysokoškolského vzdělávání a posuzuje vzdělávací a vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost vysokých škol. K tomuto cíli zejména hodnotí činnost vysokých škol a kvalitu akreditovaných činností a zveřejňuje výsledky hodnocení a posuzuje další záležitosti týkající se vysokého školství, které jí předloží ministr, a vydává k nim stanovisko. Akreditační komise vydává stanovisko k žádostem o akreditaci studijních programů, k žádostem o oprávnění konat habilitační řízení a řízení ke jmenování profesorem, ke zřízení, sloučení, splynutí, rozdělení nebo zrušení fakulty veřejné vysoké školy, k udělení státního souhlasu pro právnickou osobu, která chce působit jako soukromá vysoká škola, k určení typu vysoké školy. Akreditační komise má 21 členů, které jmenuje vláda České republiky na návrh MŠMT.

Na regionální úrovni působí **kraje**, které přerozdělují školám peníze ze státního rozpočtu a do správních rad vysokých škol dosazují své zástupce, v přenesené působnosti zřizují na svých úřadech odbory školství, zpracovávají programy rozvoje vzdělávání. Na místní úrovni obdobnou činnost vykonávají **orgány obcí** – zajišťují podmínky pro realizaci povinné školní docházky.

3.6.1.3 Samospráva ve školství

Samospráva ve školství je reprezentována **kraji, obcemi a vysokými školami**. Kraje zřizují odborná učiliště, střední školy, vyšší odborné školy, vysoké školy a školská zařízení. Obce jsou zřizovateli mateřských a základních škol a školských zařízení. Vysokým školám je samospráva dána zákonem o vysokých školách č. 111/1998 Sb. (viz kapitola Zájmová samospráva).

3.6.2 Sport a tělovýchova

Sport je jednou ze složek tělesné kultury, která znamená rozvoj osobnosti zejména při upevňování zdraví a tělesného a pohybového zdokonalování. Všechny subsystémy **tělesné kultury** (sport, tělesná výchova, turistika, rekreace) mají společný znak – jde o pohybové aktivity. **Tělesná výchova** je taková pohybová aktivita, u níž je důležitá složka výchovná a duševní (rozvoj a posilování duševního zdraví a vštěpování pravidel fair-play). **Turistika** představuje pohyb především pěšky nebo na kole, vždy se odehrává v přírodě, vykazuje tedy i poznávací složku, může být výkonnostní nebo rekreační. **Rekreace** je pak forma aktivního odpočinku, ať už fyzického nebo duševního, vždy by měla ale být protiváhou běžného pracovního výkonu. Sport je pohybová aktivita spojená s prvkem soutěžení, a to jak na rekreační, výkonnostní nebo vrcholové úrovni.

3.6.2.1 Státní politika v oblasti sportu

I sport, stejně jako kultura, má svou státní politiku. Státní politika sportu chápe sport především jako společenský fenomén, nezastupitelný prostředek pro rozvoj zdraví, aktivní naplnění volného času, součást reprezentace státu a jako ekonomický fenomén. Některé vybrané sporty jsou ekonomicky lukrativní. Jejich nepřímý účinek spočívá v tom, že se při nich regenerují síly pracovníků, kteří pak podávají vyšší výkony v práci, a tím přinášejí větší ekonomický efekt.

Cíle státní politiky v oblasti sportu:

- Snaha o změnu hodnotové orientace občanů v oblastech sportu – prevence sociálně-patologických jevů, regenerace, morální a etické hodnoty, projev kultury;
- Vytváření podmínek pro provozování sportu – sportoviště jako součást občanské vybavenosti (sídlišť a obytných zón);
- Podpora sportovní aktivity dětí a mládeže pro smysluplné vyplnění volného času;
- Dobré výsledky národních reprezentací;
- Podpora „čistoty“ sportu – programy proti negativním jevům ve sportu (dopingu, rasismu, násilí).

3.6.2.2 Státní správa v oblasti sportu

Ústředním orgánem v oblasti sportu v ČR je **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)**. Odpovídá se vládě, organizuje financování, vytváří a stanovuje podmínky pro národní reprezentaci, připravuje a realizuje antidopingový program, vytváří koncepci sportu, je akreditačním orgánem pro vzdělávací zařízení v oblasti sportu. Koordinuje činnost ostatních resortů, které se na rozvoji sportu spolupodílí. Těmito resorty jsou Ministerstvo vnitra, Ministerstvo obrany a Ministerstvo zdravotnictví. V rámci těchto resortů jsou vytvářeny podmínky pro reprezentaci. Ministerstvo zdravotnictví například zajišťuje specifický přístup ke klinické péči o reprezentanty, zřizuje laboratoř dopingové kontroly.

3.6.2.3 Samospráva v oblasti sportu

Samosprávu ve sportu lze dělit na územní a zájmovou. **Územní samospráva krajů a obcí** vytváří podmínky pro sportování. Kraje a obce mohou vlastnit a provozovat sportovní areály (výstavba, rekonstrukce, provozování), případně mohou sportovní aktivity finančně podporovat. Obce mají navíc koordinační úlohu – řídí činnost neziskových organizací v oblasti sportu.

Zájmová činnost v oblasti sportu je v ČR velmi dobře organizovaná. Všechny organizace (11 největších spolků a sportovních svazů) zastřešuje od roku 1994 Všesportovní kolegium ČR, které zároveň působí jako poradní orgán vlády, politiků a samosprávných orgánů v oblasti sportu. Členy Všesportovního kolegia jsou Asociace školních sportovních klubů, Asociace tělovýchovných jednot a sportovních klubů ČR, Autoklub ČR, Česká asociace sportu pro všechny, Česká obec sokolská, Český olympijský výbor, Český střelecký svaz, Český svaz tělesné výchovy, Klub českých turistů, Orel, Sdružení sportovních svazů ČR.

3.6.2.4 Financování sportu

Český sport je financován buď **přímo** ze státního rozpočtu (na vrcholové úrovni), nebo **nepřímo** (nestátní financování) prostřednictvím Sazky, a.s. Všechny spolky Všesportovního kolegia mají velký význam ve struktuře financování. Téměř všechny jsou akcionáři Sazky, která byla zřízena za účelem financování sportu. Největším akcionářem je ČSTV (68% akcií), druhým největším je Sokol. Z krajských rozpočtů jsou financována vlastní sportovní zařízení nebo poskytovány dotace do oblasti sportu. Z obecních rozpočtů jsou peníze poskytovány na sportovní zařízení zřízená obcemi, na podporu činností sportovních organizací nebo na dotace do oblasti sportu stejně, jako je tomu u krajů.

3.7 Sociální péče, politika zaměstnanosti

3.7.1 Sociální služby

Sociálními službami jako činnostmi zajišťujícími pomoc a podporu občanům za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení se zabývá sociální politika. Hlavní rámec evropské sociální politiky (Evropská sociální charta, Evropský sociální program) spočívá ve snaze pomoci v rámci svých programů sekundárně, preventivně, tzn. odstranit příčiny, nikoli vyplácet dávky. V tomto EU nechce, ani nemůže, suplovat jednotlivé státy. Sociální politika je tedy spíše ponechávána v rukách samotných států. Sociální politiku v ČR tvoří tři základní dokumenty – Bílá kniha v sociálních službách, která shrnuje všechny zásady z Evropské sociální charty a dlouholeté zkušenosti a postupy v českých podmínkách, Národní akční plán sociálního začleňování a zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.

Ústředním orgánem státní správy pro oblast sociálních služeb je Ministerstvo práce a sociálních věcí, které zpracovává koncepci, nastavuje základní legislativní pravidla, financuje sociální služby a vykonává funkci kontrolní ve smyslu predikce hrozících nebezpečí, ale i kontroly efektivity přerozdělování sociálních dávek a poskytování sociálních služeb.

3.7.1.1 Uživatelé a aktéři sociálních služeb

Sociální služby jsou určeny především pro seniory, osoby se zdravotním postižením (tělesným nebo duševním), osoby ohrožené sociálním vyloučením (bezdomovci, senioři, nezaměstnaní, oběti domácího násilí, propuštění z výkonu trestu, apod.), národnostní a etnické menšiny a osoby ohrožené a závislé na návykových látkách, případně pro rodiny s dětmi. Tyto cílové skupiny jsou uživateli sociálních služeb. Smyslem poskytování sociálních služeb je sociální začlenění – tzn. vrátit sociálně postižené občany zpět do společnosti, aby v ní dokázali fungovat zase samostatně a bez cizí pomoci. Vždy musí existovat vůle pomoci nabídnout, poskytnout, ale také vůle ze strany uživatelů tuto pomoc přijmout. Nelze nabízet sociální služby těm, kteří o ně nestojí.

Nejdůležitějšími aktéry sociálních služeb jsou občané a rodiny, pro něž je sociální politika vlastně určena. Dále jsou to orgány státní správy v otázkách přidělování státních dotací a kontroly, samosprávné orgány krajů a obcí v rozhodování o způsobu a výši sociální pomoci, specializované organizace a instituce (např. pro zdravotně handicapované), zřizovatelé a poskytovatelé sociálních služeb, neziskový sektor v oblasti poskytování terénní práce při prevenci nebo přímé pomoci a soukromý sektor ve finanční podpoře sociálních aktivit.

Sociálního plánování by se měli účastnit zřizovatelé sociálních služeb (veřejná správa), poskytovatelé sociálních služeb (výkonné organizace) a uživatelé. Rozhodující odpovědnost v sociální politice nese stát, nelze však vše napláňovat centrálně. Výkonnou sociální politiku je nutné provozovat především na regionální úrovni při reflektování místních podmínek a požadavků. Důležitými aspekty sociálních služeb je jejich skutečná potřebnost, dostupnost, kvalita, efektivita, koordinace a návaznost, meziresortní vazby (např. zdravotnictví, školství), finanční participace uživatele, informovanost.

3.7.1.2 Druhy sociálních služeb

Sociální služby definuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Dle tohoto zákona rozeznáváme následující druhy sociálních služeb:

- **Sociální poradenství** (§37) – předmanželské, manželské nebo rodinné poradny, poradny pro seniory, osoby se zdravotním postižením, pro oběti trestných činů a domácího násilí, pro osoby, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností;
- **Služby sociální péče** (§39-52) – napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost s cílem umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení. Službami sociální péče jsou osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, podpora samostatného bydlení, odlehčovací služby, centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro zdravotně postižené, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení, ústavní péče.
- **Služby sociální prevence** (§54-70) – napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života

vedoucí ke konfliktu se společností. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů. (Raná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, služby následné péče, služby pro rodiny s dětmi, pro seniory a osoby se zdravotním postižením, sociálně terapeutické dílny, terapeutické komunity, terénní programy, sociální rehabilitace.

Smyslem je začlenit postižené do jejich normálního života, domácího prostředí a vytvořit takové podmínky, aby co nejméně využívali ústavních služeb a mohli žít normální život v normálním prostředí za maximálního snížení míry jejich závislosti.

3.7.1.3 Financování sociálních služeb

Hlavním zdrojem financování sociálních služeb jsou peníze ze státního rozpočtu, resp. dotace MPSV. Dotace z EU (operační program Lidské zdroje a zaměstnanost) lze použít na podporu sociální prevence, jsou určeny poskytovatelům sociálních služeb, nikoli jejich uživatelům. Evropské peníze nemohou být použity na vyplácení sociálních dávek. Kraje a obce se snaží v rámci své samostatné působnosti přispívat ze svých rozpočtů na sociální služby, mohou sami rozhodnout, jaké konkrétní služby budou financovat. Dalším zdrojem peněz do sociálních služeb jsou úhrady od uživatelů a sponzoring či charita, které do této oblasti směřují ze soukromého sektoru nebo církví.

Příklad financování sociálních služeb v Libereckém kraji v roce 2008: 46% finanční alokace ze státního rozpočtu, 42% úhrady od uživatelů, 6% finanční alokace z rozpočtu kraje, 6% příspěvek z rozpočtu měst a obcí.

3.7.2 Zaměstnanost

Politika zaměstnanosti ČR vychází ze zásad politiky zaměstnanosti EU uvedených v Rozhodnutí Rady ze dne 15. července 2008 o hlavních směrech politik zaměstnanosti členských států EU. Jsou jimi dosažení plné zaměstnanosti, zlepšení kvality a produktivity práce a posilování hospodářské, sociální a územní soudržnosti. Státní politiku zaměstnanosti upravuje v ČR zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, s cílem dosažení plné zaměstnanosti a ochrany proti nezaměstnanosti. Definuje následující cíle:

- Zabezpečování práva na zaměstnání,
- sledování a vyhodnocování situace na trhu práce, zpracovávání prognóz a koncepcí zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na úseku trhu práce, programů, projektů pro pracovní uplatnění fyzických osob,
- koordinaci opatření v oblasti zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů na úseku trhu práce v souladu s evropskou strategií zaměstnanosti a podmínkami pro čerpání pomoci z Evropského sociálního fondu,
- tvorbu a koordinaci jednotlivých programů a opatření k zajištění priorit v oblasti zaměstnanosti a rozvoje lidských zdrojů,
- uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti,
- tvorbu a zapojení do mezinárodních programů souvisejících s rozvojem zaměstnanosti a lidských zdrojů,
- hospodaření s prostředky na politiku zaměstnanosti,
- poskytování informačních, poradenských a zprostředkovatelských služeb trhu práce,
- poskytování podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci,
- opatření na podporu a dosažení rovného zacházení s muži a ženami, s osobami bez ohledu na jejich rasový a etnický původ, s osobami se zdravotním postižením a s dalšími skupinami osob, které mají ztížené postavení na trhu práce, pokud jde o přístup k zaměstnání,
- rekvalifikaci a opatření pro zaměstnávání osob po rekvalifikaci,
- opatření pro zaměstnávání fyzických osob se zdravotním postižením a dalších skupin fyzických osob, které mají ztížené postavení na trhu práce,
- usměrňování zaměstnávání pracovních sil ze zahraničí na území České republiky a z území České republiky do zahraničí.

Ústředním orgánem státní správy pro oblast zaměstnanosti je Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV), které svou aktivní politiku provádí prostřednictvím sítě úřadů práce po celé republice. Kromě aktivní politiky zaměstnanosti podporuje MPSV zaměstnanost realizací investičních pobídek do zákonem stanovených oblastí podpor, jimiž je zejména vytváření nových pracovních míst a rekvalifikace nebo školení zaměstnanců v rámci hmotných investičních pobídek (dle nařízení vlády č. 515/2004 Sb., o hmotné podpoře na vytváření nových pracovních míst a hmotné podpoře rekvalifikace nebo školení zaměstnanců v rámci investičních pobídek, ve znění pozdějších předpisů).

3.7.2.1 Financování politiky zaměstnanosti

Evropský sociální fond (ESF) je klíčovým finančním nástrojem pro realizování Evropské strategie zaměstnanosti. Hlavním posláním ESF je rozvíjení zaměstnanosti, snižování nezaměstnanosti, podpora sociálního začleňování osob a rovných příležitostí se zaměřením na rozvoj trhu práce a lidských zdrojů. V současném programovém období EU 2007 – 2013 jsou tři operační programy určené pro rozvoj lidských zdrojů v ČR: OP Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ), OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK) a OP Praha – adaptabilita (OPPA - určený pouze pro Prahu). Orgánem zodpovědným za řízení pomoci z ESF v ČR je Ministerstvo práce a sociálních věcí a je zároveň řídicím orgánem OP LZZ. OP VK řídí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a OPPA zastřešuje magistrát hlavního města Prahy.

Dalším zdrojem financování politiky zaměstnanosti jsou peníze ze státního rozpočtu, jejichž prostřednictvím MPSV zajišťuje chod úřadů práce a poskytuje dotace do cílených programů zaměstnanosti na celostátní nebo regionální úrovni, na nichž participují především kraje a obce.

3.8 Bezpečnost

3.8.1 Bezpečnostní politika

Bezpečnostní politiku státu tvoří **pět základních komponentů**:

- zahraniční politika v oblasti bezpečnosti státu;
- obranná politika;
- politika v oblasti vnitřní bezpečnosti;
- hospodářská politika v oblasti bezpečnosti státu;
- politika veřejné informovanosti v oblasti bezpečnosti státu.

Bezpečnost ve státě je zajišťována prostřednictvím **bezpečnostních orgánů**, jejichž úkolem je chránit stát proti zevnímu nepříteli, zajišťovat vnitřní pořádek a bezpečnost, represe a prevence.

3.8.2 Struktura bezpečnostního systému ČR

Bezpečnostní systém v ČR tvoří:

- **Prezident republiky** jako vrchní velitel ozbrojených sil;
- **Parlament ČR** – přijímá zákony, které se týkají bezpečnosti, vyhláší stav ohrožení státu nebo válečný stav, vydává souhlas s pobytom cizích vojsk na našem území, vysílá naše vojáky do zahraničních misí. Stav ohrožení je mimořádný stav, kdy je bezprostředně ohrožena svrchovanost státu, územní celistvost státu nebo jeho demokratické zásady. Na rozdíl od nouzového stavu, který může vyhlásit vláda, má stav ohrožení ryze politický charakter.
- **Vláda** – stejně jako Parlament vysílá vojáky do misí a schvaluje pobyt cizích vojsk na našem území, ale maximálně na 60 dní, vytváří a realizuje bezpečnostní politiku státu, vyhláší nouzový stav. Nouzový stav je krizové opatření pro závažné živelné nebo průmyslové katastrofy, omezuje práva osob (např. zákaz vstupu, pobytu, pohybu, apod.).

- **Bezpečnostní rada státu (BRS)** - Bezpečnostní rada státu je stálým pracovním orgánem vlády pro koordinaci problematiky bezpečnosti České republiky a přípravu návrhů opatření k jejímu zajišťování. Je zřízena čl. 9 ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky. Bezpečnostní radu státu tvoří předseda vlády a další členové vlády podle rozhodnutí vlády. Bezpečnostní rada státu v rozsahu pověření, které stanovila vláda, připravuje vládě návrhy opatření k zajišťování bezpečnosti ČR. BRS zřizuje výbory orientované na konkrétní činnosti. Stálými pracovními orgány BRS jsou:

- Výbor pro koordinaci zahraniční bezpečnostní politiky (v pověření ministra zahraničních věcí);
- Výbor pro obranné plánování (v pověření ministra obrany);
- Výbor pro civilní nouzové plánování (v pověření ministra vnitra);
- Výbor pro zpravodajskou činnost (v pověření předsedy vlády).

Pro řešení krizových situací zřizuje BRS Ústřední krizový štáb, který spadá podle typu ohrožení buď pod Ministerstvo vnitra, nebo Ministerstvo obrany.

- **Ústřední správní orgány** – zřizují komise pro řešení krizových situací v oblasti ohrožení spadající do jejich resortu. Ministerstvo životního prostředí zřizuje ústřední povodňovou komisi, Ministerstvo zemědělství zřizuje ústřední nákazovou komisi, Ministerstvo zdravotnictví zřizuje komisi pro epidemie a pandemie...
- **Krajské a obecní úřady** – zřizují bezpečnostní rady kraje, bezpečnostní rady obce a krizové štáby.

3.8.3 Výkonné prvky bezpečnostního systému

Výkonnými orgány bezpečnostního systému jsou ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory a další instituce s vazbou na bezpečnostní systém.

3.8.3.1 Ozbrojené síly

Ozbrojené síly jsou termín, označující obvykle soubor všech státních nebo státem podporovaných organizací, jejichž součástí jsou ozbrojené jednotky, které mají za úkol podílet se na obraně státu a zajišťovat dodržování zákonů na jeho území. Ozbrojené síly v ČR tvoří Armáda ČR, Vojenská kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž. **Armáda ČR** spadá do resortu Ministerstva vnitra a je složena ze společných sil (pozemní a vzdušné síly) a sil podpory. Síly podpory jsou výkonným prvkem resortu obrany v oblasti logistické, zdravotnické a veterinární podpory v operacích na území České republiky i mimo něj. Jsou orgánem pro řízení zabezpečení ozbrojených sil ČR věcnými a lidskými zdroji k překonání krizových stavů v míru, za stavu ohrožení státu nebo ve válečném stavu.

Vojenská kancelář prezidenta republiky vede agendu prezidenta jako vrchního velitele ozbrojených sil a řídí **Hradní stráž**. Úkolem Hradní stráže je chránit prezidenta a zajišťovat pocity, ceremonie a přehlídky při oficiálních návštěvách představitelů jiných států.

3.8.3.2 Ozbrojené bezpečnostní sbory

Do ozbrojených bezpečnostních sborů patří Policie ČR, Celní správa, zpravodajské služby (Bezpečnostní informační služba, Úřad pro zahraniční styky a informace), záchranné sbory (Hasičský záchranný sbor a ostatní složky Integrovaného záchranného systému) a Vězeňská služba. Jsou vymezeny zákonem č. 361/2003 Sb.

Policie ČR je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor, který slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku, chránit veřejný pořádek a předcházet trestné činnosti. Plní rovněž úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, předpisy Evropských společenství a mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu České republiky. Policie České republiky je podřízena ministerstvu vnitra. Tvoří ji policejní prezidium, útvary s celostátní působností, krajská ředitelství policie a útvary zřízené v rámci krajských ředitelství. Zákon zřizuje 14 krajských ředitelství policie.

Jejich územní obvody se shodují s územními obvody 14 krajů České republiky. Policie ČR je zřízena zákonem č. 283/1991 Sb.

Celní správa ČR, stejně jako celní správy ostatních států, má dva základní úkoly, kterými jsou ochrana a regulace domácího trhu formou výběru cla z dováženého zboží (fiskální role) a dohled nad tím, aby toto zboží neohrožovalo životy nebo zdraví lidí, zvířat či rostlin (bezpečnostní role). V otázkách bezpečnosti je jedním z dílčích úkolů kontrola mezinárodního pohybu zbraní a vojenského materiálu, rizikových biologických látek a radioaktivních materiálů. Celní správa je zřízena zákonem č. 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky, ústředním správním orgánem je Ministerstvo financí. Strukturu CS tvoří Generální ředitelství cel, 8 celních ředitelství a 54 celních úřadů.

Bezpečnostní informační služba (BIS) je zpravodajská služba s vnitřním polem působnosti. Získává, shromažďuje a vyhodnocuje informace důležité pro bezpečnost, ochranu ústavního zřízení a významných ekonomických zájmů ČR, je řízena vládou ČR, nespadá pod žádné ministerstvo. Její činnost je financována přímo ze státního rozpočtu. Smí získávat informace týkající se terorismu, extremismu, organizovaného zločinu, informace týkající se činnosti cizích zpravodajských služeb na našem území a bezpečnosti nebo významných ekonomických zájmů státu.

Úřad pro zahraniční styky a informace (ÚZSI) zřizuje vláda ČR, spadá však pod Ministerstvo vnitra, které zároveň financuje jeho činnost. Jde o civilní výzvědnou službu s vnější působností.

Integrovaný záchranný systém (IZS) je efektivní systém vazeb, pravidel spolupráce a koordinace záchranných a bezpečnostních složek, orgánů státní správy a samosprávy, fyzických a právnických osob při společném provádění záchranných a likvidačních prací a přípravě na mimořádné události. Základní složky IZS tvoří Hasičský záchranný sbor, jednotky požární ochrany, zdravotnická záchranná služba a Policie ČR. Dále se do IZS zapojují ozbrojené síly, obecní policie, orgány ochrany veřejného zdraví, havarijní, pohotovostní, odborné a jiné služby (vodní záchranná služba, báňská ZS, kynologická ZS, horská služba, speleologická služba), zařízení civilní ochrany, neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím. Hlavním koordinátorem IZS je Hasičský záchranný sbor, který vždy a na všech místech výjezdu koordinuje činnost záchranných prací.

IZS vymezuje zákon č. 239/2000 Sb. Na strategické úrovni je integrovaný záchranný systém koordinován krizovými orgány krajů a Ministerstva vnitra.

Vězeňská služba ČR - zajišťuje výkon vazby, výkon trestu odnětí svobody a bezpečnost a pořádek v soudních budovách, střeží, předvádí a eskortuje vězněné osoby, rovněž vytváří podmínky pro zaměstnávání, vzdělávání a rekvalifikaci vězňů. Každá věznice má svého ředitele, centrálně správu zajišťuje generální ředitelství, které spadá pod Ministerstvo spravedlnosti. V ČR jsou čtyři typy věznic: s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Ve věznicích s dohledem vykonávají tresty lidé odsouzení za nejméně závažné trestné činy. Ve věznicích s ostrahou a se zvýšenou ostrahou jsou pachatelé nejzávažnějších trestných činů.

3.8.3.3 Další instituce s vazbou na bezpečnostní systém

Další instituce, které se podílí na zajišťování bezpečnosti, jsou obecní policie (jejich zřizovatelem jsou obce a řídí je starosta), veřejná stráž (která nahradila mysliveckou, rybářskou, vodní, lesní a stráž přírody), soukromé bezpečnostní služby provozující svou činnost na základě koncese a Národní bezpečnostní úřad (NBÚ). Národní bezpečnostní úřad je orgánem výkonné moci, byl zřízen zákonem č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností. Je ústředním správním úřadem pro oblast ochrany utajovaných informací a bezpečnostní způsobilosti.

3.8.4 Krizové řízení

Krizové řízení je řízení ekonomického subjektu v době trvání problémové situace ohrožující její integritu a ekonomickou stabilitu. Nejčastěji se jedná o postupy orgánů veřejné správy v případě krizové situace. Orgány veřejné správy v takové situaci zpracovávají krizové plány. Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení upravuje postupy ústředních orgánů státní správy a orgánů samosprávy a stanovuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob v krizových situacích. Orgány krizového řízení tvoří vláda, ministerstva a jiné ústřední orgány státní správy, Česká národní banka, orgány krajů a obcí s rozšířenou působností a orgány obcí. Všechny orgány krizového řízení mohou zřizovat krizové štáby nebo bezpečnostní rady.

3.9 Místní rozvoj

3.9.1 Ministerstvo pro místní rozvoj

Od listopadu 1996 působí v ČR Ministerstvo pro místní rozvoj. Bylo zřízeno zákonem č. 272/1996 Sb. jako ústřední orgán státní správy pro regionální a bytovou politiku, regionální podporu podnikání, rozvoj domovního a bytového fondu, pro věci nájmu bytů a nebytových prostor, územní plánování a stavební řád, investiční politiku a cestovní ruch. Tyto oblasti působnosti přešly na MMR z Ministerstva hospodářství, které bylo zrušeno.

Ministerstvo pro místní rozvoj spravuje finanční prostředky určené k zabezpečování politiky bydlení a regionální politiky státu, poskytuje poradenské a informační služby krajům, obcím a jejich sdružením a pomáhá při zapojování územních samosprávných celků do evropských regionálních struktur.

3.9.2 Regionální politika

Cílem regionální politiky je vyvážený rozvoj regionů, snižování rozdílů mezi jednotlivými regiony, zvyšování jejich konkurenceschopnosti a sbližování ekonomické úrovně regionů s regiony Evropské unie. Ministerstvo pro místní rozvoj v této oblasti zpracovalo dokumenty a strategie navázané na evropskou regionální politiku. Pro aktuální programové období 2007 – 2013 je základním nástrojem regionální politiky ČR **Strategie regionálního rozvoje České republiky**. MMR plní roli **Národního koordinačního orgánu (NOK)**, který stanovuje jednotný rámec pro řízení a provádění pomoci poskytované ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti v České republice.⁴⁸

⁴⁸ Zdroj: Portál Ministerstva pro místní rozvoj, dostupné na <http://www.mmr.cz/getdoc/930c8c00-9458-48c2-b11b-76bfd0bd8105/Ministerstvo>, 25. 9. 2011

3.9.3 Bytová politika

Cílem bytové politiky státu je vytvářet podmínky pro bydlení pro občany a domácnosti, pro které jsou tržní byty nedostupné a nemohou se tak o své bydlení postarat sami, a vytvářet právní a institucionální prostředí pro aktivity všech aktérů na trhu s byty, aniž by tím bylo zamezeno ekonomickému fungování trhu.

Z pohledu aktérů na trhu s byty jsou cíle bytové politiky následující:

- fungování trhu s byty včetně odpovídající právní úpravy pro vlastnické, nájemní i družstevní bydlení a včetně vymahatelnosti práva; součástí tohoto cíle je i odstranění cenových a právních deformací v segmentu nájemního bydlení;
- zvyšování finanční dostupnosti bydlení pro domácnosti, včetně sociálních dávek v oblasti bydlení kompenzujících celkové výdaje na bydlení domácností s nižšími příjmy;
- zvyšování nabídky bydlení, a to i prostřednictvím podpory nové výstavby včetně výstavby bytů se sociálním určením;
- zvyšování kvality bydlení, včetně podpory vlastníků při správě, údržbě, opravách a modernizaci jejich bytového fondu,...⁴⁹

Cíle jsou konkrétně naplňovány pomocí právních předpisů - občanského zákoníku, zákona o jednostranném zvyšování nájemného, zákona o vlastnictví bytů, zákona o podpoře výstavby družstevních bytů a jiných. K dosažení cílů zřizuje Ministerstvo pro místní rozvoj podpůrné programy, z nichž jsou poskytovány finanční prostředky. Na základě zákona č. 211/2000 Sb. byl zřízen **Státní fond na podporu bydlení** se sídlem v Olomouci, který podporuje výstavbu nájemních a sociálních bytů, jejich modernizaci, poskytuje úvěry na bydlení pro mladé, pomáhá při obnově bydlení poškozených povodněmi, poskytuje dotace na výstavbu bytových domů a na jejich opravy, podporuje výstavbu družstevních bytů. Výše poskytnutí finančních

⁴⁹ Portál Ministerstvo pro místní rozvoj [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://www.mmr.cz/Bytova-politika>

prostředků a vymezení oblastí podpor je určena rozpočtem Státního fondu rozvoje bydlení, který schvaluje Poslanecká sněmovna na každý rok.⁵⁰

3.9.4 Územní plánování

Na základě zákona č. 183/2006 Sb. (stavební řád) zajišťuje Ministerstvo pro místní rozvoj výkon státní správy na úseku **územního plánování, územního rozhodování a stavebního řádu**.

Ministerstvo pro místní rozvoj připravuje návrhy právních norem v příslušných oblastech, poskytuje metodickou podporu, pořizuje politiku územního rozvoje, vede evidenci územně plánovací činnosti. V roce 2006 zřídilo MMR Poradní sbor pro aplikaci stavebního práva, jehož členy jsou odborníci na stavební právo z vysokých škol, ministerstev a krajských úřadů. Úkolem poradního sboru je sjednocovat výklad stavebního zákona na úseku územního plánování a zkvalitňovat jeho aplikaci ve veřejné správě. MMR dále posuzuje návrhy Zásad územního rozvoje pořizovaných kraji a vykonává státní dozor ve věcech územního plánování.

3.9.4.1 Politika územního rozvoje

Základním nástrojem územního plánování je **Politika územního rozvoje**. Je to dokument, který ministerstvo pořizuje pro celé území republiky a schvaluje ho vláda. Stanovuje priority územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje území, vymezuje oblasti se zvýšenými požadavky na změny v území z důvodu soustředění aktivit mezinárodního nebo národního významu nebo které svým významem přesahují území kraje, vymezuje oblasti se specifickými hodnotami a problémy, vymezuje plochy a koridory dopravní a technické infrastruktury, stanovuje ve vymezených oblastech, plochách a koridorech kritéria a podmínky pro rozhodování o možných variantách změn v území s ohledem na jejich budoucí význam. Součástí Politiky územního rozvoje je i vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj území.

⁵⁰ Portál Státní fond rozvoje bydlení online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://www.sfrb.cz/programy-a-podpory.html>

3.9.4.2 Zásady územního rozvoje

Zásady územního rozvoje pořizují **kraje**. V nich jsou stanoveny zejména základní požadavky na účelné a hospodárné uspořádání území kraje, vymezeny plochy nebo koridory nadmístního významu a stanoveny požadavky na jejich využití, zejména plochy nebo koridory pro veřejně prospěšné stavby, veřejně prospěšná opatření. Dále jsou v nich stanovena kritéria pro rozhodování o možných variantách nebo alternativách změn ve využití území.

3.9.5 Cestovní ruch

MMR působí jako metodický a koordinační orgán pro všechny subjekty působící v oblasti cestovního ruchu. „*Nezbytným nástrojem pro činnost ministerstva v oblasti cestovního ruchu je **Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2007-2013**, která představuje střednědobý strategický dokument a vychází především z rozvojových možností cestovního ruchu v České republice. Důležitým cílem ministerstva je využít legislativní nástroje při vytváření podmínek pro rozvoj cestovního ruchu v ČR, a pomocí jasných pravidel dosáhnout lepší ochrany spotřebitele a stanovit pravidla pro provoz cestovních kanceláří a agentur.*“⁵¹

Za účelem propagace České republiky v zahraničí jako zajímavé turistické destinace byla v roce 1993 Ministerstvem pro místní rozvoj zřízena příspěvková organizace **Czech Tourism** (Česká centrála cestovního ruchu). Od roku 2003 působí i na domácím trhu a podporuje cestovní ruch i uvnitř České republiky. MMR spolupracuje v oblasti cestovního ruchu s mezinárodními organizacemi a prostřednictvím realizace projektů financovaných ze strukturálních fondů Evropské unie přispívá k rozvoji cestovního ruchu v ČR.

⁵¹ Portál Ministerstvo pro místní rozvoj [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://www.mmr.cz/Cestovni-ruch>

4 NEZISKOVÝ SEKTOR

4.1 Funkce a význam neziskového sektoru

Neziskový sektor je jedním z klíčových aktérů regionálního rozvoje na všech územních úrovních.

O neziskových organizacích lze obecně říci, že se jedná o organizovanou formu občanské společnosti. Neziskové organizace jsou zřizovány za účelem pokrytí potřeb občanů, které nejsou uspokojeny ani soukromým sektorem (nízká ekonomická efektivnost, resp. neefektivnost), ani veřejným sektorem (nižší prioritní úroveň, nedostatek finančních prostředků). Typickými oblastmi, které reprezentují neziskové organizace, jsou např.:

- různorodé volnočasové aktivity (sport, kultura, zájmová činnost, apod.),
- ekologické aktivity,
- zdravotní a sociální služby.

4.2 Formy neziskových organizací

Institucionálně dělíme neziskové organizace na několik **typů či forem** podle organizační náročnosti, možností nebo podmínek:

- občanská sdružení (zák. č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, v platném znění);
- obecně prospěšné společnosti (zák. č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, v platném znění);
- nadace a nadační fondy (zák. č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, v platném znění);
- zájmová sdružení právnických osob (zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění);

- politické strany (zák. č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, v platném znění);
- círky a náboženské společnosti (zák. č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, v platném znění);
- obchodní společnosti založené za jiným účelem než je podnikání (zák. č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v platném znění).

4.2.1 Občanské sdružení

Občanské sdružení je nejčastější typ neziskové organizace.

Je samostatnou právnickou osobou. Organizační, finanční a administrativní náročnost ve všech fázích existence sdružení je minimální (samozřejmě s ohledem na rozsah a zaměření činnosti). Vznik nevyžaduje od zakladatelů žádné majetkové vklady, registrace sdružení je zdarma. Občanské sdružení vzniká na základě registrace Ministerstva vnitra ČR. Návrh na registraci musí být podán minimálně třemi osobami, z nichž alespoň jedna musí být starší 18 let. Toto ustanovení umožňuje vznik i mládežnických organizací, což je v rámci rozvoje lidských zdrojů velmi příznivé. K návrhu na registraci občanského sdružení musí být přiloženy stanovy občanského sdružení. Na základě návrhu a obsahu stanov následně MV rozhodne o registraci. Pokud není návrh kompletní, nebo pokud činnost zakládaného občanského sdružení odporuje zákonu, MV registraci odmítne. Registrace, která splňuje všechny náležitosti a není v rozporu se zákonem, je vyřízena cca za 14 dní.

Tato forma neziskového subjektu je využívána pro činnost sportovních klubů, různorodých zájmových sdružení či ekologických hnutí.

Dle výkladu Ministerstva vnitra ČR se mohou členy občanského sdružení stát i obce (jakožto právnické osoby), není však přípustné, aby byly jeho zakládajícím členem.

4.2.2 Obecně prospěšná společnost

Obecně prospěšná společnost je další forma neziskové organizace, která v Česku existuje od roku 1996. Hlavními znaky této formy NNO (nevládní neziskové organizace) je způsobilost k právním úkonům, tedy že obecně prospěšná společnost má právní subjektivitu.

Obecně prospěšná společnost je založena podle zákona o obecně prospěšných společnostech a poskytuje veřejnosti obecně prospěšné služby za předem stanovených podmínek, které jsou stejné pro všechny uživatele. Vyprodukovaný hospodářský výsledek obecně prospěšné společnosti musí být použit pouze na poskytování obecně prospěšných služeb, pro které je společnost založena a nesmí být využit ve prospěch zakladatelů, členů orgánů společnosti či zaměstnanců.

Pod pojmem obecně prospěšná služba rozumíme takovou službu, jejímž prostřednictvím dochází k dosažení obecného blaha, a to zejména v oblasti kulturní, sociální, zdravotní, humanitární, vzdělávací, ekologie, apod.

Zakladateli obecně prospěšné společnosti mohou být fyzické i právnické osoby bez rozdílu (oproti podmínkám zakládání občanského sdružení). Klíčovým rozhodovacím orgánem obecně prospěšné společnosti, jehož zřízení je ze zákona povinné, je správní rada. Fakultativně může být ustavena dozorčí rada a ředitel.

Pro vznik obecně prospěšné společnosti je nutná registrace založené společnosti v rejstříku obecně prospěšných společností. Tento rejstřík vede Ministerstvo spravedlnosti ČR a tomu se též zasílá návrh na zápis založené obecně prospěšné společnosti.

4.2.3 Nadace a nadační fondy

Nadace a nadační fondy jsou účelová sdružení majetku za účelem dosahování obecně prospěšných cílů, a to zejména na poli rozvoje duchovních hodnot, ochrany lidských práv

nebo jiných humanitárních hodnot, ochrany životního prostředí, kulturních památek a tradic, v oblasti rozvoje sportu, tělovýchovy, vědy, apod.

Vzhledem k faktu, že se jedná o účelová sdružení majetku, je právě majetek klíčovým nástrojem realizace vytýčených cílů nadace či nadačního fondu. A rozdílnost obou „nadačních“ forem NNO spočívá právě v míře zapojení majetku do obecně prospěšné činnosti.

- Zatímco nadace využívá pro obecně prospěšné aktivity pouze tzv. nadační jmění, které je jednoznačně odděleno od ostatního majetku nadace,
- nadační fond využívá k dosahování svých cílů veškerý svůj majetek.

Nadační jmění je přitom peněžní vyjádření peněžních i nepeněžních vkladů a darů zapsaných do nadačního rejstříku. Minimální nadační jmění nesmí být nižší než 500 tis. Kč po celou dobu trvání nadace (nadačního fondu).

Nadace či nadační fond se zřizuje písemnou smlouvou zřizovatelů nebo závětí. Nadace (nadační fond) je povinna, na rozdíl od občanského sdružení či obecně prospěšné společnosti, disponovat alespoň minimálním nadačním jměním (viz výše). Nadace (nadační fond) vzniká dnem zápisu do nadačního rejstříku, který vede rejstříkový soud v gesci Ministerstva spravedlnosti ČR.

4.2.4 Zájmové sdružení právnických osob

Zájmové sdružení právnických osob je účelově vytvořený svazek právnických osob k ochraně společných zájmů nebo k realizaci společného projektu.

Právní úprava umožňuje sdružování jakýchkoliv právnických osob za jakýmkoliv (legálním) účelem. Z tohoto důvodu je toto funkční spojení možno využívat i v obcích, a to zejména v rámci spolupráce veřejného a soukromého sektoru.

Zájmové sdružení právnických osob se zakládá písemnou zakladatelskou smlouvou. Právní způsobilosti sdružení nabývá zápisem do registru sdružení, který vede krajský úřad místně příslušný dle sídla sdružení.

4.2.5 Politické strany a politická hnutí

Politické strany a politická hnutí je možné považovat s ohledem na systém voleb do územních samospráv za základní formu sdružování občanů s cílem zajišťovat rozvoj spravovaného území.

Vznik politických stran (politických hnutí) nepodléhá schvalování, nutná je pouze registrace. Registrujícím orgánem je Ministerstvo vnitra ČR, které může registraci provést jen u těch politických stran, jejichž deklarovaná činnost není v rozporu s platnými právními předpisy ČR.

Politické strany (politická hnutí) jsou právníckými osobami a odpovídají za své závazky celým svým majetkem. Členové za závazky strany neodpovídají ani za ně neručí.

Strany a hnutí nesmí vlastním jménem podnikat. Mohou však zakládat podnikatelské subjekty, ale pouze pro činnosti související s činností strany (hnutí). Taxativně jsou vyjmenovány následující činnosti:

- vydavatelství, nakladatelství, tiskárny, rozhlasové nebo televizní vysílání;
- publikační a propagační činnost;
- pořádání kulturních, společenských, sportovních, rekreačních, vzdělávacích a politických akcí;
- výroba a prodej předmětů propagujících program a činnost strany (hnutí).

4.2.6 Církev a náboženské společnosti

Církev a náboženské společnosti jsou dobrovolná společenství osob založená za účelem vyznávání určité náboženské víry.

Právníckou osobou se stávají po registraci na Ministerstvu kultury ČR. Návrh na registraci musí obsahovat základní charakteristiku církve, její učení a poslání, zápis o založení církve na

území ČR, minimálně 300 podpisů (v originále) zletilých občanů ČR s trvalým pobytem v ČR, kteří se k církvi hlásí a základní (zakládací) dokument církve.

4.2.7 Obchodní společnosti

Obchodní společnosti, resp. pouze společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti mohou být též založeny za jiným účelem, než je podnikání i přesto, že jsou obchodním zákoníkem primárně k podnikání určeny. Veřejná obchodní společnost a komanditní společnost mohou být naopak založeny výhradně za účelem podnikání.

Předmět činnosti obchodní společnosti založené za jiným účelem než podnikatelským se zapisuje do obchodního rejstříku. Vzhledem k tomu, že na takovou činnost není vydáváno žádné oprávnění či rozhodnutí, měl by rejstříkový soud zapsat takovýto předmět činnosti bez doložení.

Tato forma neziskové společnosti je však v praktickém životě poměrně těžkopádná a finančně mnohem náročnější než např. občanské sdružení či obecně prospěšná společnost. V tomto výčtu je tedy uváděna pro úplnost všech možností.

KLÍČOVÁ SLOVA, KONTROLNÍ OTÁZKY A OPAKOVÁNÍ

Kapitola 1: INSTITUCIONÁLNÍ A ORGANIZAČNÍ ZAJIŠTĚNÍ VEŘEJNÉHO SEKTORU

Klíčová slova

veřejný sektor	státní správa
veřejné statky	státní moc
veřejná správa	samospráva
veřejná moc	územní samospráva
působnost a organizace veřejné správy	zájmová samospráva

Kontrolní otázky

1. Definujte rozdíl mezi veřejným a soukromým sektorem.
2. Co je princip subsidiarity, uveďte příklad.
3. Popište organizační strukturu veřejné správy.
4. O ústředních orgánech státní správy nelze říci:
 - a. Jsou nejvyšší správní orgány, jejichž kompetence a působnost je dána kompetenčním zákonem.
 - b. Jsou ministerstva, jejichž kompetence a působnost je dána kompetenčním zákonem.
 - c. Jsou nejvyšší správní orgány, jejichž kompetence a působnost je dána Ústavou.
5. Jaké jsou pravomoci státní správy?
 - a. Výkonná, zákonodárná, nařizovací, kontrolní
 - b. Koordinační, řídící, kontrolní
 - c. Zákonodárná, výkonná, soudní
6. Čím je dána státní moc, jak ji dělíme, jaké orgány ji vykonávají?
7. Co je zákonodárný proces?

8. Kompetenční spory, tzn., jakému správnímu orgánu jsou spory příslušné řešit, rozhoduje:
- Ústavní soud
 - Nejvyšší soud
 - Nejvyšší správní soud
9. Samosprávu dělíme na:
- Regionální a národní
 - Územní a zájmovou
 - Veřejnou a státní
10. Jmenujte základní charakteristické znaky obce.
11. Nejvyšším rozhodovacím orgánem kraje je:
- Rada kraje
 - Hejtman
 - Zastupitelstvo kraje
12. Regiony soudržnosti byly vymezeny zákonem č.:
- zákonem č. 248/2000 Sb.
 - Ústavou
 - zákonem č. 129/2000 Sb.
13. Obce jsou v klasifikaci NUTS zařazeny do:
- NUTS I
 - LAU I
 - LAU II

Odpovědi na otázky:

- Cílem soukromých podniků je dosažení co nejvyššího zisku a uspokojení vlastních potřeb, cílem organizací veřejného sektoru je maximalizace společenských efektů a uspokojování potřeb cizích.
- Zpřístupnění služeb veřejnosti jejich delegováním na co nejnižší orgány státní správy a samosprávy při zachování stejných technických, personálních a kvalitativních podmínek.
- Vláda ČR, státní správa (ústřední orgány státní správy, jiné správní úřady, veřejné sbory), samospráva (kraje, obce), jiné veřejnoprávní korporace.

4. Odpověď: c. Jsou nejvyšší správní orgány, jejichž kompetence a působnost je dána Ústavou.
5. Odpověď: a. Výkonná, zákonodárná, nařizovací, kontrolní
6. Státní moc je dána Ústavou. Moc zákonodárná (Parlament), moc výkonná (vláda ČR), moc soudní (soudy).
7. Proces schvalování zákonů.
8. Odpověď: c. Nejvyšší správní soud
9. Odpověď: b. Územní a zájmovou
10. Vlastní území, vlastní obyvatelstvo, vlastní majetek a hospodaření dle vlastního rozpočtu, právní subjektivita, samospráva, soustava orgánů.
11. Odpověď: c. Zastupitelstvo kraje
12. Odpověď: a. zákonem č. 248/2000 Sb.
13. Odpověď: c. LAU II

Kapitola 2: REGIONÁLNÍ POLITIKA

Klíčová slova

politika	aktéři regionální politiky
veřejný zájem	lobbying
veřejné statky	občanské sdružení
region	politická strana
identita regionu (sebeuvědomění)	neoklasická ekonomie
integrita regionu (vnitřní provázanost)	keynesiánská ekonomie
diversita (rozmanitost)	neoliberální ekonomie
disparita (odstup, zaostávání)	nástroje regionální politiky
regionální politika	principy RP EU
regionální dimenze (sektorové politiky)	evropské fondy
resortismus	

Kontrolní otázky

1. Vysvětlete podstatu politiky ve veřejném zájmu.
2. Jak jsou financovány veřejné statky.
3. Uveďte příčiny a motivy vzniku regionální politiky.
4. Jací jsou hlavní aktéři regionální politiky a jaké jsou jejich zájmy?
5. Uveďte legislativní základy regionální politiky v ČR.
6. Jaká jsou hlavní teoretická východiska RP?
7. Uveďte nástroje regionální politiky.

Odpovědi na otázky:

1. Výsledkem realizace politiky ve veřejném zájmu je prospěch pro všechny nebo alespoň pro většinu; event. (v případě prospěchu pro menšinu) ji lze zdůvodnit principem solidarity.
2. Veřejné statky jsou financovány z veřejných rozpočtů, míra spolufinancování soukromým sektorem (firmami, domácnostmi) závisí na charakteru veřejného statku.
3. Diferencovaný vývoj regionů vede k disparitě (zaostávání) či k diverzitě (rozdílnosti). Politika ve veřejném zájmu resp. v zájmu solidarity usiluje o zmírnění rozdílů event. o podporu potenciálu regionu.
4. Politiku dělá veřejná správa, připusťme v zájmu většiny, ale i ostatní subjekty mají své zájmy a nástroje (počínaje volbami a konče lobbingem a korupcí), jak je prosadit do politiky.
5. Legislativní základy regionální politiky v ČR jsou:
 - a. zákon o podpoře regionálního rozvoje,
 - b. kompetenční zákon,
 - c. zákon o rozpočtovém určení daní,
 - d. zákon o státním rozpočtu,
 - e. zákon o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů,
 - f. zákon o krajích,
 - g. zákon o obcích.

6. Hlavní teoretická východiska RP jsou: neoklasická ekonomie (zabezpečení mobility zdrojů), keynesiánská ekonomie (podpora investic), neoliberální ekonomické směry (opatření na straně nabídky).
7. Nástroje regionální politiky jsou koncepční dokumenty, finanční nástroje a nefinanční nástroje + v určitém smyslu slova i nástroje monetární politiky.

Kapitola 3: REGIONÁLNÍ ROZMĚR SEKTOROVÝCH POLITIK

Klíčová slova

obchod	školství
podpora podnikání	vzdělávání
malé a střední podnikání	sport
doprava	sociální péče
dopravní politika	sociální služby
ochrana životního prostředí	zaměstnanost
politika životního prostředí	bezpečnost
zvláště chráněná území	bezpečnostní systém
zdravotnictví	místní rozvoj
zdravotní péče	regionální a bytová politika
kultura	politika územního rozvoje
kulturní politika	

Kontrolní otázky

1. Jaké aktivity zahrnuje podpora podnikání Ministerstva průmyslu a obchodu?
2. Jakou úlohu má agentura CzechInvest?
3. Operační programy Podnikání a inovace a Průmysl a podnikání jsou určeny na podporu:
 - a. Malého a středního podnikání
 - b. Vzdělávání zaměstnanců

- c. Konkurenceschopnosti
4. Co je v kompetenci Ministerstva dopravy?
 5. Které instituce EU jsou odpovědné v sektoru dopravy?
 6. Který ústřední dokument stanovuje strategické cíle a opatření týkající se sektoru dopravy a určuje základní směry jeho vývoje pro aktuální období?
 7. Uveďte hlavní cíl působení Ministerstva životního prostředí.
 8. Jmenujte alespoň čtyři kategorie nástrojů politiky životního prostředí.
 9. Jak jsou dělena chráněná území a co je jejich smyslem?
 10. Zdravotní péčí se rozumí:
 - a. soubor opatření, postupů a zařízení tvořící systém organizace zdravotní péče
 - b. prevence, ošetřování a léčení nemocí a ochrana duševního a fyzického zdraví
 - c. péče o nemocné zahrnující i péči o sociálně slabé
 11. Co jsou státní zdravotnická zařízení?
 12. Jakým způsobem je financována zdravotní péče u nás?
 13. Jsou rozvojové koncepce v oblasti kultury povinnou součástí programů rozvoje krajů?
 14. Co je přímým ekonomickým nástrojem kulturní politiky?
 15. Čím je tvořena vzdělávací soustava ČR?
 16. Mezi vzdělávací instituce nepatří:
 - a. Speciální školy
 - b. Základní umělecké školy a jazykové školy
 - c. Základní školy
 17. Samosprávu vysokým školám zajišťuje:
 - a. Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb.
 - b. Ústava
 - c. Školský zákon č. 561/2004 Sb.
 18. Vysvětlete rozdíl mezi sportem a tělesnou výchovou.
 19. Ústředním orgánem státní správy pro oblast sociálních služeb je:
 - a. Ministerstvo vnitra
 - b. Ministerstvo zdravotnictví
 - c. Ministerstvo práce a sociálních věcí
 20. Vyjmenujte druhy sociálních služeb.
 21. Co je cílem sociálních služeb?
 22. Jaké jsou hlavní směry politiky zaměstnanosti?
 23. Čím je tvořena bezpečnostní politika státu?

24. Definujte integrovaný záchranný systém.
25. Jaké jsou oblasti působnosti Ministerstva pro místní rozvoj?
26. Příspěvková organizace Czech Tourism byla zřízena za účelem:
 - a. vyhledávání turistických tras, jejich značení, péči a obnovu po celém území
 - b. propagace České republiky v zahraničí
 - c. vytvoření zastřešující organizace, tzv. asociace, turistických svazů a oddílů

Odpovědi na otázky

1. Podporu malého a středního podnikání, živnostenského podnikání, podporu výzkumu a vývoje a inovací, podporu průmyslových zón a technologických center, podporu investic a rozvoj lidských zdrojů.
2. Poskytuje informace o možnostech podpory pro malé a střední podnikatele, zprostředkovává dotace z evropských i národních dotačních programů, poskytuje poradenství k projektům, spravuje databázi podnikatelských nemovitostí a českých dodavatelských firem, poskytuje pomoc při realizaci investičních projektů, zprostředkovává státní neinvestiční podporu a poskytuje služby pro zahraniční investory.
3. Odpověď: a. Malého a středního podnikání
4. Odpovídá za tvorbu státní politiky v oblasti dopravy a za její uskutečňování.
5. Evropská komise – Generální ředitelství pro dopravu a energetiku, Rada EU – Rada pro dopravu, telekomunikace a energetiku a Evropský parlament – Výbor pro dopravu a cestovní ruch.
6. Dopravní politika České republiky pro léta 2005 – 2013.
7. Maximální ochrana životního prostředí v souladu s udržitelným rozvojem společnosti.
8. Normativní, ekonomické, institucionální, organizační, informační, dobrovolné a další.
9. Zvláště chráněná území představují jeden z nejvýznamnějších nástrojů ochrany přírody a krajiny, jehož cílem je obvykle udržení či zlepšení dochovaného stavu území nebo jeho ponechání území samovolnému vývoji. Dělí se na velkoplošná, což jsou národní parky a chráněné krajinné oblasti, a maloplošná, což jsou národní přírodní rezervace, přírodní rezervace, národní přírodní památky a přírodní památky. Další kategorií jsou území Natura 2000, tj. evropsky významné lokality a ptačí oblasti.

10. Odpověď: b. prevence, ošetřování a léčení nemocí a ochrana duševního a fyzického zdraví.
11. Zdravotnické organizace přímo řízené Ministerstvem zdravotnictví. Jsou jimi například fakultní nemocnice, různé typy léčeben ve vlastnictví státu a specializované ústavy, hygienické stanice.
12. Prostřednictvím přímých zdrojů (přímé platby od pacientů) a nepřímých zdrojů (úhrady ze zdravotního pojištění, platby ze státního rozpočtu, charitativních, církevních a dalších právnických či fyzických osob).
13. Ano.
14. Dotace.
15. Vzdělávacími institucemi a školskými zařízeními.
16. Odpověď: b. Základní umělecké školy a jazykové školy
17. Odpověď: a. Zákon o vysokých školách č. 111/1998 Sb.
18. Sport znamená rozvoj osobnosti zejména při upevňování zdraví a tělesného a pohybového zdokonalování. Tělesná výchova je taková pohybová aktivita, u níž je důležitá složka výchovná a duševní (rozvoj a posilování duševního zdraví a vštěpování pravidel fair-play).
19. Odpověď: c. Ministerstvo práce a sociálních věcí
20. Sociální poradenství, služby sociální péče, služby sociální prevence.
21. Začlenit postižené do normálního života, domácího prostředí a maximálně snížit míru jejich závislosti.
22. Dosažení plné zaměstnanosti, zlepšení kvality a produktivity práce a posilování hospodářské, sociální a územní soudržnosti.
23. Zahraniční politika v oblasti bezpečnosti státu, obranná politika, politika v oblasti vnitřní bezpečnosti, hospodářská politika v oblasti bezpečnosti státu, politika veřejné informovanosti v oblasti bezpečnosti státu.
24. Efektivní systém vazeb, pravidel spolupráce a koordinace záchranných a bezpečnostních složek, orgánů státní správy a samosprávy, fyzických a právnických osob při společném provádění záchranných a likvidačních prací a přípravě na mimořádné události.
25. Regionální a bytová politika, regionální podpora podnikání, rozvoj domovního a bytového fondu, nájmy bytů a nebytových prostor, územní plánování a stavební řád, investiční politiku a cestovní ruch.
26. Odpověď: b. propagace České republiky v zahraničí.

Kapitola 4: NEZISKOVÝ SEKTOR

Klíčová slova

nezisková organizace

neziskový sektor

občanské sdružení

obecně prospěšná společnost

nadace

nadační jmění

Kontrolní otázky

1. Charakterizujte význam neziskového sektoru v regionálním rozvoji.
2. Mezi formy neziskových organizací nepatří:
 - a. dobrovolný svazek obcí
 - b. občanské sdružení
 - c. nadační fond
3. Minimální nadační jmění nesmí být nižší než:
 - a. 500 tis. Kč v trvání do 1 roku od založení nadace
 - b. 1 mil. Kč po celou dobu trvání nadačního fondu
 - c. 500 tis. Kč po celou dobu trvání nadace
4. Návrh na registraci občanského sdružení musí podat:
 - a. minimálně 3 osoby starší 18 let
 - b. minimálně 3 osoby, z nichž minimálně jedna je starší 18 let
 - c. výhradně obec
5. Gestorem nadačního rejstříku je:
 - a. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
 - b. Ministerstvo spravedlnosti ČR
 - c. Ministerstvo financí ČR

Odpovědi na otázky:

1. Neziskový sektor slouží k uspokojování potřeb občanů, které nejsou pokryty aktivitami soukromého sektoru (z důvodu ekonomické neefektivnosti), ani aktivitami veřejného sektoru (nižší prioritní úroveň, nedostatek finančních prostředků).
2. Odpověď: a. dobrovolný svazek obcí – upravuje zákon č. 128/2000 Sb., o obcích v platném znění a vykazuje prvky územní samosprávy.
3. Odpověď: c. 500 tis. Kč po celou dobu trvání nadace
4. Odpověď: b. Minimálně 3 osoby, z nichž minimálně jedna je starší 18 let
5. Odpověď: b. Ministerstvo spravedlnosti ČR

SEZNAM LITERATURY

Literatura:

- Blažek, J., Uhlíř, D.: *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0384-5
- Halásek, D., Lenert, D.: *Ekonomika veřejného sektoru (vybrané kapitoly)*. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 2008. ISBN 978-80-248-1854-2
- Káňa, P.: *Základy veřejné správy*. Ostrava: Montanex, 2010. ISBN 978-80-7225-319-7
- Keynes, J. M.: *Obecná teorie zaměstnanosti úroku a peněz*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1963
- Kolektiv autorů: *Úvod do regionálních věd*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-086-4
- Koudelka, Z.: *Samospráva*. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-7201-665-5
- Mundel, R.: *Theory of Optimum Currency Areas*, American Economic Review, 1961
- Ponikelský, P., Koštejnová, Z.: *Úvod do regionalistiky*. Praha: VŠRR, 2007
- Ricardo, D.: *Zásady politické ekonomie a zdanění*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1956
- Stiglitz, J.: *Ekonomie veřejného sektoru*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-454-1
- Svoboda, K.: *Základy správního práva*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1996. ISBN 80-7079-439-9

Internetové zdroje:

- Dopravní politika České republiky pro léta 2005 – 2013. [online]. [cit. 2011-28-09] Dostupné z WWW: http://www.mdcz.cz/NR/rdonlyres/652F57DA-5359-4AC6-AC42-95388FED4032/0/MDCR_DPCR20052013_UZweb.pdf
- Integrovaný portál MPSV [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz>
- Portál Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://drusop.nature.cz/index.php>
- Portál CzechInvest [online]. [cit. 2011-29-09] Dostupné z WWW: <http://www.czechinvest.org/o-czechinvestu>

- Portál Česká informační agentura životního prostředí [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: http://www.cenia.cz/__C12571B20041F1F4.nsf/index.html
- Portál Ekologický právní servis [online]. [cit. 2011-05-08] Dostupné z WWW: <http://www.eps.cz/>
- Portál Euroskop.cz [online]. [cit. 2011-28-09] Dostupné z WWW: <http://www.euroskop.cz/>
- Portál Ministerstvo dopravy [online]. [cit. 2011-28-09] Dostupné z WWW: <http://www.ministerstvodopravy.cz/>
- Portál Hospodářská komora ČR [online]. [cit. 2011-28-09] Dostupné z WWW: www.komora.cz
- Portál Ministerstvo kultury [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://www.mkcr.cz/>
- Portál Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/>
- Portál Ministerstvo pro místní rozvoj [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://www.mmr.cz/>
- Portál Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky [online]. [cit. 2011-29-09] Dostupné z WWW: <http://www.mpo.cz/>
- Portál Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://www.msmt.cz/>
- Portál Ministerstvo zdravotnictví [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://www.mzcr.cz/>
- Portál Ministerstvo životního prostředí [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://www.mzp.cz/>
- Portál Nejvyšší správní soud [online]. [cit. 2011-10-08] Dostupné z WWW: <http://www.nssoud.cz/Uvod/art/1>
- Portál Státní fond rozvoje bydlení online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://www.sfrb.cz/>
- Portál Ústavní soud České republiky [online]. [cit. 2011-09-08] Dostupné z WWW: <http://www.concourt.cz/clanek/internetcs>
- Portál Vězeňská služba České republiky [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://www.vscr.cz/>

- Portál Vláda České republiky [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://www.vlada.cz/>
- Státní kulturní politika České republiky 2009 – 2014. [online]. [cit. 2011-27-09] Dostupné z WWW: <http://www.mkcr.cz/assets/kulturni-politika/kulturni-politika-fresh.pdf>

Legislativa:

- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy (kompetenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 172/1991 Sb., o přechodu některých věcí z majetku České republiky do vlastnictví obcí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 250/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 272/1996 Sb., kterým se zavádějí některá opatření v soustavě ústředních státních orgánů státní správy České republiky a kterým se mění a doplňuje zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a mění a doplňuje zákon č. 97/1993 Sb., o působnosti Správy státních hmotných rezerv
- Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (zákon o nadacích a nadačních fondech), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů

- Zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 211/2000 Sb., o Státním fondu rozvoje bydlení, ve znění pozdějších předpisů
- Nařízení vlády č. 515/2004 Sb., o hmotné podpoře na vytváření nových pracovních míst a hmotné podpoře rekvalifikace nebo školení zaměstnanců v rámci investičních pobídek, ve znění pozdějších předpisů

Organizace regionálního rozvoje

Studijní opora pro studenty kombinované formy studia bakalářského studijního programu Regionální rozvoj, obor Management a regionální rozvoj

Autor: Ing. Petr Ponikelský a kol.
Vydavatel: Vysoká škola regionálního rozvoje, s.r.o., Žalanského 68/54, 163 00 Praha 17
Rok vydání: 2011
Tisk: Flash Office, Pražská 94, 466 01 Jablonec nad Nisou
Obálka: Flash Office, Pražská 94, 466 01 Jablonec nad Nisou
Náklad: 30 ks
Vydání: první
Počet stran: 126

ISBN 978-80-87174-10-4